

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη

Πτυχιακή Εργασία

**Χαρτογράφηση Εικαστικών Κύπρου
Το Παράδειγμα της Λάρνακας**

Κατερίνα Σταύρου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Κωνσταντογλου**

Δεκέμβριος 2018

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη

Πτυχιακή Εργασία

**Χαρτογράφηση Εικαστικών Κύπρου
Το Παράδειγμα της Λάρνακας**

Κατερίνα Σταύρου

**Επιβλέπουσα Καθηγήτρια
Μαρία Κωνσταντογλου**

Η παρούσα πτυχιακή εργασία υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση πτυχιακού τίτλου σπουδών στην Πολιτιστική Πολιτική και Ανάπτυξη από τη Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Σπουδών του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Απρίλιος 2019

Περίληψη

Η παραγωγή προϊόντων τα οποία δεν έχουν καθαρά πρακτική αξία δεν είναι νεοσύστατη έννοια, αλλά αντίθετα είναι τόσο παλιά όσο και η ίδια η ανθρώπινη κοινωνία. Οι άνθρωποι με δημιουργική φαντασία και ταλέντο υπήρχαν ανέκαθεν, ενώ τα προϊόντα και οι υπηρεσίες τους έχουν μια πολιτισμική σημασία η οποία δε συνδέεται άμεσα ή απαραίτητα με το κόστος παραγωγής τους (BOP Consulting, 2010). Ως κοινωνικό φαινόμενο η εικαστική παραγωγή πολιτιστικού προϊόντος συνδέεται άμεσα με την εξελικτική πορεία της ανθρώπινης κοινωνίας. Παράλληλα οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει η σύγχρονη κοινωνία είναι σύνθετες και περίπλοκες, λόγω των διαχρονικών μεταρρυθμίσεων που επηρεάζουν τόσο την ίδια την κοινωνία, όσο και τον πολιτισμό, την οικονομία και την τεχνολογία. Η αλληλεξάρτηση που χαρακτηρίζει τα έθνη στη σύγχρονη μορφή τους, ενισχύει τις προκλήσεις αυτές, καθιστώντας αναγκαίο συστατικό στη σύσταση πολιτικών την υιοθέτηση αναπτυξιακών στρατηγικών. *«Η έννοια της «δημιουργικής και πολιτιστικής οικονομίας» αναπτύσσεται σε όλο τον κόσμο ως διεπαφή μεταξύ πολιτισμού, οικονομίας και τεχνολογίας»*, όπως υπογραμμίζεται σε ανάλογη βρετανική έρευνα, εξηγώντας ότι ο κόσμος μας κυριαρχείται όλο και περισσότερο από εικόνες, σύμβολα και ιδέες οι οποίες δημιουργούν νέες θέσεις εργασίας, νέο πολιτισμό και έχουν τη δυνατότητα να υποστηρίξουν τα πλάνα ανθρωποκεντρικής βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης (BOP Consulting, 2010).

Ο ρόλος που κατέχει ο πολιτισμός στην ανάπτυξη αναδείχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες ως καίριο πολιτικό ζήτημα, καθώς αποτελεί σημαντικό θέμα στις διεθνείς συζητήσεις που αφορούν τη βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. Το φαινόμενο των Δημιουργικών Βιομηχανιών έχει μια θεμελιακή θέση στις πολιτικές για τον πολιτισμό σε παγκόσμια κλίμακα, λόγω κυρίως των πολύπλευρων δυνατοτήτων που κρύβει το πεδίο. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε σε αυτό το σημείο, ότι πρακτικά το φαινόμενο αυτό δε λειτουργεί μεμονωμένα, αλλά μόνο ως πυρήνας συνδέσεων με άλλους τομείς μπορεί να αποτελέσει πηγή καινοτομίας για την ευρύτερη οικονομία. Οι δυνατότητες που κρύβει το πεδίο είναι αδιαμφισβήτητα μεγάλες. Εντούτοις, η ταχεία πορεία εξέλιξης του δημιουργεί τεράστιες προκλήσεις, τόσο στο θέμα των ιδιωτικών επενδύσεων, όσο και για τις κυβερνήσεις που επιβάλλεται να κατανοήσουν καλύτερα τους τρόπους με τους οποίους εξελίσσεται ο τομέας, ούτως ώστε να αναπτύξουν τις κατάλληλες πολιτικές (BOP Consulting, 2010). Στην Κύπρο, και πιο συγκεκριμένα στη Λάρνακα, είναι ελάχιστα γνωστά για τη θέση και το μέγεθος της δημιουργικής βιομηχανίας, άρα κατ' επέκταση και για τις ανάγκες που υπάρχουν στον τομέα. Οι εικαστικές τέχνες, στα πλαίσια των δημιουργικών βιομηχανιών, ως μέσο παραγωγής σύγχρονου πολιτισμικού προϊόντος, εμπνέουν τη σύγχρονη ζωή και διαμορφώνουν την κοινωνία.

Οι εικαστικές επιχειρήσεις έχουν παρουσιάσει ραγδαία πορεία ανάπτυξης στην πόλη της Λάρνακας τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα μετά την οικονομική κρίση που αντιμετώπισε η χώρα. Αναγνωρίζοντας τις πολύπλευρες αναπτυξιακές δυνατότητες του τομέα, η μελέτη αποσκοπεί αρχικά να σημειώσει τη χρησιμότητα των εικαστικών τεχνών, καλλιτεχνών και επιχειρήσεων, στην ευρύτερη κοινωνία και να υπογραμμίσει την σημαντικότητα του ρόλου αυτών στις μελλοντικές στρατηγικές ανάπτυξης. Μέσα από μια βιβλιογραφική ανασκόπηση επιστημονικών ερευνών, η μελέτη επιχειρεί να προσεγγίσει τον τομέα των εικαστικών τεχνών από διαφορετικές παραμέτρους, καθώς και να διερευνήσει τον ρόλο τους έξω από τα όρια του πολιτιστικού πεδίου. Τομείς όπως η βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, ο πολιτιστικός τουρισμός και η αστική αναγέννηση έχουν βασιστεί σε μεγάλο βαθμό στις σύγχρονες μορφές εικαστικής τέχνης, έχοντας θετικά αποτελέσματα, με πολλαπλά παραδείγματα επιτυχίας ανά το παγκόσμιο. Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη κατέχει το δικό της ρόλο σε αυτή την πορεία, ανοίγοντας νέους ορίζοντες και εισάγοντας νέα εργαλεία και μέσα επικοινωνίας του πολιτιστικού πεδίου με το ευρύτερο κοινό. Η χαρτογράφηση, ως εργαλείο, λειτουργεί πρωτίστως υποστηρικτικά στο πεδίο των δημιουργικών βιομηχανιών, σε αυτή την περίπτωση ειδικά στον τομέα των εικαστικών τεχνών, επιχειρώντας να αυξήσει τις δυνατότητες ανάπτυξης καθώς και να ενισχύσει εις βάθος την κατανόηση του κοινού για τη σημαντικότητά του ρόλου τους. Η εν λόγω εργασία ευελπιστεί να συμβάλει στην προβολή και την κοινή γνώση και εμπειρογνωμοσύνη, σχετικά με τον αναδυόμενο τομέα των σύγχρονων εικαστικών τεχνών στην πόλη της Λάρνακας, καθώς και τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης και αστικής αναζωογόνησης, δια μέσου της ενίσχυσης του τομέα αυτού.

Η μελέτη διακρίνεται σε πέντε κεφάλαια. Πρωτίστως, στην εισαγωγή καθορίζονται ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας και περιέχει τη θεωρητική ανάλυση που διερευνά τον ορισμό και τα χαρακτηριστικά του πεδίου που μας απασχολεί στην παρούσα διατριβή. Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται μια ευρύτερη ανάλυση του πεδίου των εικαστικών τεχνών σε οικουμενικό επίπεδο, τοποθετώντας το στη σύγχρονη εποχή και συσχετίζοντάς το με άλλους τομείς. Σε αυτό το κεφάλαιο διευκρινίζονται θεωρητικά πεδία που θα υποστηρίξουν τον σκοπό της έρευνας και θα βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση του θέματος που διερευνάται. Το τρίτο κεφάλαιο περιέχει την ανάλυση του εργαλείου της χαρτογράφησης και παραδείγματα άλλων χωρών, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στην έρευνα για την καλύτερη κατανόηση του ρόλου του και υποδεικνύουν τον θετικό αντίκτυπο της υιοθέτησης του εργαλείου. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσεται διεξοδικά η επιλογή της μεθοδολογίας που ακολουθήθηκε για την διεξαγωγή της έρευνας, καθώς και τους λόγους για τους οποίους επιλέχθηκε. Το πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο αναφέρει τα αποτελέσματα που αντλήθηκαν από την έρευνα και τα συμπεράσματα που προέκυψαν μέσα από την διατριβή. Τέλος στο Παράρτημα υπάρχει η αναφορά στα ερωτηματολόγια και άλλα ευρήματα που υποστηρίζουν το παρόν έντυπο.

Summary

The production of items, which have not of purely practical value, is not a new concept but, on the contrary, is as old as human society itself. People with creative imagination and talent have always existed, while their products and services have a cultural significance that is not directly or necessarily linked to their production cost value (BOP Consulting, 2010). As a social phenomenon, the visual production of a cultural commodity is directly linked with the evolution of human society itself. At the same time, the challenges that modern society face are complex due to coherent reformations it's going through, that affect not only society, but culture, economy and technology as well. The interdependence that characterizes the nations in their contemporary form strengthens these challenges, making it a necessary component in the formulation of policies for the adoption of development strategies. "The concept of "creative and cultural economy" is developing worldwide as an interface between culture, economics and technology", based on a similar British survey, explaining that our world is increasingly dominated by images, symbols and ideas that create new jobs, new culture and the ability to support the plans for anthropocentric sustainable economic growth (BOP Consulting, 2010).

The role of culture in development has emerged in recent decades as a key political issue as it is an important issue in international debates on sustainable economic development. The phenomenon of creative industries has a fundamental place in worldwide civilization policies, largely due to the multifaceted potential of the field. It is important to understand at this point that practically this phenomenon does not work individually but only as a core of links with other sectors can be a source of innovation for the wider economy. Hence, the possibilities that the field has are numerous. However, due to the quick changes happening, the field has huge challenges to face regarding to private investments and cultural policies (BOP Consulting, 2010). Governments need to comprehend the ways in which the sector evolves, in order to develop appropriate policies (BOP Consulting, 2010). In Cyprus, much less in Larnaca, the location and size of the creative industry are not widely known, which complicates the acknowledgement of the needs the field has. Visual arts, that are part of the creative industries and the means of producing the contemporary cultural products, inspire modern life and eradicate society.

Visual arts businesses have shown a rapid growth in Larnaca in recent years, especially after the country's financial crisis. Recognizing the versatile development potential of the field, the study aims to mark the usefulness of visual arts, artists and businesses, in the wider society and to emphasize the importance of their role in future development strategies. Through a literature review of research, the study attempts to approach the field of visual arts from different parameters, as well as to explore their role outside the cultural field. Areas such as sustainable economic growth, cultural tourism and urban regeneration have relied heavily on modern forms

of visual art, with positive results and multiple examples of success worldwide. Rapid technological development has its own role in this process, opening up new horizons and introducing new tools and means of communication of the cultural field with the wider public. Mapping, as a tool, is primarily supportive in the field of creative industries, in this case especially in the field of visual arts, trying to increase the potential of growth as well as to help the public to understand about the importance of their role. This paper hopes to contribute to the promotion and common knowledge and expertise on the emerging field of modern visual arts in the city of Larnaca, as well as the potential for economic growth and urban regeneration by supporting the sector of visual arts.

The study is divided to five chapters. Firstly, the introduction sets out the purpose and the objectives of the research and contains a theoretical analysis that explores the definition and the characteristics of the field that we are concerned with in this dissertation. In the second chapter, there is a broader analysis of the field of visual arts at ecumenical level, placing it in modern times and associating it with other fields. This chapter clarifies theoretical fields that will support the purpose of the research and will help the reader to understand better the subject we explore. The third chapter contains an analysis of the mapping tool and examples of other countries, which are included in the research to better understanding its role and indicate the positive impact of adopting the tool in a field. The fourth chapter is referring to the choice of methodology used to conduct the research, as well as the reasons why it was chosen. The fifth and final chapter lists the results obtained from the research and the conclusions that emerged from the dissertation. Finally, there is a reference to the questionnaires and other findings that are essential for supporting this essay.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω αρχικά όλους τους συμμετέχοντες στην έρευνα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες στον Δήμαρχο της Λάρνακας κ. Ανδρέα Βύρα και τον Πολιτιστικό Αντιπρόσωπο της πόλης κ. Άκη Ιωάννου που δέχθηκαν να συμμετέχουν στην μελέτη αυτή.

Θερμές ευχαριστίες επίσης προς την υπεύθυνη καθηγήτριά μου κ. Μαρία Κωνσταντογλου για την καθοδήγηση.

Τέλος, ευχαριστώ τον σύζυγό μου κ. Γιώργο Χριστοδούλου για την υποστήριξη.

Περιεχόμενα

Κεφάλαιο 1	1
Εισαγωγή	1
1.1. Πρόλογος – Σκοπός και Στόχοι Μελέτης.....	1
1.2. Διερευνώντας τον Ορισμό των Εικαστικών Τεχνών.....	3
1.3. Τα Χαρακτηριστικά των Εικαστικών Τεχνών και η Αξία τους στον Τομέα του Πολιτισμού	5
Κεφάλαιο 2	7
Ο Αντίκτυπος των Εικαστικών Τεχνών Πέρα από τον Πολιτιστικό Τομέα	7
2.1. Οι Εικαστικές Τέχνες στη Σύγχρονη Εποχή	7
2.2. Η Εναλλακτική Προσέγγιση της Ευημερίας Δια Μέσου των Εικαστικών Τεχνών	8
2.3. Η Προσέγγιση της Οικονομίας Μέσα από τις Εικαστικές Τέχνες	10
2.3.1. Οι Εικαστικές Τέχνες ως Κινητήριοι Μοχλός Ανάπτυξης	10
2.3.2. Η Αγορά Σύγχρονων Εικαστικών Τεχνών	11
2.3.3. Εξερευνώντας τον Ρόλο των Εικαστικών Τεχνών στις Δημιουργικές Βιομηχανίες	14
2.4. Οι Εικαστικές Τέχνες στην Τοπική Αναζωογόνηση	16
2.4.1. Εικαστικές Τέχνες και Πολιτιστικός Τουρισμός	16
2.4.2. Οι Εικαστικές Τέχνες στην Αστική Αναγέννηση	18
Κεφάλαιο 3	21
Το Εργαλείο της Χαρτογράφησης στις Εικαστικές Τέχνες	21
3.1. Η Χαρτογράφηση ως Μέθοδος Κατανόησης της Οικονομικής Αξίας των Δημιουργικών Βιομηχανιών.....	21
3.2. Προτερήματα Εφαρμογής του Εργαλείου της Χαρτογράφησης στο Πεδίο των Εικαστικών Λάρνακας	23
3.3. Παραδείγματα Χαρτογραφήσεων	24
3.3.1. Μελέτη για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Μεγάλη Βρετανία.....	24
3.3.2. Μελέτη για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα	25
3.3.3. Χαρτογράφηση των Αλυσίδων Δημιουργικής Αξίας – Μια Μελέτη για την Οικονομία του Πολιτισμού στην Ψηφιακή Εποχή.....	26
3.3.4. Δημιουργική Οικονομία της Αυστραλίας: Μεθοδολογίες Χαρτογράφησης	27

Κεφάλαιο 4	29
Μεθοδολογία	29
4.1. Επιλογή Μοντέλου Μεθοδολογίας.....	29
4.2. Ποιοτική Έρευνα	31
4.2.1. Η Σημασία του Δομημένου Ερωτηματολογίου στη Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων στην Ποιοτική Έρευνα	31
4.2.2. Σχεδιασμός Δομημένου Ερωτηματολογίου	33
4.3. Ποσοτική Έρευνα	35
4.3.1. Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου για Ποσοτική Έρευνα	35
Κεφάλαιο 5	37
Επίλογος	37
5.1. Διεξαγωγή Έρευνας.....	37
5.1.1. Προκλήσεις και Προβλήματα.....	37
5.1.2. Αποτέλεσμα Έρευνας	38
5.1.3. Συμπέρασμα.....	41
Παράρτημα Α	43
Παράρτημα Β	52
Παράρτημα Γ	60
Βιβλιογραφία	66

Κεφάλαιο 1

Εισαγωγή

1.1. Πρόλογος – Σκοπός και Στόχοι Μελέτης

Η ανάπτυξη στη σύγχρονη εποχή αποτελεί ένα πεδίο πολύπλοκο και πολύπλευρο, που περιέχει διάφορους τομείς ανθρώπινης γνώσης και δραστηριότητας. Η απουσία έρευνας αναφορικά με την ιδέα της ανάπτυξης μπορεί να περιορίσει και να μπερδέψει ουσιαστικά οποιαδήποτε γενικευμένη περιγραφή της τρέχουσας παγκόσμιας τάξης, καθιστώντας αναγκαίο να υπάρχει εις βάθος ανάλυση των πραγματικών πρακτικών που υπάγονται στην διαδικασία ανάπτυξης (Clammer, 2017). Η αποσαφήνιση της σχέσης που χαρακτηρίζει την τέχνη και την ανάπτυξη, εισάγει την καλλιέργεια της ιδεολογίας ότι η βιωσιμότητα πρέπει να εξετάζεται πέραν του υλικού κόσμου, ενώ η ανάπτυξη πρέπει να υποστηρίζει την καλύτερη ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Η ένταξη του σύγχρονου πολιτισμού και των εικαστικών τεχνών στον αναπτυξιακό στρατηγικό σχεδιασμό, οδηγεί σε μια ευρύτερη και πιο ανθρωποκεντρική αντίληψη της οικονομικής ανάπτυξης. Η διεθνοποίηση που χαρακτηρίζει το σύγχρονο πολιτιστικό πεδίο έχει αυξήσει σημαντικά τις δυνατότητες ανάπτυξης μέσα από αυτό, αλλά ταυτόχρονα διογκώθηκαν και οι προκλήσεις που καλείται να αντιμετωπίσει. Η διατριβή αυτή, ως επίλογος στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα Πολιτιστικής Πολιτικής και Ανάπτυξης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, προτίθεται να αναλύσει τα προτερήματα εφαρμογής του εργαλείου της χαρτογράφησης στο πεδίο των εικαστικών τεχνών Λάρνακας. Μέσα από το παράδειγμα της Λάρνακας η μελέτη επιθυμεί να προτείνει την υιοθέτηση του εργαλείου της χαρτογράφησης του σύγχρονου πολιτιστικού τομέα σε όλη τη χώρα. Η χαρτογράφηση αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού του κλάδου, καθώς και της συλλογής των αναγκαίων πληροφοριών για την αναγνώριση των σύγχρονων και χρόνιων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο τομέας.

Αρχικά, θα επιχειρηθεί μια διερεύνηση του ορισμού των εικαστικών τεχνών, για την καλύτερη κατανόηση του πεδίου που θα μας απασχολήσει. Οι διαφορές στον τομέα των τεχνών, όπως άλλωστε και ο ορισμός του τομέα καθαυτός, είναι αμφισβητήσιμες, αλλά, για την διεκπεραίωση της έρευνας, γίνεται μια εστίαση στη σύγχρονη πλατφόρμα εικαστικών τεχνών. Αντικείμενο της έρευνας αποτελούν κυρίως οι «Καλές Τέχνες», δημιουργικά έργα ντόπιων εικαστικών

καλλιτεχνών των οποίων τα έργα διανέμονται στην αγορά μέσα από ιδιωτικές γκαλερί και εκθέσεις και παρουσιάζονται σε ιδρύματα τεχνών, πολύ-χώρους, εργαστήρια και πολιτιστικούς χώρους σύγχρονης τέχνης. Η εστίαση που ακολουθείται στην παρούσα μελέτη, μπορεί να θεωρηθεί ως η εξέλιξη της εικαστικής τέχνης και ό,τι αναγνωρίζεται ως μέρος αυτής στη σύγχρονη εποχή. Οι εικαστικοί καλλιτέχνες και οι πολίτες της Λάρνακας αποτέλεσαν τα κυριότερα αντικείμενα διερεύνησης, ως οι παράγοντες και το κοινό του πεδίου της σύγχρονης εικαστικής τέχνης της πόλης. Παράλληλα, οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτιστικής πολιτικής της πόλης και η ομάδα οργάνωσης και διεκπεραίωσης της πρώτης «Μπιενάλε Λάρνακας», υπήρξαν επίσης τομείς διερεύνησης στην μελέτη με σκοπό την σκιαγράφηση της εικόνας που έχει το πεδίο σήμερα. Η έρευνα μέσα από αυτή τη διαδικασία στοχεύει στη τοποθέτηση του τομέα των εικαστικών τεχνών στα μελλοντικά αναπτυξιακά πλάνα της πόλης, υπογραμμίζοντας τις δυνατότητές του και την αναγκαιότητα υποστήριξής του. Κατ' επέκταση, το παρόν έντυπο, επιχειρεί να καταγράψει τη γενική εικόνα του ανθρώπινου δυναμικού που ασχολείται με τις εικαστικές τέχνες στην Λάρνακα καθώς και τη φύση των σχέσεων που συνθέτουν τον τομέα.

Ανταποκρινόμενοι στις σύνθετες προκλήσεις και διαρκείς μετατοπίσεις της σύγχρονης πραγματικότητας, οι δημιουργικοί άνθρωποι αλλάζουν τον τρόπο με τον οποίο παράγουν τέχνη, επικοινωνούν με το κοινό τους και ανταλλάζουν αγαθά, ιδέες, υπηρεσίες και πολιτισμό (BOP Consulting, 2010). Η χαρτογράφηση εικαστικών Λάρνακας έχει σχεδιαστεί ως μέρος της ανασκόπησης του κλάδου των εικαστικών τεχνών, στην προσπάθεια υποστήριξης του σχεδιασμού αστικής αναγέννησης και ανάπτυξης της σύγχρονης δημιουργικής βιομηχανίας της πόλης. Με την ολοκλήρωσή της η μελέτη φιλοδοξεί να δημιουργήσει μια συγκροτημένη και ενημερωμένη πρόταση για χαρτογράφηση εικαστικών. Η έρευνα αποσκοπεί στην τεκμηρίωση της σημασίας που έχει η υιοθέτηση του εργαλείου της χαρτογράφησης εικαστικών, του οποίου η χρήση έχει τη δυνατότητα να εκσυγχρονίσει τα μέσα δικτύωσης του τομέα και να διευκολύνει την εξεύρεση και επικοινωνία των εικαστικών υποδομών και καλλιτεχνών στην πόλη. Η συγκεκριμένη προσπάθεια γίνεται για να εντοπιστούν τόσο οι ευκαιρίες ανάπτυξης, όσο και οι προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει το πεδίο, αναγνωρίζοντας ότι ο στοχευμένος προγραμματισμός δράσεων και έργων μπορεί να ωθήσει το δημιουργικό τομέα σε μια μακροχρόνια τροχιά ανάπτυξης. Το εργαλείο της χαρτογράφησης θα μπορούσε να αποτελέσει θεμελιακό υλικό αναφοράς και ενημέρωσης στο μετέπειτα σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής, σχετικά με τις μελλοντικές προτεραιότητες και λήψεις αποφάσεων, αλλά παράλληλα να αποτελέσει βάση αναζήτησης και εξεύρεσης τρόπων αντιμετώπισης χρόνιων προβλημάτων. Η ενίσχυση του σύγχρονου δημιουργικού τομέα θα δώσει δυνατότητες ανάπτυξης της τοπικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας. Η Λάρνακα, μέσα από μια συντονισμένη πρόταση πολιτιστικής πολιτικής, μπορεί να διεκδικήσει και να κερδίσει πολλά περισσότερα. Έχοντας ένα εργαλείο στα χέρια της, όπως η χαρτογράφηση εικαστικών Λάρνακας, θα δοθεί η δυνατότητα στην τοπική αυτοδιοίκηση να αναζητήσει καινοτόμες παραμέτρους αναπτυξιακών πλάνων.

Απώτερος σκοπός της έρευνας καθορίζεται η ενδυνάμωση κάθε προσπάθειας αστικής αναζωογόνησης δια μέσου των εικαστικών τεχνών και της σύγχρονης πολιτιστικής πλατφόρμας της πόλης. Η σχέση των εικαστικών τεχνών με την πρακτική δραστηριότητα της ανθρωπότητας είναι έμμεση, και όπως με την ευρεία έννοια της πολιτικής, έτσι και στο πεδίο της ανάπτυξης, η τέχνη έχει δυναμικές προοδευτικές δυνατότητες σε ένα πλαίσιο κοινωνικής παρέμβασης (Clammer, 2017).

1.2. Διερευνώντας τον Ορισμό των Εικαστικών Τεχνών

Διαχρονικά, υπάρχει μια σύγχυση στην εννοιολογική ανάλυση των εικαστικών τεχνών, καθώς στην καλύτερη περίπτωση αφορά την περιγραφή των αποτελεσμάτων μιας δημιουργικής διαδικασίας (Roodhouse, 2006). Οι δημιουργικές τέχνες αποτέλεσαν την εξέλιξη του ανθρώπινου είδους, όταν οι άνθρωποι ανέπτυξαν την ικανότητα για αφηρημένη σκέψη (Wilson, 2012). Σε κάθε προσπάθεια ερμηνείας των εικαστικών τεχνών είναι απαραίτητη προϋπόθεση να γίνει κατανοητό ότι πρόκειται για ένα οικουμενικό και διαπολιτισμικό πεδίο (Smedt, 2018). Μέσα από μια πιο γενική προσέγγιση θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι οι εικαστικές τέχνες αποτελούν ένα αναπόσπαστο και καθοριστικό μέρος της ανθρωπότητας στην εξελικτική της πορεία. Αυτό αποδεικνύεται από αρχαιολογικές ανακαλύψεις, οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι άνθρωποι στην Αφρική ασχολήθηκαν με την εικαστική τέχνη πριν από τουλάχιστον 130 000 χρόνια (Smedt, 2018). Όντας λοιπόν μια ευρεία έννοια, γίνεται αποδεκτό ότι οι εικαστικές τέχνες αποτελούν μια μορφή διεπιστημονικής και πολυδιάστατης δημιουργικής έκφρασης της ανθρωπότητας. Ο συσχετισμός των εικαστικών τεχνών με το περιβάλλον από το οποίο αναδύονται, τους δίνει ένα αλληλεπιδραστικό χαρακτήρα, που εντείνει τη συνεχή διαπολιτισμική ανησυχία στον προσδιορισμό του πεδίου. Όπως είπε ο μεγάλος καλλιτέχνης Πικάσο: «*Η τέχνη είναι το ψέμα που μας βοηθά να δούμε την αλήθεια*» (Wilson, 2012). Δεδομένης αυτής της δυσκολίας που εμφανίζεται στην εννοιολόγηση του τι εστί τέχνη, οι επιστημονικές προσεγγίσεις στις εικαστικές τέχνες εξετάζουν τα χαρακτηριστικά της ανθρώπινης γνώσης, ως το μέσο αναγνώρισης των χαρακτηριστικών της καλλιτεχνικής παραγωγής και της αισθητικής της εκτίμησης (Smedt, 2018). Βασιζόμενοι σε αυτή την προσέγγιση, οι τρόποι με τους οποίους ο άνθρωπος εγκέφαλος επεξεργάζεται την αντιληπτική εισροή δεδομένων, μπορεί να μεταφράσει τη σχετική εμφάνιση, ανάπτυξη και διαπολιτισμική διανομή μορφών τέχνης (Smedt, 2018).

Όσο πλούσιες και φαινομενικά απεριόριστες είναι οι δημιουργικές τέχνες, η κάθε μια από αυτές φιλτράρεται μέσα από τα στενά βιολογικά κανάλια της ανθρώπινης γνώσης (Wilson, 2012). Η διαπίστωση ότι η παραγωγή και η εκτίμηση της τέχνης περιορίζονται από τον τρόπο λειτουργίας του ανθρώπινου εγκεφάλου και τις γνωστικές διαδικασίες χαμηλότερου επιπέδου, αναγνωρίζει

τους καλλιτέχνες και ως επιστήμονες, αφού καλούνται να καταγράψουν την προσοχή και αντίδραση του κοινού τους, αξιοποιώντας τις λειτουργίες του εγκεφάλου (Smedt, 2018). Στη σφαίρα των εικαστικών τεχνών υπάρχει η βιοφιλία, η έμφυτη αναζήτηση που χαρακτηρίζει τον άνθρωπο και τον ωθεί στην ανάγκη διεύρυνσης των γνώσεων του, ειδικά σε ότι αφορά τον ζωντανό φυσικό κόσμο (Wilson, 2012). Οι εικαστικές τέχνες, ως σύγχρονο πολιτιστικό προϊόν, έχουν κοινωνικοπολιτικές προεκτάσεις. Ενώ λοιπόν, στην πιο συμβατική κοινωνιολογία της τέχνης, η κοινωνία θεωρείται ότι σχηματίζει ή και καθορίζει τις καλλιτεχνικές της εκφράσεις, μια διαφορετική προσέγγιση υποστηρίζει το αντίθετο, ότι συχνά από καλλιτεχνικές καινοτομίες εμφανίζεται μια σειρά κοινωνικών πρακτικών και σχηματισμών, συμπεριλαμβανομένης της ιδέας ότι η τέχνη ενσωματώνει μια «πνευματική αναζήτηση» (Clammer, 2017). Ως εκ τούτου, η ζωντανή αναζήτηση και η δημιουργική διαδικασία της μοναδικότητας και του πρωτοποριακού αποτελούν σημαντικά στοιχεία του εικαστικού έργου. Στην τέχνη κατατίθεται η ικανότητα της ανθρωπότητας να εμβαθύνει τη γνώση της σε σημείο επανεμφάνισης του κόσμου, αλλά αυτή η εκφραστική πράξη επιτυγχάνεται μόνο όταν μεταμορφώνεται σε κοινότητα (Clammer, 2017). Ο καλλιτέχνης έχει την ευθύνη να επικοινωνήσει με το κοινό του αποκαλύπτοντας μέσα από το έργο του μια αλήθεια (Wilson, 2012). Οι εικαστικές τέχνες μέσα από αυτή την προσέγγιση, είναι μια αισθητική απόδοση που απεικονίζει ένα δημόσιο στόχο ερμηνευτικά, όπως αποδεικνύεται από το πνεύμα της ελευθερίας της έκφρασης (Wilson, 2012).

Όπως είναι αντιληπτό, η δυσκολία ορισμού των εικαστικών τεχνών καθώς και οι διαφορετικοί τρόποι προσέγγισης από τις εθνικές πολιτιστικές πολιτικές, οφείλεται εν μέρει στο γεγονός ότι οι πολιτικές που αφορούν τον πολιτισμό δεν έχουν συνταχθεί από επαγγελματίες του σχετικού τομέα ή από καλλιτεχνικές οργανώσεις με άμεσα συμφέροντα (Roodhouse, 2006). Το πεδίο αυτό, όπως και άλλοι κλάδοι τέχνης στη σύγχρονη εποχή, περιλαμβάνει μια σειρά από διαφορετικές μορφές τέχνης και καλλιτεχνικές οργανώσεις. Πιο συγκεκριμένα, αναφερόμενοι στις εικαστικές τέχνες σήμερα, μιλούμε για τεχνητά αντικείμενα, σωματικές τροποποιήσεις, δραστηριότητες και εμπειρίες, που κοσμούν, συνοδεύουν και επισημαίνουν όλα τα στάδια της ανθρώπινης ζωής (Smedt, 2018). Στα πλαίσια της μελέτης, θα μας απασχολήσει περεταίρω ο τομέας των εικαστικών τεχνών και θα εστιάσουμε στους επαγγελματίες εικαστικούς καλλιτέχνες και εικαστικούς επιχειρηματίες που διατηρούν πολιτιστικούς χώρους και επομένως προβάλλουν έργα στην αγορά της σύγχρονης εικαστικής τέχνης. Αυτή η εστίαση περιλαμβάνει μια ποικιλία αντικειμένων τέχνης καθώς και ορισμένους τύπους καλλιτεχνικών δημιουργιών, ως συνέχεια του πεδίου των εικαστικών τεχνών στη σημερινή εποχή. Παρόλο που οι διαφορές στις κατηγορίες τέχνης είναι θολές, εξακολουθούν να είναι χρήσιμες για την βελτίωση της κατανόησής μας για το σημερινό σύστημα εικαστικών τεχνών και τη σημασία των «Καλών Τεχνών» σε αυτό (McCarthy, 2005). Η χαρτογράφηση εικαστικών Λάρνακας επιχειρεί να εξομαλύνει τη διαδικασία κατανόησης της κοινωνικής και οικονομικής αξίας του τομέα, καθώς και να ανοίξει νέους ορίζοντες στην επικοινωνία των εικαστικών καλλιτεχνών με το κοινό τους. Θέτοντας ως στόχο

της μελέτης την καταγραφή και αναγνώριση των επακόλουθων επιπτώσεων συλλογής και διανομής δεδομένων, για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων και ακολούθως την ανάπτυξη του πεδίου σε τοπικό και οικουμενικό επίπεδο, αναγνωρίζεται η αλληλεπίδραση μεταξύ του παραγωγού (εικαστικού καλλιτέχνη) και της αγοράς (κοινού), που χαρακτηρίζει το πεδίο. Ιδιαίτερη βαρύτητα στη διαδικασία αυτή έχει η αναγνώριση της σημαντικότητας της δημιουργικής επιχείρησης και της καλλιτεχνικής ελευθερίας αντί του προϊόντος που παράγεται. Κεντρικό άξονα στην έρευνα αποτελεί η διαδικασία δημιουργίας και όχι το αποτέλεσμα ως το πολιτιστικό προϊόν. Η πολύπλοκη και κατακερματισμένη φύση της πολιτιστικής πρόβλεψης και πρακτικής, σε συνδυασμό με τη ρευστότητα ορισμού που διαπιστώθηκε, συμβάλλει αισθητά στην έλλειψη πολιτικής συνοχής στον τομέα (Roodhouse, 2006).

1.3. Τα Χαρακτηριστικά των Εικαστικών Τεχνών και η Αξία τους στον Τομέα του Πολιτισμού

Η πορεία εκτίμησης και κατανόησης της αξίας των εικαστικών τεχνών έρχεται μετά από αμφισβήτηση των δεδομένων και ανάπτυξης του τρόπου σκέψης και αντίληψης. *«Μια πορεία εκτίμησης της τέχνης έχει τη δυνατότητα να διδάξει την κριτική σκέψη, να αναπτύξει τα σωστά ερωτήματα για τον οπτικό κόσμο που μας περιβάλλει, καθώς και να δώσει ουσιαστικές απαντήσεις στην πολυπλοκότητα που χαρακτηρίζει την ανθρωπότητα»* (Sayre, 2010). Δια μέσου της εξερεύνησης και ανάλυσης των έργων τέχνης, αναπτύσσεται η δυνατότητα αντιμετώπισης μεγαλύτερων θεμάτων που αφορούν την ίδια τη ζωή (Hendricks, 2014). Οι αξίες πίσω από την παραγωγή εικαστικών έργων τέχνης μπορούν να γίνουν αντιληπτές από την διερεύνηση και κατανόηση του περιβάλλοντος μέσα από το οποίο εμπνεύστηκε και αναδύθηκε η δημιουργία. Μελετώντας τις μορφές τέχνης δημιουργούνται νέοι οραματισμοί και δυνατότητες που σκιαγραφούν την σύγχρονη κοινωνία και διαγράφουν την μελλοντική πορεία του πολιτισμού, αφού πρόκειται για μια από τις υψηλότερες εκφράσεις του πολιτιστικού τομέα, ενσωματώνοντας ουσιαστικά τα ιδανικά και τις φιλοδοξίες του και αμφισβητώντας τις πεποιθήσεις του (Hendricks, 2014). Η πολυπλοκότητα ορισμού του πολιτισμού έχει προκαλέσει ιστορικά τον επαναπροσδιορισμό της αντίληψης και ιδέας για το τι αποτελεί τέχνη και τι όχι. Οι εικαστικές τέχνες ξεχωρίζουν από άλλες μορφές τέχνης λόγω των χαρακτηριστικών τους. Πρόκειται για ένα ευρύ πεδίο που δεν περιλαμβάνει μόνο μοναδική ή εκτεταμένη μορφή τέχνης, αλλά περιγράφει μια πιο πολυδιάστατη παραγωγή σύγχρονου πολιτιστικού και δημιουργικού προϊόντος. Αναφερόμενοι στο πεδίο, περιγράφουμε κυρίως έργα τέχνης που μπορούν να εκτιμηθούν οπτικά, χωρίς όμως να αποκλείονται άλλες μορφές δημιουργίας με περισσότερο πρακτικές ιδιότητες. Εντούτοις, ο οπτικός γραμματισμός φαίνεται να αποτελεί το επίκεντρο του χειριδίου, το οποίο αποδέχεται ως εικαστικές τέχνες τις μορφές τέχνης που δημιουργούν έργα

τα οποία είναι κυρίως οπτικά στη φύση τους. (Hendricks, 2014). Με βάση τον γενικό ορισμό τους λοιπόν, οι εικαστικές τέχνες είναι μορφές τέχνης που επικεντρώνονται στη δημιουργία έργων, τα οποία έχουν σκοπό να προσελκύσουν την οπτική έννοια και μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές, παρόλο που αναγνωρίζεται το γεγονός ότι ορισμένες σύγχρονες εικαστικές τέχνες μπορεί να περιλαμβάνουν πολυκλαδικές μορφές (UNESCO, 2009). Ο τομέας των εικαστικών τεχνών περιλαμβάνει τις Καλές Τέχνες όπως είναι η ζωγραφική, η χαρακτική, η γλυπτική, η φωτογραφία, καθώς επίσης και τους εμπορικούς και θεσμικούς χώρους όπου εκτίθενται τα εικαστικά έργα

Οι αξίες που μεταφέρει ένα εικαστικό έργο τέχνης κατέχουν σημαντικό ρόλο στην ερμηνεία και κατανόηση του έργου, ενώ είναι σημαντικό ο θεατής να αντιληφθεί τις απόψεις του καλλιτέχνη για να κατανοήσει εις βάθος την πραγματική αξία του έργου του, ή σε κάποιες περιπτώσεις να διαπιστώσει από μόνος του την αξία αυτή (Hendricks, 2014). Ο ρόλος των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία είναι καίριος, αφού έχουν τη δυνατότητα να θεμελιώσουν μια ανθρωποκεντρική ανάπτυξη και να υποστηρίξουν την προσπάθεια αντιμετώπισης διαχρονικών κοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Στην έκθεση των Ηνωμένων Εθνών το 2010 τονίζεται βάση της ανάλυσης των στοιχείων που συλλέχθηκαν, ότι η δημιουργικότητα, η γνώση, ο πολιτισμός και η τεχνολογία μπορούν να αποτελέσουν κινητήρια δύναμη για τη δημιουργία θέσεων εργασίας, την καινοτομία και την κοινωνική ένταξη, υποδηλώνοντας παράλληλα ότι το παγκόσμιο εμπόριο δημιουργικών αγαθών και υπηρεσιών παρέμεινε σχετικά ισχυρό σε μια εποχή που τα συνολικά επίπεδα του διεθνούς εμπορίου μειώθηκαν (UNPD, 2010). Η δυναμική που κατέχει η δημιουργική οικονομία είναι παγκοσμίως αναγνωρισμένη και πολύ υποσχόμενη, δεδομένου ότι θα υποστηριχθεί με στρατηγικό σχεδιασμό και στοχευμένες πολιτιστικές πολιτικές από τους κρατικούς φορείς. Το εργαλείο της χαρτογράφησης κατέχει σημαντικό ρόλο στον στρατηγικό σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής, αφού μπορεί να υποστηρίξει κάθε αναπτυξιακή προσπάθεια παρουσιάζοντας τα πραγματικά δεδομένα του πεδίου που διερευνά.

Κεφάλαιο 2

Ο Αντίκτυπος των Εικαστικών Τεχνών Πέρα από τον Πολιτιστικό Τομέα

2.1. Οι Εικαστικές Τέχνες στη Σύγχρονη Εποχή

Τα τελευταία χρόνια υπήρξαν ουσιαστικές αλλαγές στον τομέα των εικαστικών τεχνών, μεταξύ άλλων. Η συμμετοχή του κοινού, οι οργανώσεις καλλιτεχνών, οι τρόποι χρηματοδότησης και η διαδικασία έκθεσης της εικαστικής τέχνης στο ευρύτερο κοινό, έχουν αλλάξει μορφή. Αυτές οι αλλαγές υπήρξαν ιδιαίτερα δραματικές τις τελευταίες δεκαετίες, αντανακλώντας τις ευρύτερες κοινωνικές αλλαγές. Η περίπλοκη σειρά αλλαγών συμπεριλαμβάνει τη μετατόπιση του μοτίβου που ξοδεύει ο σύγχρονος άνθρωπος στον ελεύθερο του χρόνο, την αισθητή αύξηση του ανταγωνισμού, και την διαφοροποίηση, σε παγκόσμιο επίπεδο, στα νέα πρότυπα χρηματοδότησης τόσο από το δημόσιο, όσο και από τον ιδιωτικό τομέα (McCarthy, 2005). Από μία ευρύτερη προσέγγιση, το αποτέλεσμα αυτών των αλλαγών, στην παγκόσμια (ιδιαίτερα τη δυτική) πλατφόρμα εικαστικών τεχνών, είναι μια σημαντική μεταστροφή στην οργανωτική οικολογία των τεχνών (McCarthy, 2005). Αυτή η μεταστροφή μεταφράζεται μέσα από την ποικιλία καλλιτεχνών, οργανώσεων τέχνης, χρηματοδοτικών πόρων και καταναλωτών, καθώς και την αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, η οποία καθορίζει τον τρόπο παραγωγής, διανομής, εμπορίου και κατανάλωσης (McCarthy, 2005). Ο συνδυασμός των αλλαγών που αναφέρθηκαν, έχει δημιουργήσει αναπόφευκτα νέες, τεράστιες προκλήσεις στο πεδίο των τεχνών. Από τη στόχευση και την προσέλκυση κοινού, στην εξασφάλιση εισοδήματος των καλλιτεχνών και χρηματοδοτήσεων, το περιβάλλον είναι περισσότερο ανταγωνιστικό από ποτέ (McCarthy, 2005).

Η αναζήτηση εξεύρεσης του τρόπου αντιμετώπισης των προκλήσεων που αναδύονται στη σύγχρονη πλατφόρμα εικαστικής τέχνης, εστιάζει στην κατανόηση του λόγου που συμβαίνουν οι δραματικές αυτές αλλαγές (McCarthy, 2005). Ωστόσο περιορισμένες γνώσεις για τη λειτουργία και τη δυναμική του τομέα, καθώς και η απουσία συστηματικής ανάλυσής του, καθιστούν δύσκολη την αποσαφήνιση των τρέχουσων προκλήσεων από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτιστικής στον πολιτισμό. Χρειάζεται να διαχωριστούν από τις τρέχουσες προκλήσεις αυτές οι οποίες οφείλονται σε οργανικούς παράγοντες και θα υποχωρήσουν σταδιακά, και αυτές που

αντικατοπτρίζουν περισσότερο θεμελιώδη κοινωνικές αλλαγές, στις οποίες ο κόσμος των τεχνών πρέπει να προσαρμοστεί μόνιμα (McCarthy, 2005). Χωρίς τη συστηματική ανάλυση των διάφορων μορφών τέχνης, είναι αδύνατο να καθοριστεί ο τρόπος με τον οποίο οι αλλαγές στις καταναλωτικές αγορές, οργανωτικές δομές, συστήματα χρηματοδότησης ή άλλες προκλήσεις επηρεάζουν τα διαφορετικά καλλιτεχνικά κινήματα (McCarthy, 2005). Το εργαλείο χαρτογράφησης εικαστικών μπορεί να αποδειχθεί σημαντικό υποστηρικτικό μέσο συστηματικής ανάλυσης, δια μέσου του οποίου θα δοθεί η δυνατότητα άμεσης αναγνώρισης των προκλήσεων που αντιμετωπίζει ο κλάδος σε μια δεδομένη περίοδο. Μέσα από αυτό τον τρόπο θα μπορούν να αναζητούνται λύσεις στα ζητήματα που προβληματίζουν διαχρονικά, καθώς και να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικά μελλοντικά προβλήματα..

2.2. Η Εναλλακτική Προσέγγιση της Ευημερίας Δια Μέσου των Εικαστικών Τεχνών

Ο παγκόσμιος καπιταλισμός είναι η ζωντανή πραγματικότητα της εποχής μας, ωστόσο έχει χάσει την παραδοσιακή μορφή του. Στα σημερινά δεδομένα, αναδύεται η ανάγκη για αναπροσανατολισμό της «δημιουργίας εσόδων» και τις δυνατότητες που υπάρχουν στη σύνδεση της αξίας των δημιουργικών αντικειμένων με αυτή των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην σύγχρονη κοινωνία (Clammer, 2017). Ο πολιτισμός διαδραματίζει βασικό ρόλο σε όλες τις κοινωνίες σε όλον τον κόσμο, επηρεάζοντας διάφορες πτυχές της ζωής των ανθρώπων, από την ψυχαγωγία μέχρι τις επαγγελματικές δραστηριότητες (UNPD, 2010). Η UNESCO ορίζει τον πολιτισμό ως «ένα σύνολο διακριτικών πνευματικών υλικών και συναισθηματικών χαρακτηριστικών της κοινωνίας ή μιας κοινωνικής ομάδας που περιλαμβάνει όχι μόνο την τέχνη αλλά και τον τρόπο ζωής και διαβίωσης, τα συστήματα αξιών, τις παραδόσεις και τις πεποιθήσεις τους» (UNPD, 2010). Η σημαντικότητα του ρόλου του πολιτιστικού τομέα στην ανάπτυξη αναγνωρίζεται πλέον σε μεγάλο βαθμό από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής. Η αναγνώριση του πολιτισμού στην ίδια την οικονομία κερδίζει έδαφος σταδιακά, καθώς υπάρχουν ενδείξεις ότι ένα ευρύτερο ενδιαφέρον για τις σχέσεις μεταξύ οικονομικών και πολιτιστικών φαινομένων αναπτύσσεται στον κόσμο γενικότερα (Throsby, 2001). Το 1986, έγινε μια επαναθεώρηση στην αντίληψη του ρόλου του πολιτισμού στο οικονομικό και κοινωνικό πεδίο, ενώ η κουλτούρα θεωρείται όλο και περισσότερο ως μέσο ανάπτυξης, προώθησης και διατήρησης της οικονομικής προόδου καθώς και ως παράγοντας που νοηματοδοτεί την ανθρώπινη ύπαρξη (UNPD, 2010). Στη σημερινή Ευρώπη, οι πολιτιστικές ανταλλαγές είναι πιο ζωντανές από ποτέ, ενώ η ελεύθερη κυκλοφορία που προβλέπεται από τη συνθήκη Ε.Κ. διευκόλυνε σε μεγάλο βαθμό τον πολιτιστικό διασυνοριακό διάλογο (Commission of the European Communities, 2007).

Αναφερόμενοι στην αξία της τέχνης και του πολιτισμού στην κοινωνία, εκτός από τον συναισθηματικό και αισθητικό εμπλουτισμό που προσφέρουν, σημαντικό είναι να υπάρξει η κατανόηση για το ευρύτερο αντίκτυπο που έχουν στην οικονομία και την ευημερία. Με τα νέα μέσα επικοινωνίας και τις ευκαιρίες που δίνει το διαδίκτυο, οι πολιτιστικές δραστηριότητες και η ζήτηση για πολιτιστικά αγαθά εξαπλώνονται με ρυθμούς άνευ προηγουμένου (Commission of the European Communities, 2007). Γίνεται αντιληπτό ότι οι τέχνες συμβάλλουν σημαντικά στην ενίσχυση της περιβαλλοντικής συνείδησης, της οικονομικής ευημερίας, της απασχόλησης, της κοινωνικής ανάπτυξης και της ποιότητας ζωής στην τοπική κοινότητα (Liu, 2012). Η τέχνη και ο πολιτισμός, ως εκ τούτου, αντιμετωπίζονται από τα έθνη ως στρατηγικό μέσο ανθρωποκεντρικής οικονομικής ανάπτυξης. Τα πολιτιστικά αγαθά είναι απαραίτητα μέσα για την στήριξη της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, μέσα από την οικονομική επίδραση που έχουν οι δημιουργικές βιομηχανίες, καθώς και με τη συμβολή τους στην κοινωνική αναζωογόνηση. Ο πολιτισμός αποδείχθηκε ότι προσφέρει ευκαιρίες για παραγωγικές δραστηριότητες που συμβάλλουν στην κοινωνική ευαισθητοποίηση, την ισότητα των φύλων και την αύξηση της αυτοεκτίμησης. Οι πολιτισμικά ευαίσθητες πολιτικές μπορούν να βοηθήσουν στη διατήρηση παραδοσιακών πρακτικών και στην αντιμετώπιση των αναγκών των ασθενέστερων κοινωνικών ομάδων (Deloumeaux, 2009). Η αξία αυτής της προσέγγισης της πολιτιστικής πολυμορφίας είναι εμφανής τόσο στις διεθνείς δραστηριότητες στον πολιτιστικό τομέα, όσο και στην ανανέωση των στρατηγικών σε άλλα σημαντικά παγκόσμιας εμβέλειας ζητήματα (UNESCO, 2009). Είναι σημαντικό λοιπόν να κατανοήσουν πρωτίστως οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής ότι η τόνωση της δημιουργικότητας στην υπηρεσία της ανάπτυξης, ενδέχεται να φέρνει νέες λύσεις οι οποίες να ανοίξουν νέες εναλλακτικές προοπτικές.

Οι εικαστικές τέχνες κατέχουν θεμελιακό ρόλο στο σύγχρονο πολιτιστικό τομέα. Κατ' επέκταση, στον πυρήνα ανάλυσης της δημιουργικής οικονομίας συναντούμε τη σύγχρονη πλατφόρμα εικαστικών τεχνών, που αποτελεί κεντρικό τμήμα της αλυσίδας αξίας. Η θέση των εικαστικών τεχνών στην οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο. Όπως επισημάνθηκε στην αναφορά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Επιτροπής, το 2014, οι εικαστικές τέχνες αντιπροσωπεύουν σχεδόν το ένα τέταρτο της δημιουργικής οικονομίας, τόσο από πλευράς απασχόλησης, όσο και από πλευράς εσόδων (Voldere, 2017). Αναλυτικότερα αναφέρεται ότι το 2011 ο τομέας των εικαστικών τεχνών απασχολούσε 1.2 εκατομμύρια άτομα, ενώ ο συνολικός κύκλος εργασιών στο πεδίο ανήλθε σε 127 δισεκατομμύρια ευρώ (Voldere, 2017). Αξιοσημείωτο εντούτοις, είναι το γεγονός ότι, ενώ το προαναφερόμενο ποσό είχε ιδιαίτερη αξία για την οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα έσοδα κατανέμονται άνισα στην αλυσίδα αξίας, με τους πλείστους καλλιτέχνες να αδυνατούν να ζήσουν από το έργο τέχνης που παράγουν (Voldere, 2017). Επομένως η στήριξη των καλλιτεχνών αποτελεί ίσως το σημαντικότερο σημείο οποιασδήποτε προσπάθειας αναδιάρθρωσης του πολιτιστικού τομέα και ανάπτυξης της δημιουργικής οικονομίας.

2.3. Η Προσέγγιση της Οικονομίας Μέσα από τις Εικαστικές Τέχνες

2.3.1. Οι Εικαστικές Τέχνες ως Κινητήριοι Μοχλός Ανάπτυξης

Η κουλτούρα, κατά τον διανοούμενο Γουίλιαμς, είναι ένα συνήθεις φαινόμενο που υπάρχει στην κοινωνία ως τρόπος ζωής αλλά και ως διαδικασία εξέλιξης (Williams, 1989). «*Η κουλτούρα είναι όλα τα όνειρα και η εργασία που τείνει να σφουρηλατήσει την ανθρωπότητα*» (Commission of the European Communities, 2007). Η τέχνη ως μορφή κουλτούρας, έχει τη δυνατότητα να διαμορφώνει τον τρόπο σκέψης, την επικοινωνία ιδεών αλλά και τη μεταφορά γνώσεων στην κοινωνία που παράγεται και υπάρχει. Ο ορισμός του πολιτιστικού πεδίου μπορεί να θεωρηθεί ως τα αγαθά και οι υπηρεσίες που έχουν δημιουργικότητα στην παραγωγή τους, ενσωματώνουν σε κάποιο βαθμό την πνευματική ιδιοκτησία και έχουν τη δυνατότητα να μεταφέρουν κάποια συμβολική σημασία (Throsby, 2001). Τα πολιτιστικά αγαθά στη σύγχρονη μεταβαλλόμενη εποχή, είναι απαραίτητα μέσα για τη στήριξη της βιώσιμης τοπικής ανάπτυξης, μέσω της οικονομικής τους επίδρασης ως πολιτιστικών ή δημιουργικών βιομηχανιών, όπως επίσης και δια μέσου της συμβολής τους στην κοινωνική και πολιτιστική αναζωογόνηση (UNPD, 2010).

Ο πολιτισμός έχει τη δυνατότητα να προσφέρει ευκαιρίες που συμβάλουν στην κοινωνική ένταξη και την ευαισθητοποίηση γύρω από διαχρονικά αλλά και σύγχρονα θέματα, όπως είναι για παράδειγμα η ισότητα των φύλων ή το θέμα των πολιτικών προσφύγων. Παράλληλα, το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έχει αυξήσει την περιέργεια και την ικανότητα των λαών για ανταλλαγή και γνωριμία με άλλους πολιτισμούς, γεγονός που συμβάλει στην ποικιλομορφία των κοινωνιών (Commission of the European Communities, 2007). Επομένως, οι εικαστικές τέχνες ως αναπόσπαστο μέρος της σύγχρονης παραγωγής πολιτισμού αποτελούν μια διευρυνόμενη έννοια και ένα κομβικό κεφάλαιο στο πεδίο. Όντας ενσωματωμένες στην καθημερινότητά μας, είναι αναπόφευκτα μέρος του τοπικού (και κατ' επέκταση του παγκόσμιου) πολιτισμού, διαμορφώνοντας αξίες και συμπεριφορές. Οι δυνατότητες και η δυναμική που κρύβει ο πολιτισμός στην οικονομία και την κοινωνία έγιναν αντιληπτές ανά το παγκόσμιο, ενώ εισάχθηκε αποφασιστικά στα διεθνή οικονομικά αναπτυξιακά πλάνα τις τελευταίες δεκαετίες. Κατ' επέκταση, η δημιουργική οικονομία κατέχει ουσιαστικό ρόλο στην επίτευξη μιας μακροχρόνιας βιώσιμης ανάπτυξης, προτείνοντας νέες ιδέες και πολιτικές (UNPD, 2010)

Οι δημιουργικές ή πολιτιστικές βιομηχανίες αντιπροσωπεύουν λοιπόν έναν από τους ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς στην παγκόσμια δημιουργική οικονομία. Παράλληλα, η αγορά τέχνης παρουσιάζει μια ραγδαία ανάπτυξη ενδιαφέροντος άνευ προηγουμένου. Οι τεχνολογικές εφευρέσεις των τελευταίων δεκαετιών καθώς και οι ευκαιρίες που συναντούμε στη διαδικτυακή

πλατφόρμα έχουν διογκώσει τόσο την προσφορά εικαστικών έργων όσο και την ζήτηση. Η αγορά εικαστικών τεχνών παρουσιάζεται με νέο χαρακτήρα, νέες προκλήσεις αλλά και νέες αναπτυξιακές διόδους. Κατά τη διάρκεια ιδιαίτερα της τελευταίας δεκαετίας, οι στατιστικές, οι δείκτες και τα στοιχεία για τον πολιτιστικό τομέα, καθώς και οι επιχειρησιακές δραστηριότητες, υπογράμμισαν ότι ο πολιτισμός μπορεί να αποτελέσει ισχυρό μέσο ανάπτυξης με πολλαπλές κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις (UNESCO, 2012). Πρόκειται για ένα πεδίο που κατέχει σταδιακά μια εξέχουσα θέση στις νέες πολιτικές για τον πολιτισμό, ιδιαίτερα ως προς τη παραγωγή σύγχρονου πολιτιστικού προϊόντος (BOP Consulting, 2010). Το φαινόμενο αυτό, έχει γίνει επίκαιρο ζήτημα στη διεθνή οικονομική και αναπτυξιακή ατζέντα, στην οποία αναζητούνται καινούριες πολιτικές απαντήσεις τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες (UNPD, 2010). Αναφερόμενοι λοιπόν σε εκσυγχρονισμένα οικονομικά αναπτυξιακά πλάνα ανθρωποκεντρικού χαρακτήρα που βασίζονται στην πολιτιστική βιομηχανία και δημιουργική οικονομία, θα ήταν παράλειψη η κάθε χώρα η οποία σέβεται τον πολιτισμό της να περιθωριοποιήσει τις εικαστικές τέχνες, αφού πρόκειται για ένα θεμελιακό συστατικό στη σύγχρονη παραγωγή πολιτισμού.

2.3.2. Η Αγορά Σύγχρονων Εικαστικών Τεχνών

Η αγορά των τεχνών δε διαδραματίζει απλά κυρίαρχο ρόλο στη διαμόρφωση των τιμών που καταβάλλονται για τα έργα τέχνης, αλλά και στην διαμόρφωση της αντίληψης του κοινού για τις εικαστικές τέχνες γενικά (McCarthy, 2005). Στην προσπάθεια μέτρησης της ποιότητας ενός έργου τέχνης, η έννοια της πολιτιστικής αξίας είναι πολυδιάστατη αφού αποτελείται από διάφορες αξίες όπως: αισθητική, πνευματική, κοινωνική, ιστορική, συμβολική και η αξία της αυθεντικότητας (Angelini, 2018). Αυτές οι αξίες μπορούν να θεωρηθούν τα σημαντικότερα από τα στοιχεία αποτίμησης της πολιτιστικής αξίας των σύγχρονων εικαστικών έργων τέχνης (Angelini, 2018). Η διεθνής αγορά των εικαστικών τεχνών έχει υποστεί δραματικές αλλαγές τις τελευταίες δεκαετίες, μη εξαιρετέα από τις υπόλοιπες αγορές. Σήμερα, η αγορά σύγχρονης τέχνης έχει διεθνοποιηθεί, σχηματίζοντας μια δυναμική παγκόσμια πλατφόρμα, όπου αυξήθηκε η ζήτηση αλλά και ο ανταγωνισμός. Ο μεγάλος δυναμισμός που χαρακτηρίζει τις παγκόσμιες αγορές επηρεάζει αναπόφευκτα και τις καλλιτεχνικές επιχειρήσεις (Codignola, 2003). Ο οικονομικός ρόλος της τέχνης σήμερα υποστηρίζεται από σύνθετες διαδικασίες μάρκετινγκ, οι οποίες τείνουν να τροποποιήσουν τους στόχους και της συνθήκες επιβίωσης των καλλιτεχνικών επιχειρήσεων (Codignola, 2003). Η γενική τάση στην αγορά χαρακτηρίζεται από διαδοχικές μεταβολές στις τιμές και τις πωλήσεις σύγχρονων έργων τέχνης (Bialynicka-Birula, 2018). Μια ανάλυση αγοράς της τέχνης συνεπάγεται ορισμένες βασικές δυσκολίες, οι οποίες συνδέονται με την αβεβαιότητα και την ασυμμετρία των τομεακών πληροφοριών και είναι συχνά ελλιπής (Codignola, 2003). Ο ρευστός χαρακτήρας της αγοράς των τεχνών καθώς και η ευέλικτη φύση

της καθιστούν το πεδίο δύσκολο τόσο στην ανάλυσή του όσο και στην πρόβλεψη της μελλοντικής πορείας του. Η αγορά τέχνης έχει μια μεγάλη εμβέλεια, καθώς οι εικαστικές τέχνες αποτελούν ένα είδος καταναλωτικής επένδυσης, με μια πολύ διαφοροποιημένη γκάμα προϊόντων, λόγω των πολλαπλών απαιτήσεων που έχουν οι συλλέχτες και οι λάτρεις εικαστικής τέχνης, οι οποίοι διαμορφώνουν την αγορά ζήτησης του πεδίου (Codignola, 2003). Οι αγοραστές έργων τέχνης αποτελούν ένα ετερογενές κοινό με πολλούς τρόπους, ενώ από τις ομάδες που αναδύονται ξεχωρίζουν με βάση τη συχνότητα αγορών (Codignola, 2003). Επομένως έχουμε τους περιστασιακούς αγοραστές και τους συλλέκτες. Συχνά, η εικόνα που παρουσιάζει η αγορά των τεχνών διαμορφώνεται ανάλογα από την οικονομική κατάσταση που επικρατεί τη συγκεκριμένη περίοδο. Τη σημερινή εποχή, η δομή και η λειτουργία της αγοράς μετασηματίστηκαν ουσιαστικά, αφού οι εικαστικές τέχνες παρουσιάζουν ένα πιο αποτελεσματικό και διάφανο χαρακτήρα παγκόσμια, ενώ τόσο οι τιμές όσο και ο όγκος των πωλήσεων έχουν διογκωθεί (McCarthy, 2005).

Το γεγονός ότι δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία σχετικά με τις διαστάσεις της παγκόσμιας αγοράς τέχνης, οφείλεται αρχικά στην μοναδικότητα των αγαθών και κατόπιν στους μεσίτες τέχνης που αποτελούν ένα υπερβολικά κατακερματισμένο τομέα (Codignola, 2003). Η δραστηριότητα των οίκων δημοπρασίας μας επιτρέπει να έχουμε μια πιο αξιόπιστη πηγή οικονομικών στοιχείων για την αγορά καλλιτεχνικών προϊόντων (Codignola, 2003). Στα στατιστικά δεδομένα που συλλέχθηκαν τα τελευταία χρόνια από τους οίκους δημοπρασίας διαφαίνεται μια ταχεία ανοδική πορεία άνευ προηγουμένου. Διαπιστώνεται μια σχεδόν ομοιόμορφη εξέλιξη της αγοράς όσο αφορά τις τιμές, τις πωλήσεις και τον κύκλο εργασιών των πλειστηριασμών έργων τέχνης (Artprice, 2018). Η ανοδική τάση στην παγκόσμια αγορά τέχνης κατά τα έτη 2011-2014 σημείωσε αύξηση 51 δισεκατομμυρίων ευρώ, καθώς και όγκο πωλήσεων 39 εκατομμυρίων συναλλαγών (Bialynicka-Birula, 2018). Η αξία των πωλήσεων στην αγορά υπερδιπλασιάστηκε, ενώ ο όγκος πωλήσεων αυξήθηκε κατά περίπου 50% (Bialynicka-Birula, 2018). Τον προηγούμενο χρόνο η παγκόσμια αγορά σύγχρονης τέχνης σημείωσε ένα συγκλονιστικό ρεκόρ, με τις συναλλαγές που καταγράφηκαν να αντικατοπτρίζουν ένα πρωτοφανές επίπεδο δραστηριότητας. (Artprice, 2018). Για πρώτη φορά μετά την οικονομική κρίση οι τέσσερις δείκτες της αγοράς της σύγχρονης τέχνης είναι θετικοί (Artprice, 2018). Σημειώθηκε αύξηση 18% στο δείκτη τιμών της σύγχρονης τέχνης, 19% στο συνολικό κύκλο εργασιών των δημοπρασιών, ενώ ο όγκος των συναλλαγών αυξήθηκε 17% με 66.850 πωλήσεις (Artprice, 2018). Οι οικονομικές αποδόσεις της σύγχρονης τέχνης αποδεικνύουν σήμερα ότι το συγκεκριμένο τμήμα αποτελεί μια από τις καλύτερες εναλλακτικές λύσεις στις παραδοσιακές χρηματοοικονομικές επενδύσεις (Artprice, 2018).

Η πλέον ορατή πτυχή της εξέλιξης της ζήτησης στην αγορά έργων τέχνης είναι η ποσοτική επέκτασή της, η οποία συνέβαλε σημαντικά στον αυξανόμενο πολλαπλασιασμό των πληροφοριών, των νέων τεχνολογιών και ως αποτέλεσμα νέων μέσων επικοινωνίας (Codignola,

2003). Οι ευκαιρίες που αναδύθηκαν μέσα από τη διαδικτυακή πλατφόρμα και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης επηρέασαν αισθητά και το πεδίο των εικαστικών τεχνών. Οι σύγχρονοι καλλιτέχνες καλούνται παράλληλα με το ταλέντο και την δημιουργικότητά τους, να αναπτύξουν δεξιότητες μάρκετινγκ, στην προώθηση του εαυτού και του έργου τους, καθώς επίσης και να διευρύνουν τις γνώσεις τους στη χρήση των διαδικτυακών μέσων επικοινωνίας. Παρατηρώντας την πορεία ενός εικαστικού έργου τέχνης στην αγορά σήμερα, γίνεται αντιληπτό ότι ο καλλιτέχνης δεν αποτελεί τη μόνη παράμετρο στην αναπτυξιακή πορεία του έργου του. Αντίθετα, είναι ένας από τους παράγοντες που λειτουργεί συμπληρωματικά στην διαδικασία πολιτιστικής προσφοράς, σε σχέση με τους επικριτές και τους χρηματοδότες που κατέχουν καθοριστικό ρόλο (Codignola, 2003). Στη σύγχρονη αγορά των τεχνών, η αξία του έργου ενός καλλιτέχνη καθώς και η διαδικασία προσδιορισμού των τιμών, είναι λιγότερο επηρεασμένη από μια αργή εξελισσόμενη σύνεση μεταξύ εμπειρογνομόνων, κριτικών τέχνης και επιμελητών, αλλά περισσότερο λόγο στη διαδικασία έχουν οι δυνάμεις της αγοράς, στα πλαίσια της προσφοράς και ζήτησης (McCarthy, 2005).

Η αλληλεπίδραση των δυνάμεων προσφοράς και ζήτησης έχει επεκταθεί δραματικά τόσο στο μέγεθος όσο και στην ποικιλομορφία της αγοράς τεχνών και των παραγόντων που δραστηριοποιούνται σε αυτή. Το κοινό έχει άμεσο λόγο και επιρροή στην αγορά τέχνης δια μέσου των νέων τεχνολογικών εφευρέσεων. Η χρήση του διαδικτύου είναι ευρεία και συνέβαλε σημαντικά στη διαμόρφωση του τοπίου. Το διαδίκτυο έχει εισάγει νέα κανάλια επικοινωνίας με το κοινό, αλλά και νέους τρόπους πώληση έργων τέχνης, δημιουργία δικτύων και κυκλοφορία πληροφοριών. Ως εκ τούτου, οι αλλαγές στις πρακτικές της αγοράς της τέχνης αποτελούν αποτέλεσμα της συνάρτησης του αυξανόμενου αριθμού πληροφοριών που διατίθεται στο κοινό και της αυξανόμενης ζήτησης που προκύπτει (McCarthy, 2005). Οι μεγαλύτερες αλλαγές στην αγορά τεχνών αφορούν στο περιβαλλοντικό και ανταγωνιστικό πλαίσιο, το οποίο επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη κατά τον καθορισμό των στρατηγικών επιλογών (Codignola, 2003). Βασικά ζητήματα που θα πρέπει να εξεταστούν για το μέλλον της αγοράς των τεχνών είναι η ρύθμιση της αγοράς σχετικά με τις επιβαρύνσεις καθορισμού των τιμών που ωφελούν τους μεσάζοντες και η σταθεροποίηση της οργανωτικής οικολογίας της προσφοράς της τέχνης (McCarthy, 2005). Η διεθνοποίηση της αγοράς σύγχρονης τέχνης φαίνεται να έχει επιφέρει ευνοϊκά αποτελέσματα σε γενικές γραμμές. Η οργάνωση και η κυκλοφορία των πληροφοριών μέσα από τις νέες συνθήκες της σύγχρονης αγοράς, θα μπορούσε να ενθαρρύνει τη συζήτηση σχετικά με την οργάνωση της αγοράς τέχνης προς μια πραγματικά παγκόσμια διάσταση με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα (Codignola, 2003). Το εργαλείο της χαρτογράφησης των εικαστικών θα μπορούσε να θεμελιώσει μια προσπάθεια οργάνωσης της τοπικής αγοράς της σύγχρονης τέχνης, καθώς και να γίνει σημείο αναφοράς στη προσπάθεια σύστασης ενός στρατηγικού σχεδιασμού για την ανάπτυξη της αγοράς.

2.3.3. Εξερευνώντας τον Ρόλο των Εικαστικών Τεχνών στις Δημιουργικές Βιομηχανίες

Ο όρος «Δημιουργική Βιομηχανία» είναι σχετικά σύγχρονος, αφού γεννήθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1990 από την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, στην προσπάθεια επαναπροσέγγισης των συζητήσεων που αφορούσαν την αξία των τεχνών και του πολιτισμού (BOP Consulting, 2010). Ο ορισμός χρησιμοποιήθηκε για να καθορίσει τα όρια της έννοιας της Δημιουργικής Βιομηχανίας, η οποία χαρακτηρίστηκε ως: *«οι δραστηριότητες οι οποίες έχουν σαν αφετηρία την ατομική δημιουργικότητα, τις δεξιότητες και τα ταλέντα που έχουν δυνατότητες για πλούτο και άνοιγμα θέσεων εργασίας μέσω της δημιουργίας και της εκμετάλλευσης της πνευματικής ιδιοκτησίας»* (Roodhouse, 2006). Η Δημιουργική Βιομηχανία αποτελεί έναν τομέα προτεραιότητας στην ευρωπαϊκή ατζέντα και η αξιολόγησή της χρησιμοποιεί όχι μόνο τομεακές αλλά και εδαφικές προσεγγίσεις που υπογραμμίζουν τη στενή σχέση με τη πολιτισμική πολυμορφία των τόπων (Commission of the European Communities, 2007). Οι υποστηρικτές της ιδέας αυτής έφεραν στο προσκήνιο το σύνολο της οικονομικής δραστηριότητας που προέρχεται από τη δημιουργικότητα και τον πολιτισμό, συμπεριλαμβανομένων και των εμπορικών τους μορφών (BOP Consulting, 2010). Οι όροι «Δημιουργική Βιομηχανία» και «Δημιουργική Οικονομία» επιχειρούν ουσιαστικά να καταστήσουν κατανοητή την πραγματική συμβολή του πολιτιστικού πεδίου στην οικονομία, ούτως ώστε να αναγνωριστεί η σημαντικότητά του και στη συνέχεια να γίνει η ανάλογη χάραξη πολιτικής για τη στήριξή του. Οι πολιτιστικές δραστηριότητες συμβάλουν στην προώθηση μιας κοινωνίας χωρίς αποκλεισμούς και στην πρόληψη και τη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού και της φτώχειας (Commission of the European Communities, 2007).

Στα πλαίσια υιοθέτησης των όρων, υποστηρίχθηκε σθεναρά ότι οι βιομηχανίες που έχουν τις ρίζες τους στον πολιτισμό και την δημιουργικότητα αποτελούν σημαντική και αυξανόμενη πηγή θέσεων εργασίας και κατ' επέκταση συμβάλουν αισθητά στην βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη (BOP Consulting, 2010). Στην πραγματικότητα, οι δημιουργικές βιομηχανίες συγκεντρώνονται σύμφωνα με διαφορετικές τυπολογίες και χωρικά πρότυπα, ενώ το σημαντικότερο σε αυτό το πεδίο είναι η σχέση μεταξύ δημιουργικότητας και πολυμορφίας (Commission of the European Communities, 2007). Οι διάφοροι τρόποι με τους οποίους ο πολιτιστικός τομέας και οι τέχνες συμβάλουν στην λειτουργία και την ανάπτυξη των δημιουργικών βιομηχανιών, αντικατοπτρίζεται στη συζήτηση που αναπτύχθηκε το 2012 στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με τα φαινόμενα μετακίνησης από τις βιομηχανίες τέχνης, πολιτισμού και δημιουργίας στην οικονομία και την κοινωνία (BOP Consulting, 2010). Βασισμένη στις υπάρχουσες έρευνες, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρατηρεί ότι ο πολιτισμός και οι τέχνες ανέκαθεν είχαν ένα θεμελιακό κοινωνικό-οικονομικό έργο. Στη συζήτηση τονίζεται ότι στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης η πολιτική που θα ακολουθηθεί επιβάλλεται να παρακινεί τους πολιτιστικούς τομείς σε

συνεργασία με τις δημιουργικές βιομηχανίες ώστε να παράγουν ενεργά αλληλεπίδραση εντός ευρύτερων πλαισίων καινοτομίας και βιωσιμότητας (Vickery). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στη συζήτηση αυτή, διερευνά εκτεταμένα το φαινόμενο της «εξάπλωσης» ή «μετακίνησης» της τέχνης και του πολιτισμού σε άλλα πεδία καθώς και τον κοινωνικό αντίκτυπο και τη δημόσια αξία που κατέχει. Το φαινόμενο της «εξάπλωσης» των τεχνών έχει μια σύνθετη και διάχυτη ιστορία, η οποία σχετίζεται με πολυάριθμες συζητήσεις πολιτιστικής πολιτικής τις τελευταίες δεκαετίες, σχετικά με τη μεταφορά γνώσης μέσα από τον πολιτισμό (Vickery).

Συνοπτικά η συζήτηση που εγκαινιάστηκε το 2012 και επιχείρησε να εξετάσει περαιτέρω, τους τρόπους με τους οποίους οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες έχουν τη δυνατότητα να παράγουν μορφές αξίας που επηρεάζουν την κοινωνία έξω από τα πλαίσια του πολιτιστικού τομέα. Ταυτόχρονα, οι μελέτες που χρησιμοποιούν μια εδαφική προσέγγιση, εμπλουτίζονται επίσης από μια οργανωτική και διαχειριστική προοπτική, η οποία είναι σε θέση να διερευνήσει την ατομική δημιουργική διαδικασία τόσο των καλλιτεχνών όσο και των δημιουργικών δικτύων (Commission of the European Communities, 2007). Στα πλαίσια της συζήτησης που αναπτύχθηκε από το Συμβούλιο Τεχνών της Αγγλίας και Ιρλανδίας, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Δημιουργικής Οικονομίας, το Ευρωπαϊκό Πολιτιστικό Ίδρυμα και το Ευρωπαϊκό Δημιουργικό Επιχειρηματικό Δίκτυο, αναδείχθηκε η σημασία των εικαστικών τεχνών, ενώ παράλληλα δόθηκαν χρηματοδοτήσεις για έρευνα (Dickinson, 2017). Η έρευνα στόχευε στη συλλογή στοιχείων και την αιτιώδη συνάφεια των επιπτώσεων των καλλιτεχνικών, πολιτιστικών και δημιουργικών βιομηχανιών στην οικονομία και την κοινωνία (Dickinson, 2017). Μέσα από αυτά τα δεδομένα γίνεται αντιληπτή η διάσταση που κατέχει η τέχνη, ο πολιτισμός και οι δημιουργικές βιομηχανίες στην οικονομική ανάπτυξη των εθνών και τη διαμόρφωση κοινωνιών. Οι δημιουργικοί επιχειρηματίες και η πολιτιστική βιομηχανία είναι μια μοναδική πηγή καινοτομίας για το μέλλον, ενώ η δυναμική που κατέχουν πρέπει να αναγνωριστεί περισσότερο για να αξιοποιηθεί πλήρως (Commission of the European Communities, 2007). Η αναγνώριση του πολυδιάστατου αντίκτυπου που έχουν οι τέχνες στην κοινωνία και την οικονομία από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτιστικής πολιτικής, είναι καίριας σημασίας ιδιαίτερα για τη μελλοντική πορεία του πεδίου. Μέσα από αυτή την προσέγγιση τα προβλήματα που υπάρχουν στα πεδία του πολιτισμού και των Δημιουργικών Βιομηχανιών μπορούν ιδανικά να αντιμετωπιστούν με μεγαλύτερη σοβαρότητα και αμεσότητα από τους κρατικούς φορείς. Το εργαλείο της χαρτογράφησης των εικαστικών τεχνών Λάρνακας μπορεί να διαδραματίσει πρωταγωνιστικό ρόλο στο πεδίο των δημιουργικών βιομηχανιών της πόλης, ιδιαίτερα στο θέμα της αναγνώρισης της σημαντικότητας και της προσφοράς του πεδίου στην προσπάθεια βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης και αστικής αναγέννησης.

2.4. Οι Εικαστικές Τέχνες στην Τοπική Αναζωογόνηση

2.4.1. Εικαστικές Τέχνες και Πολιτιστικός Τουρισμός

«Ο πολιτισμός εισέρχεται σε μία νέα φάση όπου αναγνωρίζεται ως σημαντικό πλεονέκτημα κάθε πόλης λόγω των οικονομικών και κοινωνικών πλεονεκτημάτων που επιφέρει, αλλά και λόγω της άμεσης σύνδεσής του με τον αστικό τουρισμό» (Καραχάλης, 2006). Ο αστικός τουρισμός θεωρείται ένας από τους μεγαλύτερους κλάδους οικονομίας, ενώ η δύναμη του πολιτιστικού τουρισμού είναι διαρκώς αυξανόμενη στα δεδομένα στη σύγχρονη εποχή. Ο πολιτισμός αποτελεί ιστορικά κίνητρο για ταξίδια, ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του '80 και την αναγνώρισή του ως ξεχωριστός τουρισμός από αυτόν της αναψυχής (Gail, 1999). Ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί έναν από τους αναπτυσσόμενους τομείς της δυτικοευρωπαϊκής τουριστικής βιομηχανίας και κατέχει πλέον σημαντική θέση στις μελέτες που αφορούν το τουρισμό (Hughes, 2002). Ο ρόλος που κατέχει ο πολιτιστικός τουρισμός ως κινητήριο μοχλός ανάπτυξης και αναζωογόνησης, υπογραμμίζεται σε παγκόσμια κλίμακα, τόσο από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτικής, όσο και από σύγχρονες οργανώσεις εικαστικών καλλιτεχνών. Στη σύγχρονη κοινωνία, ο πολιτιστικός τουρισμός έγινε μια παγκόσμια μαζική τάση καθώς θεωρείται ποιοτικότερος από τον τουρισμό της αναψυχής. Είναι αποδεδειγμένο ότι ο πολιτιστικός τουρισμός ξοδεύει περισσότερο χρήμα και χρόνο στις χώρες που επισκέπτεται (Gail, 1999). Κατ' επέκταση, ο πολιτιστικός τουρισμός είναι στην ευνοϊκή θέση να μπορεί να προσελκύσει νέες επιχειρήσεις και να ενδυναμώσει την τοπική εικόνα (brand) αισθητά (Liu, 2012). Σημαντικό στοιχείο αποτελεί το σημείο εκκίνησης της διαδικασίας μάρκετινγκ στις τέχνες ως τουριστικό προϊόν. Η διαδικασία αυτή χρειάζεται να θεμελιώνεται στην ανάλυση του προϊόντος, κάτι που επιτρέπει μετέπειτα στο προϊόν τέχνης να μπορεί να επανατοποθετείται ως τουριστική δραστηριότητα (Gail, 1999).

Είναι ξεκάθαρο λοιπόν, ότι οι τέχνες και ο τουρισμός έχουν μια συμπληρωματική σχέση αμοιβαίας ωφέλειας (Hughes, 2002). Στο πλαίσιο αυτό, ένα προτεινόμενο μοντέλο ανάπτυξης είναι αυτό των εικαστικών τεχνών ως τουριστικό προϊόν, το οποίο συνδέεται άμεσα με τις ανάγκες του πολιτιστικού τουρισμού (Liu, 2012). Η προώθηση των τοπικών εικαστικών τεχνών ως προορισμός πολιτιστικού τουρισμού σε διεθνές επίπεδο, ωφελεί δυνητικά όλους τους οργανισμούς και εργαζόμενους στον τομέα (Jones, 2014). Ο ρόλος της σύγχρονης εικαστικής τέχνης είναι καίριος στη διατήρηση της ταυτότητας του τόπου, καθώς επίσης και στη προσέλκυση επισκεπτών και επιχειρήσεων. Εντούτοις, για να επωφεληθεί μια χώρα από την προσέλευση πολιτιστικού τουρισμού, προϋποθέτει να υπάρξει πρωτίστως ένας προσεκτικός σχεδιασμός και η αξιοποίηση των σύγχρονων εργαλείων προβολής, που θα αποσκοπεί στη

γνωστοποίηση του πολιτιστικού προϊόντος και ταυτότητάς της στην παγκόσμια πλατφόρμα τουρισμού. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος που διαδραματίζουν οι σύγχρονες εικαστικές τέχνες στην προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού, αναγνωρίζεται ολοένα και περισσότερο. Οι σύγχρονες εικαστικές τέχνες αποτελούν σημαντικό στοιχείο στο μάρκετινγκ στον πολιτιστικό τουρισμό, ενώ η περιπλοκότητα που χαρακτηρίζει την πολιτιστική τουριστική αγορά αυξάνει τις προκλήσεις και τους περιορισμούς που υπάρχουν στο πεδίο (Jones, 2014).

Το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έχει αυξήσει αισθητά την ικανότητα των λαών για επικοινωνία και ανταλλαγή μεταξύ τους, ωστόσο αυτό έθεσε ερωτήματα σχετικά με την διατήρηση και εξασφάλιση της τοπικής ταυτότητας των διαπολιτισμικών και συνεκτικών κοινωνιών που διαμορφώθηκαν (Commission of the European Communities, 2007). Ο έντονος ανταγωνισμός που υπάρχει μεταξύ των πολιτιστικών τουριστικών προορισμών σε παγκόσμιο επίπεδο, υποχρεώνει τις χώρες να αναζητήσουν τα πλεονεκτήματά τους και να εστιάσουν στις διαφορετικότητες που τις χαρακτηρίζουν έναντι των υπολοίπων. *«Ο πολιτιστικός πλούτος είναι ένα σημαντικό πλεονέκτημα σε ένα άυλο και βασισμένο στην γνώση κόσμο»* (Commission of the European Communities, 2007). Επομένως, για να προσελκύσει μια χώρα το κοινό αυτό και να μεγιστοποιήσει την ανάπτυξη του πολιτιστικού της τουρισμού, επιβάλλεται να διευρύνει αρχικά την κατανόηση των απαιτήσεών του, και κατόπιν να επικοινωνήσει το πολιτιστικό της προϊόν με εκσυγχρονισμένα μέσα. Μια συλλογική στρατηγική προσέγγιση για την εμπορία των σύγχρονων εικαστικών τεχνών, ως μέρος μιας προσφοράς πολιτιστικού τουρισμού, μπορεί να συμβάλει στην επίτευξη καλλιτεχνικών και κρατικών στόχων αναφορικά με την ένταξη, την πρόσβαση, την αναγέννηση και τη δημιουργία πλούτου (Jones, 2014). Ένα εργαλείο όπως η Χαρτογράφηση Εικαστικών Κύπρου, έχει τη δυνατότητα να προβάλλει στο εξωτερικό την πλατφόρμα των εικαστικών καλλιτεχνών της χώρας, ως αναπόσπαστο μέρος του σύγχρονου πολιτισμού της. Η προσπάθεια αυτή θα μπορούσε να ενισχύσει σημαντικά την εικόνα (brand) της Κύπρου στο εξωτερικό, ωθώντας έτσι τον πολιτιστικό τουρισμό να επισκεφθεί τη χώρα. Οι εικαστικές τέχνες, αναδεικνύουν την τοπική πολιτιστική ταυτότητα, αποτυπώνοντας στην τουριστική εμπειρία, που επιζητά ο σύγχρονος πολιτιστικός τουρισμός ταξιδεύοντας, την αίσθηση του τόπου και της μνήμης, μεταξύ άλλων.

2.4.2. Οι Εικαστικές Τέχνες στην Αστική Αναγέννηση

Η αστική αναγέννηση μπορεί να οριστεί ως ο μετασχηματισμός μιας περιοχής που εμφανίζει συμπτώματα περιβαλλοντικής, κοινωνικής ή/και οικονομικής παρακμής, για να επιφέρει ζωτικότητα σε μια προβληματική κοινότητα (Palermo, 2014). Σκοπός κάθε προσπάθειας αστικής αναγέννησης είναι η βελτίωση της τοπικής ποιότητας ζωής, μέσα από ένα στρατηγικό μακροπρόθεσμο και βιώσιμο σχεδιασμό. Οι σύγχρονες μελέτες ερευνούν τον τομέα του πολιτισμού ως οδηγό, καταλύτη ή τουλάχιστο ως βασικό παράγοντα στη διαδικασία αυτή (Palermo, 2014). *«Αδιαμφισβήτητα, ο πολιτισμός αντιμετωπίζεται ως το σημαντικότερο συγκριτικό πλεονέκτημα στη σύγχρονη πόλη αποτελώντας πολιτική προτεραιότητα και κύριο εργαλείο αστικής αναζωογόνησης»* (Καραχάλης, 2006). Ο ρόλος που διαδραματίζει η εικαστική τέχνη στην προσπάθεια αστικής αναζωογόνησης θεωρείται άκρως σημαντικός και πολιτικά επιθυμητός (Jones, 2014). Η χρήση της τέχνης στην αστική αναζωογόνηση συμπίπτει με μια μετατόπιση των πολιτιστικών πολιτικών, οι οποίες στρέφουν το ενδιαφέρον τους στους τοπικούς ανθρώπους ως το κύριο πλεονέκτημα, με την προσδοκία ότι μέσω αυτών μπορεί να επιτευχθεί μια μακροπρόθεσμη ανάπτυξη (Palermo, 2014). Ο πολιτιστικός τομέας αποτελεί ήδη μια δυναμική ώθηση οικονομικών δραστηριοτήτων και θέσεων εργασίας σε ολόκληρη την επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Commission of the European Communities, 2007). Η ανανέωση του αστικού χώρου, η κοινωνική ένταξη, η επιχειρηματικότητα, ο πολιτιστικός τουρισμός, η διαδικτυακή πλατφόρμα και άλλα πολλά σύγχρονα θέματα έχουν συνδεθεί αναπόφευκτα με τον πολιτισμό (Jones, 2014). Στα πλαίσια της αστικής αναγέννησης μέσω του πολιτιστικού τουρισμού, εξετάζονται νέοι τρόποι τοποθέτησης της επωνυμίας (branding) του προορισμού μέσω των τεχνών (Jones, 2014). Μέσα από την ιδεολογία της ελευθερίας της τέχνης και της πολιτιστικής δημοκρατίας, η αστική πολιτική έχει δώσει τη σκυτάλη στο πολιτιστικό και τουριστικό μάρκετινγκ, όπου με την εξειδικευμένη διαχείριση γεγονότων και εμπειριών, διαμορφώνεται η νέα εικόνα της πόλης (brand), προσελκύοντας με αυτό τον τρόπο την ανάπτυξη πολιτιστικών επενδύσεων και επιχειρήσεων (Καραχάλης, 2006). Η επωνυμία της πόλης ως εκ τούτου, αποτελεί πλέον ένα τομέα ακαδημαϊκής αναζήτησης. Η δημιουργία της επωνυμίας του τόπου συνδέεται ολόενα και περισσότερο με τον αστικό οραματισμό, που περιλαμβάνει ένα πολιτιστικό πίνακα ο οποίος αποτελείται από γκαλερί, αίθουσες τέχνης, φεστιβάλ τέχνης, εκθέσεις και εκδηλώσεις (Jones, 2014).

Η προώθηση και διατήρηση της ταυτότητας μιας πόλης της δίνει το πλεονέκτημα της αναγνωσιμότητας στην διαδικασία του μάρκετινγκ και τη διαμόρφωση της επωνυμίας και εικόνας που θα αντιπροσωπεύσει την πόλη στην ευρύτερη αγορά του τουρισμού. Η εικαστική τέχνη, ως μέρος του σύγχρονου πολιτισμού μιας περιοχής, αποτελεί σημαίνοντα παράγοντα στη μεταμόρφωση και κατόπιν αναγέννησή της. Οι πρωτοβουλίες αναγέννησης περιοχών που αντιμετωπίζουν αναπτυξιακές προκλήσεις, βασίζονται σε μεγάλο βαθμό στις σύγχρονες μορφές

πολιτισμού, οι οποίες λειτουργούν ως μέρος τόσο της οικονομικής όσο και της κοινωνικής πολιτικής. Μέσα από την προβολή και υποστήριξη των σύγχρονων μορφών τέχνης, η εικόνα που παρουσιάζει μια περιοχή καθώς και η διαδικασία αλλαγής για την κοινωνική, πολιτιστική και οικονομική ανανέωση της ευρύτερης περιοχής, παρουσιάζουν νέες και καινοτόμες ευκαιρίες (Jones, 2014). Η πολιτιστική ταυτότητα ενός τόπου δίνει το πλεονέκτημα της αναγνωσιμότητας του στη διαδικασία του μάρκετινγκ και την αναδιαμόρφωση της εικόνας με την οποία θα επικοινωνήσει στην ευρύτερη αγορά του πολιτιστικού τουρισμού. *«Η ταύτιση της πόλης με μία συγκεκριμένη πολιτιστική εικόνα είναι καταρχήν ένας αποτελεσματικός τρόπος προώθησής της ως τουριστικό προϊόν, ενώ αποτελεί και λόγο υπερηφάνειας και αναγνώρισης για του κατοίκους της»* (Καραχάλης, 2006).

Στο πλαίσιο αυτό, άξιο αναφοράς είναι το φαινόμενο των πολιτιστικών γεγονότων που τείνουν να εδραιώνονται και να διογκώνονται παγκόσμια. Ιδιαίτερα θα αναφερθούμε στο θεσμό της «Μπιενάλε», ο οποίος έκανε την πρώτη του εμφάνιση στην Λάρνακα το 2018. Στη σύγχρονη εποχή, οι «Μπιενάλε» αποτελούν ένα τρόπο για τις πόλεις να επιβεβαιώσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα στο διεθνή χώρο της τέχνης (Clammer, 2017). Η ιδέα της καθιέρωσης του θεσμού αυτού στις σύγχρονες πόλεις επιχειρεί να αξιοποιήσει την ικανότητα του πολιτισμού να ενθαρρύνει τη θετική κοινωνική δυναμική και να στηρίζει την τοπική ανάπτυξη (Clammer, 2017). Σε μια σύντομη ιστορική ανασκόπηση, ο θεσμός της Μπιενάλε ιδρύθηκε το 1895 στη Βενετία, ως πολιτιστική στρατηγική αναγέννησης και επαναφοράς της πόλης στο χάρτη (Clammer, 2017). Το πολιτιστικό γεγονός αυτό φιλοξενείται συνήθως από περιθωριοποιημένες πόλεις που επιχειρούν την αναγέννηση και αναδιαμόρφωση της εικόνας τους. Η πρωταρχική φιλοδοξία κατά τη θέσπιση μιας «Μπιενάλε» είναι η δημιουργία μιας εκπαιδευτικής πλατφόρμας, ιδιαίτερα στην περίπτωση των αναπτυσσόμενων περιοχών, όπου συχνά επιχειρείται τόσο η κάλυψη κάποιου κενού που παρουσιάζεται στην καλλιτεχνική κοινότητα, όσο και η προσπάθεια διάδοσης των τοπικών πρακτικών και ιδεών (Clammer, 2017). Ως εκ τούτου, το γεγονός αυτό προωθεί τη σύγχρονη τέχνη για την ενθάρρυνση και διευκόλυνση της πολιτιστικής πολυμορφίας και την αστικής αναγέννησης (Clammer, 2017). Μετά την πρώτη εμφάνιση του θεσμού στην πόλη της Λάρνακας, για να αξιολογηθεί το αποτέλεσμά του, θα πρέπει να αναλυθεί διεξοδικά ο αντίκτυπος που είχε στην τοπική καλλιτεχνική κοινότητα, αλλά και να διερευνηθεί το μέγεθος της επέκτασης που είχε στην τοπική σύγχρονη αγορά της τέχνης. Η παρούσα μελέτη συμπεριλαμβάνει στην έρευνα τους ανθρώπους πίσω από την πρώτη «Μπιενάλε Λάρνακας», αφού θεωρείται ίσως το σημαντικότερο γεγονός σύγχρονης τέχνης που διοργανώθηκε στην πόλη.

Στην προσπάθεια αστικής ανανέωσης λοιπόν, και καλύτερης κατανόησης της περίπλοκης αντίληψης του τόπου και αναγνωρίζοντας τον ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων στη σύγχρονη εποχή, ο ρόλος της εικαστικής τέχνης στην κοινωνία είναι καίριος (Jones, 2014). Τα έργα αστικής αναγέννησης που θεμελιώνονται στο σύγχρονο πολιτισμό της περιοχής, ενισχύουν τις αναπτυσσόμενες κοινότητες, συχνά με μικρούς αλλά σημαντικούς τρόπους. Η υποστήριξη των

εικαστικών τεχνών στο πλαίσιο πρακτικών στρατηγικών αστικής ανάπλασης, είναι προοδευτική αλλά και ανθρωποκεντρική, λαμβάνοντας υπόψη ότι με αυτό τον τρόπο ο σχεδιασμός ανάπτυξης στηρίζεται στον ανθρώπινο παράγοντα. Ο πολιτιστικός τουρισμός και οι σύγχρονες εικαστικές τέχνες υποστηρίζουν έμπρακτα την ανάπτυξη απασχόλησης και έχουν σημαντικές δυνατότητες προστιθέμενης αξίας (Jones, 2014). Ως αναγνώριση αυτού, κάθε σοβαρή προσπάθεια αστικής αναζωογόνησης πρέπει να βασίζεται εν μέρη στο σύγχρονο πολιτισμό. Οι εικαστικές τέχνες κρύβουν τεράστιες αναπτυξιακές δυνατότητες μέσα από την καινοτομία που τις χαρακτηρίζει, και θα πρέπει να κατέχουν ένα σημαντικό κομμάτι στην προσπάθεια αυτή. Η πόλη της Λάρνακας έχει εμφανέστατα μια δυναμική παρουσία εικαστικών καλλιτεχνών και επιχειρήσεων, οι οποίες μπορούν να ανθίσουν με την ενίσχυση και υποστήριξη τους από τους κρατικούς και τοπικούς φορείς χάραξης πολιτιστικής πολιτικής. Το εργαλείο χαρτογράφησης εικαστικών μπορεί με τη σειρά του να βοηθήσει σημαντικά στα αναπτυξιακά πλάνα αστικής αναγέννησης και ιδιαίτερα στο θέμα του σχηματισμού της εικόνας (branding) μιας περιοχής. Ένα εργαλείο όπως αυτό της χαρτογράφησης δίνει μια πιο ξεκάθαρη εικόνα της ευρύτερης περιοχής και μπορεί να επικοινωνήσει με τον εσωτερικό και εξωτερικό πολιτιστικό τουρισμό την πολιτιστική ταυτότητα της περιοχής.

Κεφάλαιο 3

Το Εργαλείο της Χαρτογράφησης στις Εικαστικές Τέχνες

3.1. Η Χαρτογράφηση ως Μέθοδος Κατανόησης της Οικονομικής Αξίας των Δημιουργικών Βιομηχανιών

Η μέθοδος της χαρτογράφησης στη σύγχρονη εποχή ξέφυγε από τα όρια της απλής παραγωγής τοπογραφικών χαρτών και επεκτάθηκε σε διάφορους τομείς ως υποστηρικτικό εργαλείο. Μέσα από το ρόλο αυτό, η χαρτογράφηση αποτελεί συντομογραφία μιας ολόκληρης σειράς αναλυτικών μεθόδων συλλογής και παρουσίασης πληροφοριών σχετικά με το εύρος του αντικειμένου με το οποίο ασχολείται (BOP Consulting, 2010). Σε πολλές περιπτώσεις, το Ευρωπαϊκό συμβούλιο εξέφρασε την ανησυχία του για την έλλειψη στοιχείων στον πολιτιστικό τομέα, ενώ στην Τελική Έκθεση του 2012 υπογραμμίστηκε επανειλημμένα η ανάγκη ανάπτυξης πολιτιστικών ερευνών και στατιστικών (BÍNA, 2012). Λαμβάνοντας υπόψη τις εναλλασσόμενες προκλήσεις που έχουν να αντιμετωπίσουν οι πολιτιστικές βιομηχανίες λόγω της ψηφιοποίησης της αγοράς, καθώς και τις νέες παγκόσμιες πολιτισμικές συνήθειες και πρακτικές που επέφεραν μετασχηματισμό στην εικόνα της δημιουργικής οικονομίας, γίνεται άμεσα αντιληπτή η ανάγκη εξεύρεσης νέου τρόπου προσέγγισης και ενημέρωσης του πολιτιστικού τομέα, καθώς και την υποστήριξη του βιώσιμου εργασιακού περιβάλλοντος σε αυτόν. Με τον όρο «δημιουργικές ή πολιτιστικές βιομηχανίες», αναφερόμαστε κυρίως στις επιχειρήσεις παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών υψηλού αισθητικού ή συμβολικού χαρακτήρα, των οποίων η χρήση αποσκοπεί στον ερεθισμό των βιωματικών αντιδράσεων του καταναλωτή και του κοινού (Αυδίκος, 2016). Η γοργή ανάπτυξή τους τα τελευταία χρόνια τοποθέτησαν τις βιομηχανίες αυτές στο επίκεντρο των διεθνών συζητήσεων που αφορούν τον τομέα της οικονομίας. Η αξιολόγηση της προσφοράς των Δημιουργικών Βιομηχανιών στην ευρύτερη οικονομία μπορεί να γίνει μέσω του αριθμού απασχόλησης και του μεγέθους των δημιουργικών επιχειρήσεων, τις εξαγωγές πολιτιστικών

προϊόντων, την ακαθάριστη προστιθέμενη αξία και τη σύνθεση του εργατικού δυναμικού (π.χ. φύλο, εθνικότητα κλπ) (BOP Consulting, 2010).

Στην παρούσα μελέτη, επιχειρείται το έργο της χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας, με σκοπό μίαν ολοκληρωμένη περιγραφή της εικόνας του τομέα, καθώς και την αξιολόγηση των δυνατοτήτων και των περιορισμών του. Επιθυμητά, θα δοθεί η δυνατότητα στο πεδίο να εκσυγχρονίσει το προφίλ του, με την κατανόηση των χαρακτηριστικών που διάγραψαν την πραγματική του κατάσταση στη σύγχρονη εποχή, καθώς και την αναγνώριση των αναγκών που πηγάζουν μέσα από τα δεδομένα που θα συλλεχθούν. Οι εικαστικές τέχνες αποτελούν αναπόσπαστο μέρος στις σύγχρονες δημιουργικές βιομηχανίες. Πρόκειται για μια ιδιόμορφη, ποικίλη και ταχεία μεταβαλλόμενη ομάδα. Τα στοιχεία αυτά που χαρακτηρίζουν τον τομέα των εικαστικών, φέρουν στην επιφάνεια, ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα, τις πολύπλευρες προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει ο τομέας. Ένα από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει το πεδίο των εικαστικών τεχνών στην Κύπρο είναι το γεγονός ότι οι δυνατότητες που κατέχει παραμένουν ανεκμετάλλευτες σε μεγάλο βαθμό, λόγω της ασάφειας του περιεχομένου τους, καθώς και των αναχρονιστικών τρόπων επικοινωνίας και προώθησής τους.

Ο περιορισμός των δυνατοτήτων των εικαστικών στην Κύπρο αναδύεται επιπλέον και από την έλλειψη των στοιχείων που χαρακτηρίζουν τον τομέα, που έχει ως αποτέλεσμα την αδυναμία κατανόησης της πραγματικής εικόνας που έχουν και κατ' επέκταση των αναγκών τους με απώτερο στόχο τη ανάπτυξή τους. Στα πλαίσια αυτά, η μελέτη για χαρτογράφηση των εικαστικών Κύπρου, επικεντρώνεται στην συλλογή των δεδομένων που αφορούν το πεδίο και την καταγραφή των πληροφοριών οι οποίες θα βοηθήσουν στη σύσταση μιας ολοκληρωμένης εικόνας της πραγματικής κατάστασής του τη δεδομένη περίοδο. Τα δεδομένα αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν μετέπειτα στη δομή του στρατηγικού πλάνου για τη μελλοντική ανάπτυξη του πεδίου. Μέσα από συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια που απαντήθηκαν από ενδιαφερόμενους και εμπλεκόμενους στα εικαστικά της Λάρνακας θα γίνει προσπάθεια να δημιουργηθεί ένα σύγχρονο κανάλι επικοινωνίας, τόσο μεταξύ των εικαστικών όσο και με ένα δυνητικό κοινό. Το εργαλείο της χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας αποσκοπεί στην ανάδειξη της σημαντικότητας του ρόλου του πεδίου στην τοπική ανάπτυξη, και κατ' επέκταση την αναγκαιότητα υποστήριξής του αλλά και αντιμετώπισης των προβλημάτων τα οποία περιορίζουν τις δυνατότητές του.

3.2. Προτερήματα Εφαρμογής του Εργαλείου της Χαρτογράφησης στο Πεδίο των Εικαστικών Λάρνακας

Οι παράμετροι που μπορεί να οδηγήσουν στην έρευνα χαρτογράφησης για ένα πεδίο είναι πολλαπλοί. Στο πεδίο των εικαστικών τεχνών Λάρνακας μια έρευνα χαρτογράφησης αποτελεί απαραίτητο εργαλείο ως μέσο υποστήριξης στην προσπάθεια εκσυγχρονισμού, αναδιάρθρωσης και ανάπτυξης. Η εισαγωγή του εργαλείου της χαρτογράφησης στο πεδίο των εικαστικών παρέχει τη δυνατότητα επέκτασης σε τομείς έξω από τον πολιτιστικό, προβάλλοντας τις εικαστικές τέχνες της Λάρνακας στο τοπικό κοινό. Επιπλέον με τη χρήση του εργαλείου οι εικαστικές τέχνες ενδέχεται να τοποθετήσουν την πόλη στον παγκύπριο και παγκόσμιο χάρτη του πολιτιστικού τουρισμού. Ως εκ τούτου, η προσπάθεια αυτή θα μπορούσε να ενισχύσει σημαντικά την εικόνα της πόλης (branding) στο εξωτερικό, ωθώντας έτσι μεγαλύτερη επισκεψιμότητα από πολιτιστικούς τουρίστες οι οποίοι εκτιμούν όχι μόνο για την ιστορική και αρχαιολογική αξία της πόλης, αλλά και για να γνωρίσει τη σύγχρονη πολιτιστική της ταυτότητα. Αρχικά, θα πρέπει να καταστεί σαφές ότι οι δυσκολίες ανάπτυξης που συναντώνται στον τομέα των εικαστικών τεχνών, συγκριτικά με άλλους τομείς, είναι ιδιόμορφες, λόγω του ότι, όπως προαναφέρθηκε, πρόκειται για έναν ιδιαίτερο πεδίο που αλλάζει διαρκώς μορφή. Το θέμα προσέγγισής του είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο ως προς τους τρόπους παραγωγής του πολιτιστικού προϊόντος, προστασίας της εικαστικής δημιουργικότητας και πνευματικών δικαιωμάτων. Με τη μέθοδο της χαρτογράφησης δίνεται η ευκαιρία να γίνει συλλογή πληροφοριών από τους άμεσα εμπλεκόμενους, τόσο για τη δομή των δημιουργικών βιομηχανιών στα εικαστικά της Λάρνακας, όσο και για τα στοιχεία που συμβάλλουν στη διαμόρφωσή τους.

Ως εκ τούτου, το πλάνο χαρτογράφησης μπορεί να αυξήσει την επίγνωση της οικονομικής αξίας του εικαστικού τομέα, αλλά και να βοηθήσει στη δημιουργία κοινών πλαισίων αναφοράς, τα οποία θα χρησιμεύσουν στις συζητήσεις αναφορικά με την διαμόρφωση σχετικών πολιτικών στρατηγικών. Επιθυμητό αποτέλεσμα είναι να αυξηθεί η πολιτική επιρροή, με μεγαλύτερη εμπλοκή των ενασχολούμενων με τα εικαστικά στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων που τους αφορούν. Ακολούθως, με αυτό το τρόπο θα επιτραπεί στους εικαστικούς επιχειρηματίες να ληφθούν με σοβαρότητα οι ανάγκες τους. Παράλληλα ζητούμενο είναι να καταφέρουν και οι ίδιοι να αναγνωρίσουν τα κοινά τους στοιχεία. Η σημαντικότητα της διαδικασίας αυτής υπογραμμίζεται κυρίως στην εξέταση της μελλοντικής ανάπτυξης του τομέα και τον ανάλογο σχεδιασμό πολιτιστικής πολιτικής που θα έχει τη δυνατότητα να αντιμετωπίσει σύγχρονες και διαχρονικές προκλήσεις. Αναπτύσσοντας λοιπόν το πρότυπο των δημιουργικών βιομηχανιών στον τομέα των εικαστικών, και παρέχοντας μια βάση τεκμηρίων σχετικά με το μέγεθος και τη θέση τους, το εργαλείο της χαρτογράφησης παρέχει μια πλατφόρμα για την ανάπτυξη

επιχειρημάτων, στην οποία θα συμμετέχουν υπεύθυνοι χάραξης πολιτιστικής πολιτικής στα θέματα που την επηρεάζουν (BOP Consulting, 2010). Η χαρτογράφηση μπορεί να υποστηρίξει την κατανόηση και αναγνώριση των αναγκών που αναδύονται και να προτείνει στη συνέχεια τρόπους οργάνωσης και αντιμετώπισης των θεμάτων αυτών. Μέσω του εργαλείου αυτού μπορεί να υπογραμμιστεί η συμβολή των εικαστικών σε παράπλευρους τομείς, όπως είναι για παράδειγμα η καταπολέμηση του φαινομένου του ρατσισμού και η κοινωνική συνοχή, για να υποδείξει στις δυνητικά σημαντικές ομάδες τον κοινωνικό ρόλο των εικαστικών τεχνών και την επίδραση που έχουν στο σύνολο. Η διαδικασία αυτή με τη σειρά της, μπορεί να επιτρέψει σε ορισμένες από τις ανάγκες των εικαστικών να αντιμετωπιστούν ως μέρος των ευρύτερων πρωτοβουλιών, και ιδανικά να ενθαρρύνει τους υπεύθυνους χάραξης πολιτιστικής πολιτικής, να αντιληφθούν τη σημαντικότητα του τομέα στην κοινωνία και να υιοθετήσουν στην πορεία τις απαραίτητες πολιτικές υποστήριξής του.

3.3. Παραδείγματα Χαρτογραφήσεων

3.3.1. Μελέτη για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Μεγάλη Βρετανία

Η μέθοδος της χαρτογράφησης, όπως σημειώθηκε πιο πάνω, χρησιμοποιείται σε μεγάλο βαθμό τη τελευταία δεκαετία ανά το παγκόσμιο, ως υποστηρικτικό εργαλείο ανάπτυξης και προόδου σε διάφορους τομείς. Στη χάραξη στρατηγικών που αφορούν την πολιτιστική ανάπτυξη, είναι θεμελιακός ο ρόλος ενός σχετικού εργαλείου, κάτι που αναγνώρισαν πολλές χώρες στον κόσμο υιοθετώντας το στα αναπτυξιακά τους πλάνα. Αξιοσημείωτο παράδειγμα χαρτογράφησης είναι η μελέτη «Mapping the Creative industries: a toolkit» το οποίο ασχολείται με τις δημιουργικές βιομηχανίες στην Μεγάλη Βρετανία και πραγματοποιήθηκε από το Βρετανικό Συμβούλιο. Οι ερευνητές υπογραμμίζουν στα πλαίσια της μελέτης, τη σημαντικότητα των δημιουργικών βιομηχανιών στα σύγχρονα αναπτυξιακά πλάνα της χώρας, ενώ ταυτόχρονα εξηγούν τα προτερήματα του εργαλείου της χαρτογράφησης ως μέσο αναγνώρισης και ενίσχυσης του πεδίου. Η μέθοδος της χαρτογράφησης, όπως υποστηρίζεται στην μελέτη, έχει αναπτυχθεί για να βοηθήσει τις χώρες, τις περιφέρειες ή τις πόλεις να αρχίσουν να σκέφτονται την αξία των Δημιουργικών Βιομηχανιών (BOP Consulting, 2010). Σε αυτό το παράδειγμα, οι μελετητές τονίζουν το γεγονός ότι σε εθνικό επίπεδο, οι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής, ενδιαφέρονται όλο και περισσότερο για τις δημιουργικές βιομηχανίες ως πηγή διεθνούς ανταγωνιστικότητας και ως βασικό μέρος της συζήτησης για την εθνική βιομηχανική πολιτική (BOP Consulting, 2010). Ταυτόχρονα στη μελέτη διαφάνηκε ότι άλλα τμήματα της οικονομίας τα οποία αντιμετωπίζουν

παρόμοιες προκλήσεις μπορούν να παραδειγματιστούν από το πεδίο των Δημιουργικών Βιομηχανιών (BOP Consulting, 2010).

Το Ηνωμένο Βασίλειο το 1998 αποφάσισε να δημιουργήσει το πρώτο έγγραφο χαρτογράφησης για τις δημιουργικές βιομηχανίες. Το έγγραφο αυτό αποτελούσε την πρώτη συστηματική προσπάθεια εκτίμησης και μέτρησης του πεδίου, ενώ αποδείχθηκε ένα σημαντικό ορόσημο σε διεθνές επίπεδο (BOP Consulting, 2010). Η έρευνα σχεδιάστηκε τόσο για τη συλλογή δεδομένων σχετικά με τις βιομηχανίες, όσο και για την προώθηση μια βαθύτερης κατανόησης του τομέα. Οι ερευνητές μεταφέρουν την ιστορία του πεδίου με κατανοητό τρόπο, ώστε οι πολιτικοί, οι δημοσιογράφοι, οι επενδυτές, οι ακαδημαϊκοί και οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτιστικής πολιτικής της χώρας να αντιληφθούν ξεκάθαρα το εύρος του (BOP Consulting, 2010). Τα αποτελέσματα της έρευνας εξέπληξαν, με την αποκάλυψη της σημαντικότητας των δημιουργικών βιομηχανιών στην οικονομία της χώρας. Η χαρτογράφηση υπολόγισε ότι αντιστοιχούσαν στο πεδίο ένα εκατομμύριο θέσεις εργασίας κατέχοντας το 4% του ΑΕΠ στη Βρετανία και κέρδισαν 7,5 δισεκατομμύρια Βρετανικές λίρες από τις εξαγωγές (BOP Consulting, 2010).

3.3.2. Μελέτη για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα

Στη συνέχεια, θα μας απασχολήσει η μελέτη που έγινε το 2016 για την χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα. Η επίσημη χαρτογράφηση του Πολιτιστικού και Δημιουργικού τομέα, αποτέλεσε κορυφαία προτεραιότητα της κυβέρνησης το 2016, μετά τη διαπίστωση της απουσίας ενός κατάλληλου εργαλείου ενίσχυσης των επαγγελματιών του Σύγχρονου Πολιτισμού και της Δημιουργικής Οικονομίας (Αυδίκος, 2016). Στην «Μελέτη για τη Χαρτογράφηση της Πολιτιστικής και Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα», έγινε καταγραφή της αναπτυξιακής διάστασης του τομέα, συλλέγοντας όλα τα σχετικά στοιχεία ούτως ώστε *«να αποκτήσει πλέον η Ελλάδα, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, μια σαφή και ολοκληρωμένη εικόνα των συγκεκριμένων κλάδων και να αποτυπωθεί η συμβολή τους στην οικονομία, στην απασχόληση, αλλά και ευρύτερα, στην κοινωνία»* (Αυδίκος, 2016). Οι μελετητές εξηγούν ότι το πεδίο των πολιτιστικών βιομηχανιών καλύπτει ένα ευρύ και ετερόκλητο φάσμα δραστηριοτήτων, οι οποίες είναι συναφείς με τον πολιτισμό γενικότερα (Αυδίκος, 2016). Στη προκειμένη προσπάθεια χαρτογράφησης υπογραμμίζεται ιδιαίτερα η σημαντικότητα υιοθέτησης εργαλείων υποστήριξης του τομέα της δημιουργικής βιομηχανίας, αναγνωρίζοντας το υποσχόμενο μέλλον του στην οικονομία εξαιτίας της γοργής ανάπτυξης που σημείωσε παγκόσμια τα τελευταία χρόνια.

Η μελέτη εκπονήθηκε σύμφωνα με τις επίσημες ευρωπαϊκές προδιαγραφές της Eurostat και με τη συνδρομή όλων των εμπλεκόμενων υπηρεσιών και εποπτευόμενων φορέων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού της Ελλάδας (Αυδίκος, 2016). Στα πλαίσια της ενημέρωσης της μελέτης περιλαμβάνονται στατιστικά δεδομένα τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο, φιλοδοξώντας να βοηθήσει όχι μόνο στην ανάδειξη των αναπτυξιακών δυνατοτήτων του πολιτισμού και της δημιουργικότητας, αλλά και στον τεκμηριωμένο σχεδιασμό στοχευμένων πολιτικών και δράσεων που θα στηρίξουν μελλοντικά τους σχετικούς κλάδους με στοχευμένες δράσεις (Αυδίκος, 2016). Η μελέτη αυτή καταπιάνεται με διάφορους τομείς της δημιουργικής βιομηχανίας της Ελλάδας, δίνοντας μια εκτενέστερη εικόνα της πραγματικής της κατάστασης. Την υλοποίηση του έργου επέτρεψε η εξασφάλιση των σχετικών πόρων από το ΕΣΠΑ 2014-2020, ενώ την εκπόνηση της μελέτης ανέλαβε, μετά από σχετική διαγωνιστική διαδικασία, το Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου (Αυδίκος, 2016).

3.3.3. Χαρτογράφηση των Αλυσίδων Δημιουργικής Αξίας – Μια Μελέτη για την Οικονομία του Πολιτισμού στην Ψηφιακή Εποχή

Στην τελική αναφορά της του 2017, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιλέγει να διερευνήσει εις βάθος τους τομείς της δημιουργικότητας και του πολιτισμού, στα πλαίσια ενίσχυσης της οικονομικής διάρθρωσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εξεύρεσης τρόπων διατήρησης της ανταγωνιστικότητάς της στην παγκόσμια οικονομία. Οι ερευνητές αναφέρονται στη σημαντικότητα που κατέχει ο ρόλος της δημιουργικότητας στην οικονομία από τα αρχικά στάδια της μελέτης, αναγνωρίζοντας τις δυνατότητες οικονομικής ανάπτυξης μέσω στρατηγικών δράσεων που βασίζονται στον πολιτισμό. Η προαναφερόμενη μελέτη, αρχικά εξετάζει τις πτυχές που σχετίζονται με τη δυναμική του ανταγωνισμού, τις ατέλειες της αγοράς, τη διαχείριση των δικαιωμάτων, την πολιτιστική ποικιλομορφία και άλλα σημαντικά θέματα που απασχολούν τον δημιουργικό τομέα (Voldere, 2017).

Αναγνωρίζοντας το γεγονός ότι η σύγχρονη αξιακή αγορά επηρεάζεται από νέους παράγοντες, που έχουν εισέλθει στο χώρο λόγω της γοργής εξέλιξης που σημείωσε η ψηφιακή τεχνολογία τις τελευταίες δεκαετίες, υπογραμμίζεται στην έρευνα η ανάγκη αναγνώρισης του προβλήματος που δημιουργείται αναπόφευκτα στα όρια μεταξύ των αλυσίδων της δημιουργικής αξίας και άλλων αλυσίδων αξίας (Voldere, 2017). Η μελέτη αναφέρεται στην έννοια της αξιακής αλυσίδας ως μια ακολουθία δραστηριοτήτων, κατά την οποία η αξία προστίθεται σε ένα νέο προϊόν ή υπηρεσία, καθώς καθίσταται ο δρόμος από την εφεύρεση μέχρι την τελική διανομή (Voldere, 2017). Μέσω της εμπειριστατωμένης ανάλυσης των αλληλεπιδράσεων μεταξύ φορέων που πρέπει να συνεργαστούν για τη δημιουργία οικονομικής ανάπτυξης, οι αλυσίδες αξίας επιτρέπουν μια

ανάλυση που υπερβαίνει την παραδοσιακή τομεακή ανάλυση και αποκαλύπτει με μεγαλύτερη ακρίβεια τους οικονομικούς δεσμούς και τις αλληλεπιδράσεις που υπάρχουν μεταξύ των διάφορων παραγόντων (Voldere, 2017). Με αυτό τον τρόπο, η έρευνα επιχειρεί να οδηγήσει σε μια βαθύτερη κατανόηση της πραγματικής κατάστασης αλλά και στη λειτουργία ενός σύγχρονου ευρωπαϊκού δημιουργικού τομέα, με τις απεριόριστες οικονομικές δυνατότητες που εμπεριέχει.

Οι μελετητές υποστηριζόμενοι από μία διαδικτυακή διαδικασία διερεύνησης, γνωστή ως «online crowdsourcing», ανέλυσαν με εμπειρογνώμονες και ενδιαφερόμενους φορείς, τις ανάγκες των δημιουργικών βιομηχανιών στον σημερινό ψηφιακό κόσμο, υποβάλλοντας συστάσεις στους υπεύθυνους χάραξης της ευρωπαϊκής πολιτικής (Voldere, 2017). Τα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας είναι άκρως ενδιαφέροντα και σημαντικά για τις μελλοντικές πολιτικές αποφάσεις. Συμπερασματικά, οι ερευνητές υπογραμμίζουν ότι απαιτούνται καινοτόμες διεπιστημονικές προσεγγίσεις για τον επαναπροσδιορισμό του ρόλου του πολιτισμού και των τεχνών, σε μια πολύπλοκη κοινωνία που βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο. Με την ανάλυση των επιπτώσεων της ψηφιακής τεχνολογίας στη δημιουργική βιομηχανία της Ευρώπης, δίνεται ιδιαίτερη προσοχή στις ατέλειες της αγοράς που συνδέονται με τη μετατόπιση αυτή. Επίσης στα πλαίσια της μελέτης, διερευνήθηκε σε ποιο βάθος οι συνθήκες στρέβλωσης της αγοράς, που οφείλονται στη ψηφιοποίηση, εμποδίζουν το πεδίο των τεχνών και του πολιτισμού να αναπτυχθεί πλήρως και να εκπληρώσει τις οικονομικές του δυνατότητες (Voldere, 2017).

3.3.4. Δημιουργική Οικονομία της Αυστραλίας: Μεθοδολογίες Χαρτογράφησης

Η έκθεση αυτή εξετάζει τις μεθοδολογίες και τις μετρήσεις των προηγούμενων μελετών χαρτογράφησης του πολιτιστικού και δημιουργικού κλάδου, συζητώντας τις μεθόδους που αναπτύχθηκαν από τις δημιουργικές βιομηχανίες στην προσπάθειά μέτρησης του αντίκτυπου των δραστηριοτήτων πολιτιστικής δραστηριότητας σε όλη την οικονομία της Αυστραλίας (P. Higgs, 2007). Το πρωταρχικό όραμα της μελέτης, όπως σκιαγραφείται από τους ερευνητές, ήταν να δημιουργηθούν οι πόροι και τα πρωτόκολλα που είναι απαραίτητα για την υποστήριξη μια προσέγγισης πολιτικής που βασίζεται σε τεκμήρια αναφορικά με τις δημιουργικές δραστηριότητες στην Αυστραλία. Η συζήτηση που αναπτύχθηκε αρχικά εστιάζει στις προϋπάρχουσες μελέτες που εξετάζουν τις δημιουργικές βιομηχανίες της Αυστραλίας, δίνοντας έμφαση στην ανάπτυξη μιας αναλυτικής μεθοδολογίας αναφορικά με τη μέτρηση των δραστηριοτήτων στο πεδίο, καθώς και σε ορισμένα ζητήματα που προέκυψαν. Το αποτέλεσμα της προσπάθειας ήταν η θεμελίωση πολλών ακαδημαϊκών και κυβερνητικών μελετών σε εθνικό και τοπικό επίπεδο για την μέτρηση των οικονομικών επιπτώσεων της δημιουργικής δραστηριότητας που ακολούθησε, χρησιμοποιώντας τα διαθέσιμα στατιστικά στοιχεία (P. Higgs, 2007).

Η στρατηγική ανάλυσης που αναπτύχθηκε στην προαναφερόμενη έρευνα έφερε στο προσκήνιο κάποια σημαντικά συμπεράσματα. Πρωταρχικό συμπέρασμα της μελέτης ήταν ότι οι προηγούμενες μελέτες που έγιναν, είχαν υποτιμήσει σημαντικά τον αντίκτυπο των δημιουργικών δραστηριοτήτων σε ολόκληρο το φάσμα της οικονομίας (P. Higgs, 2007). Στο πλαίσιο αυτό υπογραμμίστηκε η αναγκαιότητα υιοθέτησης εκσυγχρονισμένων συστημάτων στατιστικής ταξινόμησης της δημιουργικής βιομηχανίας για τη διεξαγωγή μιας έρευνας με μεγαλύτερη ακρίβεια στη συλλογή δεδομένων. «Στην περίπτωση της Αυστραλίας, η συμπερίληψη των δημιουργικών δραστηριοτήτων σε επιχειρήσεις εκτός των εξειδικευμένων δημιουργικών κλάδων ενισχύει τις εκτιμήσεις των δημιουργικών δραστηριοτήτων έως και 35%» (P. Higgs, 2007). Η χρήση παλαιότερων συστημάτων, όπως αναφέρεται στην έρευνα, μπορεί να μειώσει την εκτίμηση της αξίας των δημιουργικών δραστηριοτήτων μέχρι και 25%, εάν χρησιμοποιούνται συντηρητικά κριτήρια για την επιλογή των κατάλληλων κατηγοριών του κλάδου (P. Higgs, 2007). Ως εκ τούτου, το μέγεθος και ο αντίκτυπος της ειδικής περίπτωσης των Δημιουργικών Βιομηχανιών δεν μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια, αν η διερεύνηση του κλάδου δεν είναι εξειδικευμένη και δεν περιέχει όλους τους παράγοντες που επηρεάζουν την αποτίμηση της αξίας τους.

Στους στόχους που έθεσαν οι μελετητές, τονίζουν ότι οι έρευνες χαρτογράφησης είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τους φορείς χάραξης πολιτικής και τους σχετικούς φορείς της βιομηχανίας, αφού μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημείο αναφοράς για την ανάλυση οικονομικών τάσεων και επιπτώσεων και τον εντοπισμό προκλήσεων και ευκαιριών για την ανάπτυξη πολιτικής (P. Higgs, 2007). Στα πλαίσια της μελέτης χρησιμοποιήθηκαν τέσσερις τομείς μετρήσεων, που χρηματοδότησε η κυβέρνηση, για να εκφράσουν το σχετικό μέγεθος και τη συμβολή τους στην οικονομία: απασχόλησης, επιχειρηματικής δραστηριότητας, ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας στην οικονομία και στο εμπόριο (P. Higgs, 2007). Η μεθοδολογία που αναπτύχθηκε είναι ένα ευέλικτο, αφηρημένο, πολυεπίπεδο σύστημα ταξινόμησης και διαλογής δεδομένων που σχετίζονται με τη βιομηχανική δραστηριότητα και τα επαγγέλματα του εργατικού δυναμικού. Σκοπός της επιλογής της μεθοδολογίας ήταν να δημιουργηθεί μια εικόνα της δημιουργικής δραστηριότητας και της εξειδικευμένης δημιουργικής παραγωγής σε όλη την οικονομία (P. Higgs, 2007). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι ο συνολικός αριθμός απασχόλησης εντός των δημιουργικών βιομηχανιών της Αυστραλίας ανέρχεται στο 271.467 (P. Higgs, 2007). Μέσα από την μελέτη αποδείχθηκε ότι οι δραστηριότητες δημιουργικής παραγωγής μπορούν να αναλυθούν, από την άποψη της απασχόλησης, με ένα πίνακα δεδομένων, ο οποίος βασίζεται στην απογραφή των επαγγελματιών στον τομέα κατά τέτοιο τρόπο που δεν επιτρέπει ούτε τον διπλό υπολογισμό τους, ούτε τον αποκλεισμό ατόμων ή επιχειρήσεων στα συστήματα ταξινόμησης (P. Higgs, 2007). Συμπερασματικά οι μελετητές υποστηρίζουν ότι στην περίπτωση μέτρησης του δημιουργικού εργατικού δυναμικού και της δημιουργικής βιομηχανίας είναι σημαντικό να

υπάρχουν διαθέσιμα δεδομένα με την υψηλότερη δυνατή ανάλυση ταξινόμησης, καθώς και η ταξινόμηση να γίνεται με σύγχρονα μέσα (P. Higgs, 2007).

Κεφάλαιο 4

Μεθοδολογία

4.1. Επιλογή Μοντέλου Μεθοδολογίας

Η διαδικασία επιλογής και σχεδιασμού μεθοδολογίας στην οποία θα βασιστεί η εκπόνηση μιας ερευνητικής διατριβής, αποτελεί ίσως την παράμετρο που θα καθορίσει την επιτυχία της. Η ανάπτυξη μια ισχυρής μεθοδολογίας μέτρησης είναι κρίσιμη για την επίτευξη της πρωταρχικής λειτουργίας των μελετών χαρτογράφησης (P. Higgs, 2007). Υπάρχουν πλέον πολλά παραδείγματα και διαφορετικά μοντέλα που μπορούν να βοηθήσουν στην διεκπεραίωση μιας έρευνας. Η επιλογή του εργαλείου που θα χρησιμοποιηθεί εξαρτάται αρχικά από τους στόχους της ερευνητικής μελέτης και μετέπειτα από πιθανόν πρακτικά προβλήματα, που μπορεί να περιορίσουν το βαθμό στον οποίο ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να ελέγξει τις μεταβλητές της μελέτης (Wiencław, 2017). Στις έρευνες που ασχολούνται με τον τομέα ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών, έχει επικρατήσει γενικά η αναφορά σε δύο διακριτές μεταξύ τους προσεγγίσεις: την «ποσοτική» και «ποιοτική» έρευνα. Η διάκριση των δύο προσεγγίσεων *«εδράζεται κατά κύριο λόγο στις διαφορετικές λογικές που διέπουν την ερευνητική διαδικασία ήδη από το στάδιο της ερωτηματοθεσίας και του σχεδιασμού, έως την παραγωγή και την ανάλυση των δεδομένων, καθώς και τους τρόπους δόμησης πιστικών εξηγήσεων»* (Τσιώλης, 2013). Η ποσοτική μέθοδος έρευνας εστιάζεται περισσότερο στον μεγάλο όγκο δειγματοληψίας, αντιπροσωπεύοντας μια πιο γενική εικόνα του διερευνώμενου αντικειμένου, μέσα από τυποποιημένα ερωτηματολόγια σε πλήθος περιπτώσεων. Η διαδικασία της ποσοτικής μεθοδολογίας περιλαμβάνει μελέτες στις οποίες παρατηρούνται μετρήσεις και εκφράζονται σε αριθμητική μορφή, ενώ τα αποτελέσματά τους αναλύονται συνήθως με τη χρήση στατιστικών στοιχείων (Wiencław, 2017). Στην ποσοτική μέθοδο, παρόλο που αριθμητικά είναι πιο μεγάλη η συλλογή δεδομένων, εμφανίζεται η δυσκολία απόσπασης αξιοποιήσιμων πληροφοριών λόγω των τυπικών απαντήσεων. Ακόμα και όταν χρησιμοποιούνται πολύ μεταβλητά στατιστικά

εργαλεία για την ανάλυση δεδομένων, τα ποσοτικά ερευνητικά παραδείγματα περιορίζονται στο πεδίο εφαρμογής (Wienclaw, 2017). Η ποιοτική μέθοδος έρευνας από την απέναντι, επιτρέπουν μια βαθύτερη διερεύνηση των δεδομένων, αλλά γενικά επιτρέπει μικρότερο έλεγχο της ερευνητικής κατάστασης (Wienclaw, 2017). Ο ερευνητής σε αυτή τη μεθοδολογία, δίνει περισσότερη έμφαση στην εμπειρία των υποκειμένων, στοχεύοντας στην καταγραφή πραγματικών απόψεων που αφορούν το θέμα. Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει μελέτες στις οποίες οι παρατηρήσεις δεν είναι ή δεν εφαρμόζονται σε αριθμητική μορφή (Wienclaw, 2017).

«Πολλές φορές, οι κοινωνικές ερευνητικές συνθήκες δημιουργούν ένα πλαίσιο το οποίο δεν επιτρέπει να πραγματοποιηθεί μια ποσοτική έρευνα ή αν υλοποιηθεί αυτή θα δώσει περιορισμένη σημασίας συμπεράσματα» (Ζαφειρόπουλος, 2015). Παρόλο που οι συχνότερες ερευνητικές μεθοδολογίες αποτελούνται από μεταβλητές, πειραματικό σχεδιασμό και στατιστικά εργαλεία συσχετισμού, στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες τα ερωτήματα που διερευνούν την κοινωνική συμπεριφορά τείνουν να είναι πιο σύνθετα (Wienclaw, 2017). Τελευταία, αναγνωρίζεται η σημαντικότητα των ποιοτικών μεθόδων στις κοινωνικές επιστήμες, σε σημείο που θεωρείται πλέον εξίσου σημαντική με την ποσοτική μέθοδο (Ζαφειρόπουλος, 2015). Ιδανικά, αν υπάρχει η δυνατότητα συνδυασμού των δύο μεθόδων, σκιαγραφείται μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το αντικείμενο, αφού λειτουργούν συμπληρωματικά μεταξύ τους. Σήμερα, υπάρχουν πολλά και διαφορετικά παραδείγματα για την εκπόνηση μιας έρευνας. Αυτά τα ερευνητικά παραδείγματα προσφέρουν στους ερευνητές διάφορους βαθμούς ελέγχου της κατάστασης και του βαθμού που η κατάσταση αυτή αντικατοπτρίζει ρεαλιστικά την πολυπλοκότητα του πραγματικού κόσμου (Wienclaw, 2017). Για να επιτευχθεί μια συνδυαστική έρευνα χρειάζεται μεγάλη αφοσίωση και προσοχή από τον ερευνητή, ιδιαίτερα στη σύσταση των ερωτηματολογίων. Το θέμα που απασχολεί την έρευνα πρέπει να είναι ευδιάκριτο, ενώ παράλληλα χρειάζεται προσοχή στη συλλογή δεδομένων και στην διατήρηση της ανεπηρέαστης άποψης των υποκειμένων.

Για τους προαναφερόμενους λόγους, στην περίπτωση της χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας, θεωρήθηκε καταλληλότερη η συνδυαστική έρευνα, «ποιοτικής» και «ποσοτικής» μεθοδολογίας. Η προσέγγιση στην παρούσα έρευνα κατ' επέκταση μεταφράζεται σε δύο σκέλη: η «ποιοτική έρευνα» τύπου προσωπικών συνεντεύξεων και συλλογή απαντήσεων βάση δομημένου ερωτηματολογίου, και η «ποσοτική έρευνα» τυποποιημένου ερωτηματολογίου και τυπικών απαντήσεων. Η επιλογή του μοντέλου μεθοδολογίας έγινε λαμβάνοντας υπόψη ότι βασικός στόχος της μελέτης είναι ο εμπλουτισμός της γνώσης και η ουσιαστική κατανόηση του θέματος. Ως εκ τούτου, θεωρήθηκε πιο χρήσιμη η «ποιοτική έρευνα» λόγω της δυνατότητας που δίνεται στην εις βάθος διερεύνησης του αντικειμένου. Η ευέλικτη φύση καθώς και η αλληλεπίδραση μεταξύ του ερευνητή και των ερευνώμενων, τα οποία χαρακτηρίζουν την ποιοτική μεθοδολογία, καθιστούν πιο συγκεκριμένα τα ευρήματα της έρευνας, αφού δύσκολα γενικεύονται (Ζαφειρόπουλος, 2015). Παράλληλα, για να επιτευχθεί η σκιαγράφηση της

πραγματικής εικόνας που παρουσιάζει το πεδίο τη δεδομένη στιγμή στη Λάρνακα, θεωρήθηκε απαραίτητη η άντληση των απόψεων του ευρύτερου κοινού. Η «ποσοτική έρευνα» θα αποτελέσει σημαίνοντα παράγοντα στην ανεύρεση των δεδομένων για την ολοκλήρωση της μελέτης. Κατ' επέκταση η μεθοδολογία που θα ακολουθηθεί στην παρούσα έρευνα είναι συνδυαστική. Κύριος λόγος της επιλογής του συνδυαστικού μοντέλου μεθοδολογίας κατέστη η αναγκαιότητα της ουσιαστικής κατανόησης της εμπειρίας που έχουν τα υποκείμενα, στο αντικείμενο που καταπιάνεται η έρευνα. Μέσα από αυτή τη διαδικασία, σκοπός είναι να επιτευχθεί ο πρωταρχικός στόχος της διατριβής, να εμβαθύνει δηλαδή στο διερευνώμενο αντικείμενο και να επιχειρήσει στη συνέχεια την πραγματοποίηση μιας πιο λεπτομερής ανάλυσης του θέματος μέσα από τα δεδομένα που θα συλλέξει και από την οπτική γωνία των υποκειμένων.

4.2. Ποιοτική Έρευνα

4.2.1. Η Σημασία του Δομημένου Ερωτηματολογίου στη Διαδικασία Συλλογής Δεδομένων στην Ποιοτική Έρευνα

«Σύμφωνα με την ποιοτική προσέγγιση, η θεωρητική επεξεργασία και η εμπειρική διερεύνηση δεν διαχωρίζονται ως δύο διακριτά στάδια του ερευνητικού έργου, αλλά διαπλέκονται τροφοδοτώντας η μία την άλλη» (Τσιώλης, 2013). Η ποιοτική μεθοδολογία θεωρήθηκε καταλληλότερη στα αρχικά στάδια της έρευνας, αναφορικά με τη συγκέντρωση χρήσιμων πληροφοριών για την αντίληψη της εικόνας που έχει σήμερα το πεδίο των εικαστικών τεχνών στην πόλη, από τις απόψεις των άμεσα εμπλεκόμενων. Ο ερευνητής που επιχειρεί να εξετάσει ένα κοινωνικό και ανθρωπιστικό φαινόμενο, πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει στη διαδικασία αυτή τις μεταβλητές τις οποίες μπορεί να επηρεάσουν τη συμπεριφορά και τις απαντήσεις των ερωτώμενων. Για το λόγο αυτό, ο ερευνητής πρέπει να δοκιμάζει μοντέλα που περιέχουν πολλές ανεξάρτητες και εξαρτώμενες μεταβλητές (Wienclaw, 2017). Η ποιοτική έρευνα δίνει τη δυνατότητα στον ερευνητή να δημιουργήσει μια ισχυρή και αξιόπιστη βάση για να αποκαλύψει στην πορεία τα κίνητρα, τους λόγους, τις εντυπώσεις, τις αντιλήψεις και τις ιδέες των ατόμων (Liu, 2012). Σημαντικότερο στοιχείο στην παρούσα έρευνα θεωρείται η δυνατότητα που δίνεται, μέσα από την ποιοτική μεθοδολογία, για την εξεύρεση των προκλήσεων που έχει να αντιμετωπίσει ο κλάδος, καθώς και την καταγραφή ιδεών για προτεινόμενες λύσεις στα προβλήματα που υπάρχουν. Παράλληλα υπάρχει η ευκαιρία, μέσα από ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, να ανακαλυφθούν νέες πτυχές προσέγγισης και αναγνώρισης των δυσκολιών που απασχολούν τον διερευνώμενο τομέα (Τσιώλης, 2013). Με την ποιοτική μεθοδολογία μπορεί να δοθεί έμφαση στην πολυπλοκότητα του θέματος που καταπιάνεται η μελέτη, ενώ ο ερευνητής μπορεί να συμπεριλάβει εκτεταμένες πληροφορίες και να αναζητήσει το νόημα από την οπτική γωνία των

υποκειμένων, στα σχετικά ζητήματα που θα αναδυθούν. Στο πλαίσιο αυτό, το μοντέλο της ποιοτικής μεθοδολογίας, τύπου συνέντευξη, θεωρήθηκε κατάλληλο για την εκπλήρωση του πρώτου σκέλους της έρευνας, καθοδηγώντας την πορεία της έρευνας στους άμεσα εμπλεκόμενους και ενδιαφερόμενους.

Αναλυτικότερα, η ποιοτική μεθοδολογία βοηθά τον ερευνητή να προχωρήσει σε ουσιαστικά συμπεράσματα και να αναγνωρίσει τις αιτίες που προκαλούν το φαινόμενο που ερευνά (Ζαφειρόπουλος, 2015). Κατά συνέπεια θεμελιακό ρόλο στην έρευνα κατέχει τόσο η επιλογή του δειγματολογίου, όσο η σύνθεση και ο σχεδιασμός του ερωτηματολογίου. Στην όλη διαδικασία πρωταγωνιστική θέση έχει η επικοινωνία μεταξύ του ερευνητή και των ερευνώμενων, καθώς και η επιστημονική κατάρτιση του ερευνητή η οποία θα καθορίσει την σύνταξη του δομημένου ερωτηματολογίου και θα υποβοηθήσει στην καταγραφή των απόψεων και ιδεολογιών των ερωτώμενων. Μια από τις μεγαλύτερες προκλήσεις για ένα ερευνητή, είναι η επαρκής άρθρωση όλων των μεταβλητών που επηρεάζουν τα υποκείμενα. Ως μέρος της επιστημονικής μεθόδου, ο ερευνητής πρέπει να παρατηρεί καταστάσεις και να συλλέγει δεδομένα που μπορούν να χρησιμοποιηθούν στη διαδικασία επαγωγής και αιτιολογίας και την ανάπτυξη θεωριών σχετικά με τη συμπεριφορά στον πραγματικό κόσμο (Wienclaw, 2017). Στην ποιοτική έρευνα τύπου συνέντευξη, ο ερευνητής επιχειρεί να αναγνωρίσει και να καταγράψει τις μεταβλητές που επηρεάζουν τις απαντήσεις των υποκειμένων του. Το δομημένο ερωτηματολόγιο αποτελείται από ανοιχτές ερωτήσεις ή ζητήματα, που μπορούν να διαμορφωθούν ανάλογα με την εκάστοτε έρευνα, χωρίς να έχουν κάποια αυστηρή σειρά ή διατύπωση (Ζαφειρόπουλος, 2015).

Στα πλαίσια του ερωτηματολογίου είναι σημαντικό να υπάρχει η κατάλληλη ευελιξία από την πλευρά του ερευνητή, ούτως ώστε να πετύχει να αντλήσει όσο το δυνατό περισσότερες και περιεκτικότερες πληροφορίες γίνεται. Ο ερευνητής καλείται να χρησιμοποιήσει την παρουσία του στην διαδικασία της ποιοτικής έρευνας, να παρατηρήσει δηλαδή και να σημειώσει τις εντυπώσεις και τα συναισθήματα που εκφράζονται κατά τη διάρκεια του ερωτηματολογίου (Τσιώλης, 2013). Η ερμηνεία που δίνει ο ερευνητής στις αντιδράσεις των ερευνώμενων κατά τη συλλογή δεδομένων είναι εξίσου σημαντική στη συνολική διαδικασία. Στην περίπτωση της χαρτογράφησης των εικαστικών τεχνών Λάρνακας Κύπρου, η ποιοτική μεθοδολογία, που επιλέχθηκε ως ένα από τα ερευνητικά εργαλεία, αποσκοπεί στην ουσιαστική κατανόηση του αντικειμένου, μέσω τόσο της διερεύνησης, αλλά περισσότερο της επαγωγικής σκέψης και της παραγωγικής συζήτησης. Ως εκ τούτου, το ερωτηματολόγιο θα πρέπει να δομηθεί κυρίως πάνω στις πληροφορίες που μετέπειτα θα υποστηρίξουν την αξιοπιστία και την εγκυρότητα της έρευνας. Έχοντας πάντα υπόψη τον σκοπό της διατριβής, τα ερωτήματα θα πρέπει να στοχεύουν στην άντληση δεδομένων τα οποία θα αντανakλούν τις ιδιαιτερότητες του τομέα, θα περιγράφουν την πραγματική κατάσταση του σήμερα και θα ανιχνεύουν τις αιτίες εμφάνισης των προβλημάτων που έχει να αντιμετωπίσει ο χώρος.

Οι συνεντεύξεις των ερευνώμενων θα πρέπει ιδανικά να πραγματοποιηθούν στους φυσικούς χώρους εργασίας των υποκειμένων, σε μια ζωντανή διαδικασία, ούτως ώστε να γίνει μια καλύτερη διαχείριση της ροής και να αναδειχθούν καλύτερα τα ζητήματα (Ζαφειρόπουλος, 2015). Ο δυναμικός χαρακτήρας της εξέλιξης που έχει η ποιοτική μεθοδολογία τύπου συνέντευξη, παρέχει την δυνατότητα να αναδιαμορφώνει την πορεία της έρευνας ανάλογα με τις απόψεις και τα ζητήματα που προκύπτουν, καθώς και τις παρατηρήσεις του ερευνητή κατά τη συνέντευξη. Η παρούσα έρευνα για τη συλλογή δεδομένων συνδυάζει ποιοτικές σε βάθος συνεντεύξεις και ερωτηματολόγια με ανάλυση δευτερευόντων δεδομένων από τους σύγχρονους εικαστικούς καλλιτέχνες που δραστηριοποιούνται στην πόλη της Λάρνακας. Χρησιμοποιήθηκαν διαφορετικές μέθοδοι συλλογής δεδομένων για τον καλύτερο χειρισμό του χρόνου που διατέθηκε, συμπεριλαμβανομένου προσωπικών συνεντεύξεων, ερωτηματολογίων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και ανάλυση πρωτογενών και δευτερογενών δεδομένων. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπροσώπησαν τους βασικούς ενδιαφερόμενους στο σύγχρονο οικοσύστημα των εικαστικών τεχνών της Λάρνακας και τους κυριότερους φορείς πολιτικής και στρατηγικού σχεδιασμού. Τα πρωταρχικά δεδομένα συγκεντρώθηκαν με δομημένη συνέντευξη με τα υποκείμενα. Αναλυτικά στην έρευνα συμμετείχαν εικοσιένα τοπικοί εικαστικοί καλλιτέχνες, τρεις εκπρόσωποι τοπικής αυτοδιοίκησης (συμπεριλαμβανομένου του Δημάρχου της πόλης) και δύο από τους διοργανωτές της πρώτης «Μπιενάλε Λάρνακας».

4.2.2. Σχεδιασμός Δομημένου Ερωτηματολογίου

Ο σχεδιασμός του δομημένου ερωτηματολογίου που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα έγινε λαμβάνοντας υπόψη το στόχο της μελέτης και τα δεδομένα που χρειάζεται για να ολοκληρωθεί. Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε κυρίως στην αναγνώριση της πραγματικής κατάστασης του πεδίου των εικαστικών τεχνών Λάρνακας, καθώς και τη σκιαγράφηση των προβλημάτων που επηρεάζουν τον τομέα σήμερα και εξεύρεση λύσεων. Ο τομέας των εικαστικών στην Λάρνακα αναπτύχθηκε ραγδαία την τελευταία δεκαετία, με την εμφάνιση νέων καλλιτεχνών και χώρων σε όλη την πόλη. Η χαρτογράφηση επιχειρεί πρωτίστως να κάνει μια καταγραφή του πεδίου αυτού καθώς και να υπογραμμίσει τη συμβολή του στην οικονομία και την κοινωνία της πόλης σήμερα, αλλά και την σημασία υποστήριξης και ανάπτυξης του στη μελλοντική πορεία που θα έχει. Για τους λόγους αυτούς έγινε αρχικά μια περιληπτική επεξήγηση του σκοπού της έρευνας και των ζητημάτων που αποσκοπεί να αναδείξει. Τα ερωτήματα που επιλέχθηκαν στοχεύουν σε εξεύρεση δεδομένων που θα βοηθήσουν στη σκιαγράφηση της πραγματικής εικόνας που έχει τη δεδομένη στιγμή το πεδίο στην πόλη, ούτως ώστε να γίνει αρχικά ο οραματισμός και μετέπειτα η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πλατφόρμας χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας. Μέσα από τα ερωτήματα θα επιχειρηθεί η καταγραφή πληροφοριών που αφορούν τους τοπικούς

εικαστικούς καλλιτέχνες και τους χώρους οι οποίοι φιλοξενούν και εκθέτουν σύγχρονα έργα εικαστικής τέχνης. Επίσης θα γίνει μια ανασκόπηση στην πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η τοπική διοίκηση, καθώς και το κλίμα που επικρατεί στη τοπική αγορά εικαστικών τεχνών. Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με βάση τα χαρακτηριστικά των υποκειμένων και χωρίστηκε σε τρεις διαφορετικές ομάδες: για τοπικούς εικαστικούς καλλιτέχνες, για φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης και για εμπλεκόμενους φορείς «Μπιενάλε» Λάρνακας.

Πρώτος τομέας διερεύνησης είναι οι εικαστικοί καλλιτέχνες της πόλης, που αποτελούν και τον πυρήνα της σύγχρονης δημιουργικής βιομηχανίας της. Μέσα από τη σύνθεση των ερωτημάτων επιχειρήθηκε η καταγραφή της δράσης τους στον τομέα των εικαστικών τεχνών στην Λάρνακα και η υποστήριξη που έχουν λάβει για αυτή από κρατικούς ή ιδιωτικούς πόρους. Στην πορεία η έρευνα προσπάθησε να αναγνωρίσει τα προβλήματα που είχαν αντιμετωπίσει οι εικαστικοί καλλιτέχνες στον χώρο και την ανταπόκριση που γνώρισαν από το φιλότεχνο κοινό της πόλης και της χώρας γενικά. Στα πλαίσια της έρευνας ζητήθηκε να γίνει αναφορά στη σχέση που έχουν οι καλλιτέχνες με τον Δήμο, καθώς και να σημειωθούν τυχόν αδυναμίες που εντοπίστηκαν σε αυτή. Παράλληλα αναζητήθηκε η διερεύνηση της υποστήριξης που λαμβάνουν οι εικαστικοί καλλιτέχνες, τόσο από τον Δήμο όσο και από το τοπικό κοινό. Κατόπιν, επιχειρήθηκε να σκιαγραφηθεί η εικόνα της τοπικής αγοράς εικαστικών τεχνών στα πλαίσια προσφοράς και ζήτησης, καθώς και τα προβλήματα που εμφανίζονται στη δράση τους στο πεδίο. Οι ερωτώμενοι ζητήθηκαν να απαντήσουν για τα προτερήματα που θεωρούν ότι θα έχουν μέσα από τη χρήση του εργαλείου της χαρτογράφησης και αν πιστεύουν ότι θα επηρεάσει τη δράση τους. Επίσης ζητήθηκε από τους καλλιτέχνες να αναφέρουν τις αλλαγές που θα ήθελαν να δουν στην πολιτική που ακολουθείται σήμερα. Η διαδικασία αυτή έφερε στο προσκήνιο ενδιαφέρουσες προτάσεις και ιδέες από τους συμμετέχοντες για αναβάθμιση του πεδίου και βελτίωση της εικόνας της πόλης.

Ακολούθως, επιχειρήθηκε συνέντευξη και συνομιλία με τους τοπικούς φορείς αυτοδιοίκησης για την καλύτερη κατανόηση της πολιτιστικής πολιτικής που ακολουθείται σήμερα και την υποστήριξη που λαμβάνει από τους κρατικούς φορείς. Σε αυτό το σημείο, είναι σημαντικό να γίνει αντιληπτό κατά πόσο οι φορείς αυτοδιοίκησης και οι καλλιτέχνες έχουν την ίδια αντίληψη και βρίσκονται στην ίδια σελίδα, σε ότι αφορά την εικόνα που παρουσιάζει σήμερα ο τομέας του σύγχρονου πολιτισμού της πόλης. Ταυτόχρονα, έγινε η προσπάθεια να καταστεί σαφής κατά πόσο υπάρχει η αναγνώριση της σημαντικότητας των εικαστικών τεχνών στην αστική αναζωογόνηση από τους υπεύθυνους χάραξης πολιτιστικής πολιτικής της πόλης. Επίσης στο πλαίσιο της συζήτησης που αναπτύχθηκε υπήρξε η αναφορά των προβλημάτων τα οποία σημειώθηκαν μέσα από τις συνεντεύξεις των εικαστικών καλλιτεχνών. Στα ερωτήματα αναζητήθηκαν προτάσεις για εξεύρεση λύσεων στις προκλήσεις που έχει να αντιμετωπίσει το πεδίο και έγινε προσπάθεια για τη σκιαγράφηση της άποψης που επικρατεί στον Δήμο Λάρνακας, που αφορά τη σημασία του τομέα στα ευρύτερα οικονομικά αναπτυξιακά πλάνα της πόλης.

Διερευνήθηκε επίσης κατά πόσο πιστεύεται από τους υπεύθυνους πολιτιστικής πολιτικής ότι το εργαλείο της χαρτογράφησης θα υποστηρίξει την εικόνα με την οποία επικοινωνεί η χώρα και θα βοηθήσει στον σχεδιασμό των μελλοντικών στρατηγικών ανάπτυξης για την πόλη.

Στην πορεία, ενδιαφέρον πεδίο διερεύνησης θεωρήθηκε ότι είναι οι οργανωτές της πρώτης «Μπιενάλε» Λάρνακας, που είναι και η πρώτη εμφάνιση του θεσμού στην χώρα. Η συμμετοχή των οργανωτών της «Μπιενάλε» Λάρνακας στην έρευνα υπήρξε ως αντιπροσωπευτική των διεξαγωγών πολιτιστικών γεγονότων, που αποτελεί μια σημαντική πτυχή των εικαστικών δράσεων σε παγκόσμιο επίπεδο. Ζητήθηκε από τους ερωτώμενους να παραχωρήσουν στοιχεία που θα βοηθήσουν στην κατανόηση της πολιτικής που ακολουθείται για τη διεξαγωγή εικαστικών γεγονότων, όπως είναι για παράδειγμα η οικονομική υποστήριξη που έλαβαν. Μέσα από τα ερωτήματα επιχειρήθηκε ο εντοπισμός προβλημάτων στην οργάνωση και διεκπεραίωση καλλιτεχνικών γεγονότων τα οποία πραγματοποιούνται στην πόλη. Επίσης οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν κατά πόσο πιστεύουν ότι το εργαλείο της χαρτογράφησης θα βοηθούσε το έργο τους πρακτικά τόσο στην οργάνωση όσο και στην επικοινωνία με το επιθυμητό κοινό. Σημειώνεται ότι τα ερωτήματα εφαρμόστηκαν σε κάποιες περιπτώσεις ανάλογα με την πορεία που είχε η συνέντευξη στη βάση του χειρισμού της συζήτησης από την ερευνήτρια τη δεδομένη στιγμή. Ο σκελετός των ερωτηματολογίων συμπεριλαμβάνεται στο «Παράρτημα Α», όπως επίσης η λίστα των αποτελεσμάτων και τα ονόματα των συμμετεχόντων.

4.3. Ποσοτική Έρευνα

4.3.1. Σχεδιασμός Ερωτηματολογίου για Ποσοτική Έρευνα

Η ποσοτική μεθοδολογία έρευνας προσφέρει μια πιο ευρεία συλλογή δεδομένων, με πολλαπλές και διαφορετικές προοπτικές. Με τη συγκεκριμένη μεθοδολογία γίνεται μια εκτενής περιγραφή, μέσα από τη συλλογή δεδομένων, του φαινομένου ή πεδίου το οποίο διερευνάται. Στην περίπτωση της χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας, η αναγκαιότητα συνδυασμού της ποσοτικής με την ποιοτική μεθοδολογία προέκυψε από τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων. Αναλυτικά, οι εικαστικοί καλλιτέχνες που απάντησαν το ερωτηματολόγιο, θεωρούν επί το πλείστο ότι δεν υπάρχει αρκετό ενδιαφέρον από το τοπικό κοινό για τα προϊόντα εικαστικής τέχνης και ότι η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία δεν αναγνωρίζεται. Κατ' επέκταση, θεωρήθηκε αναγκαίο από την ερευνήτρια, να γίνει επιπρόσθετα και μια ποσοτική έρευνα με δομημένο ερωτηματολόγιο και χρήση κλειστών ερωτήσεων, το οποίο λειτούργησε συμπληρωματικά με τα αποτελέσματα των συνεντεύξεων ώστε να αντληθούν ταυτόχρονα τόσο τα αίτια, οι απόψεις και οι ιδέες των άμεσα εμπλεκόμενων, όσο και ποσοτικές μετρήσεις που να αντικατοπτρίζουν την έκταση ενός θέματος που απασχολεί τον τομέα. Στη δεδομένη περίπτωση

η ποσοτική έρευνα έγινε με σκοπό να μετρηθεί το ποσοστό που επιλέγει μια συγκεκριμένη θέση, και αν αυτό συνάδει με την άποψη που έχουν οι εικαστικοί καλλιτέχνες για το τοπικό κοινό.

Σημαντικό είναι να γίνει κατανοητό ότι στα αρχικά στάδια της σύνταξης του δομημένου ερωτηματολογίου για ποσοτική έρευνα, τα δεδομένα ανάλυσης αποτελούσαν τα πρόσωπα που απάντησαν το ερωτηματολόγιο της δειγματοληπτικής έρευνας. Στις ποσοτικές έρευνες χρησιμοποιούνται εκτενή και δομημένα ερωτηματολόγια, τα οποία περιλαμβάνουν κλειστές ερωτήσεις, σχεδιασμένες με τέτοιο τρόπο ώστε να αντλούν πληροφορίες κατάλληλες για ανάλυση (Ζαφειρόπουλος, 2015). Κατόπιν, τα δεδομένα που θα συλλεγούν αναλύονται με στατιστικές μεθόδους και τα ευρήματα συνήθως μεταφέρονται σε πίνακες ώστε τα αποτελέσματα μέσω των γραφικών να γίνουν πιο κατανοητά (Ζαφειρόπουλος, 2015). Η δομή του ερωτηματολογίου και σε αυτή την περίπτωση κατασκευάζεται με βάση τον σκοπό της εκάστοτε έρευνας. Η χρήση του δομημένου ερωτηματολογίου στην ποσοτική έρευνα συνήθως εξυπηρετεί διερευνητικούς σκοπούς, που έχουν ένα περιγραφικό χαρακτήρα ή παράγουν δεδομένα τα οποία επιτρέπουν μια στατιστική ανάλυση των μεταβλητών του διερευνώμενου πεδίου (Ζαφειρόπουλος, 2015). Το ερωτηματολόγιο για να έχει καλύτερα αποτελέσματα επιβάλλεται να είναι κατανοητό, ξεκάθαρο, σύντομο και περιεκτικό. Το πιο βασικό στάδιο είναι η δόμηση των κατάλληλων ερωτήσεων, οι απαντήσεις των οποίων θα είναι περιεκτικές και θα βοηθήσουν στην μέτρηση των ζητούμενων δεδομένων. Άξονας στη σύσταση του ερωτηματολογίου θα πρέπει να είναι τα ερωτήματα που απασχολούν τον ερευνητή και το θέμα με το οποίο ασχολείται η έρευνα, έτσι ώστε να γίνει η επιθυμητή εστίαση. Στην παρούσα περίπτωση, όπου επιχειρείται να ανιχνευτεί το πεδίο των εικαστικών τεχνών στην Λάρνακα, η μελέτη που διεξάχθηκε ήταν διερευνητική και περιγραφική. Το ερωτηματολόγιο βασίστηκε κυρίως στα ευρήματα των συνεντεύξεων, με αποτέλεσμα να γίνει μια πιο στοχευμένη προσπάθεια άντλησης δεδομένων. Η δειγματοληψία για τη διεκπεραίωση της ποσοτικής έρευνας έγινε μέσω διαδικτυακής πλατφόρμας. Τα θετικά χαρακτηριστικά της διαδικτυακής δειγματοληψίας αφορούν κυρίως την ευκολία και την ταχύτητα υλοποίησης του έργου, αλλά σημαντικότερο είναι ότι επιτυγχάνεται μεγαλύτερη εμβέλεια και ποικιλία στα υποκείμενα (Ζαφειρόπουλος, 2015). Επίσης, η χρήση της διαδικτυακής πλατφόρμας στην υλοποίηση του ποσοτικού ερωτηματολογίου δίνει στον ερευνητή τη δυνατότητα να υπολογίσει άμεσα και με μεγαλύτερη ακρίβεια τα στατιστικά αποτελέσματα. Το ερωτηματολόγιο όπως και τα αποτελέσματα επισυνάπτονται στο «Παράρτημα Β».

Κεφάλαιο 5

Επίλογος

5.1. Διεξαγωγή Έρευνας

5.1.1. Προκλήσεις και Προβλήματα

Η μελέτη των δημιουργικών δραστηριοτήτων στην οικονομία είναι σχετικά νέα και ως εκ τούτου παρουσιάζει πολλαπλά προβλήματα (P. Higgs, 2007). Δεδομένης της αυξανόμενης ενσωμάτωσης των δημιουργικών δραστηριοτήτων σε όλες τις πτυχές της οικονομίας και των νέων επιχειρηματικών μοντέλων και βιομηχανιών που αναδύονται, ορισμένα από αυτά τα ζητήματα παραμένουν ανεπίλυτα (P. Higgs, 2007). Μερικά από τα βασικά προβλήματα στη μελέτη των δημιουργικών δραστηριοτήτων αποτελούν: η συλλογή τυποποιημένων δηλώσεων και ειδικών στοιχείων για την ταξινόμηση, η αντιμετώπιση των προκλήσεων σε ένα περιβάλλον ραγδαία μεταβαλλόμενου επιχειρηματικού μοντέλου και τεχνολογικής ανάπτυξης και η δυσκολία μέτρησης της αξίας των υπηρεσιών, εξαγωγών και ενδιάμεσων εισροών, σε μια εποχή που αυξάνεται η ψηφιοποίηση και το διαδίκτυο (P. Higgs, 2007). Ωστόσο, αυτές οι προκλήσεις αποδυναμώνονται συγκριτικά με την απουσία της προσπάθειας μέτρησης του αντίκτυπου των δημιουργικών βιομηχανιών σε άλλους τομείς της οικονομίας (P. Higgs, 2007). Αναφερόμενοι σε ένα πεδίο τόσο περίπλοκο όσο οι εικαστικές τέχνες, σε μια μικρή πόλη όπως είναι η Λάρνακα, γίνεται αντιληπτό ότι τα προβλήματα πολλαπλασιάζονται, αφού ασχολούμαστε με ένα τομέα με πολλούς περιορισμούς. Ιδιαίτερα προβλήματα στην διεξαγωγή της παρούσας έρευνας δεν αντιμετωπίστηκαν. Το μεγαλύτερο πρόβλημα που υπήρξε ήταν ο χρόνος που χρειάστηκε στην διαδικασία των συνεντεύξεων και η ανεύρεση εικαστικών καλλιτεχνών που είναι ενεργοί και είχαν την πρόθεση να διαθέσουν χρόνο για να απαντήσουν την έρευνα. Η συμμετοχή υπήρξε ικανοποιητική αλλά όχι στο επιθυμητό επίπεδο, με εικοσιένα συνολικά καλλιτέχνες. Άξιο αναφοράς είναι ότι οι περισσότεροι από αυτούς που έλαβαν μέρος στην έρευνα δεν είχαν εις γνώση τους τη χρήση του εργαλείου της χαρτογράφησης στην προσπάθεια αναβάθμισης του τομέα του πολιτισμού. Το επόμενο πρόβλημα που εμφανίστηκε στην πορεία ήταν η δυσκολία εξεύρεσης των οικονομικών στοιχείων των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του Δήμου, τα κονδύλια που διανέμονται στην πόλη από τις κρατικές υπηρεσίες και το πώς και το πού κατανέμονται σε δράσεις και έργα. Δυστυχώς δεν υπήρξε η δυνατότητα να συμπεριληφθούν τα στοιχεία αυτά στην παρούσα έρευνα.

5.1.2. Αποτέλεσμα Έρευνας

Πρωτίστως, αναφορικά με το αποτέλεσμα της έρευνας, οι ενδείξεις υπέδειξαν ότι υπάρχει μια αισθητή και σταθερή πρόοδος στον τομέα των εικαστικών τεχνών της πόλης, η οποία δημιουργεί κλίμα αισιοδοξίας. Οι συμμετέχοντες στην έρευνα τόσο την ποιοτική (100%) όσο και την ποσοτική (99,1%), απάντησαν ότι οι εικαστικές τέχνες έχουν τη δυνατότητα να φέρουν μελλοντική ανάπτυξη στην πόλη. Στο ερώτημα αν πιστεύουν πως με την ανάλογη στήριξη των εικαστικών τεχνών θα μπορούσε να επιτευχθεί αναζωογόνηση της πόλης οικονομικά αλλά και κοινωνικά, οι συμμετέχοντες στο ανοιχτό ερωτηματολόγιο απάντησαν θετικά κατά 95,3%. Από τους εικαστικούς καλλιτέχνες που συμμετείχαν στην έρευνα μόνο 3 από τους 21 δεν διατηρούν κάποιο εικαστικό χώρο στην πόλη. Αξιοσημείωτο είναι ότι κανένας από αυτούς δεν έλαβε κάποια χορηγία για τη δράση του, ενώ ένας περιμένει απάντηση στην αίτησή του. Παράλληλα, από τις συνεντεύξεις αναδείχθηκε ότι υπάρχει μεγάλος χώρος ανάπτυξης του σύγχρονου πολιτιστικού τομέα της πόλης με όλους τους συμμετέχοντες να συμφωνούν σε αυτό. Το ενδιαφέρον σημείο είναι ότι διαφαίνεται μια αυτοκριτική από μέρους των εικαστικών καλλιτεχνών, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους σημείωσαν ότι την ανάπτυξη και την αλλαγή θα την φέρουν πρωταρχικά οι ίδιοι στο τομέα τους και όχι άλλοι εξωγενείς παράγοντες. Όπως υποστήριξαν οι πλείστοι, χρειάζεται καλλιτεχνική πρωτοβουλία, οργάνωση και όρεξη για δουλειά ώστε να αναδειχθεί το σύγχρονο πολιτιστικό πεδίο. Τα υπόλοιπα μέσα όπως ανέφεραν είναι απλά συμπληρωματικά και υποστηρικτικά.

Στο ερώτημα κατά πόσο αναγνωρίζεται η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία απαντήθηκε ότι υπάρχει πρόοδος από 7 συμμετέχοντες στην ποιοτική έρευνα, «όχι» από 14 και «ναι» από 3, ενώ στη ποσοτική έρευνα 77,6% απάντησαν ότι δεν αναγνωρίζεται. Οι εικαστικοί καλλιτέχνες σε αυτό το σημείο υπογράμμισαν το ρόλο της παιδείας στην ανάπτυξη της πολιτιστικής συνείδησης στην κοινωνία. Ακολούθως, οι εικαστικοί καλλιτέχνες που έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις ερωτήθηκαν αν θεωρούν ότι υπάρχει αρκετό ενδιαφέρον από το τοπικό κοινό για τα προϊόντα εικαστικής τέχνης και υποστήριξαν στην πλειοψηφία τους (17/21) ότι δεν υπάρχει ενδιαφέρον. Συμπληρωματικά, οι συμμετέχοντες στο ανοιχτό ερωτηματολόγιο ερωτήθηκαν κατά πόσο πιστεύουν ότι το τοπικό κοινό στηρίζει αρκετά τις σύγχρονες εικαστικές τέχνες και τα αποτελέσματα ήταν επίσης αρνητικά με ποσοστό 79,4%. Για να αναγνωριστεί καλύτερα κατά πόσο το ενδιαφέρον δεν υπάρχει λόγω άγνοιας ή αδιαφορίας, οι συμμετέχοντες στην ποσοτική έρευνα ερωτήθηκαν αν παρακολουθούν συστηματικά τα εικαστικά δρώμενα στην πόλη με το 57% να απαντά θετικά. Σε επόμενο ερώτημα ζητήθηκαν να απαντήσουν αν γνωρίζουν περισσότερους από 3 σύγχρονους χώρους τέχνης στην πόλη με 74,8% «ναι». Στη συνέχεια οι συμμετέχοντες ερωτήθηκαν αν γνωρίζουν περισσότερους από 3 τοπικούς εικαστικούς καλλιτέχνες με 75,7% να απαντούν επίσης θετικά. Σημαντικό στοιχείο στο σημείο αυτό είναι η αναγνώριση της οικονομικής κρίσης που επηρέασε τη χώρα, κατ' επέκταση και την πόλη,

συμπεραίνοντας ότι η έλλειψη ενδιαφέροντος που φαίνεται να υπάρχει είναι ίσως επιφανειακή και ίσως να υπάρχει λόγω διάφορων άλλων παραμέτρων.

Το θέμα με το οποίο καταπιάνεται η έρευνα περισσότερο, δηλαδή την επικοινωνία και ενημέρωση του κοινού για τα εικαστικά γεγονότα της πόλης, 12 από τους 21 καλλιτέχνες και 88,8% από τους συμμετέχοντες στη διαδικτυακή έρευνα απάντησαν ότι δεν υπάρχει πρόσβαση σε ολοκληρωμένη ενημέρωση (καλλιτέχνες, χώρους και δρώμενα). Ο Δήμαρχος της πόλης ανέφερε στο συγκεκριμένο σημείο ότι έγιναν σημαντικά βήματα από τον Δήμο τα τελευταία χρόνια στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, αλλά σίγουρα απαιτείται διαρκής εκσυγχρονισμός των μέσων πληροφόρησης. Ο πολιτιστικός υπεύθυνος της πόλης διαφώνησε στο ότι δεν υπάρχει επαρκής πληροφόρηση του κοινού, αφού χρησιμοποιούνται όλα τα μέσα, τόσο διαδικτυακά όσο και έντυπα, εκτυπώσεις προγραμμάτων, ενημερώσεις σε τοπικά περιοδικά και άλλα. Παράλληλα, στη διαδικτυακή έρευνα το 99,1% των συμμετεχόντων πιστεύουν ότι η υιοθέτηση σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης θα βοηθούσε στην προβολή, υποστήριξη και ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών. Αναφορικά με την υιοθέτηση του εργαλείου της χαρτογράφησης εικαστικών Λάρνακας οι συμμετέχοντες στις έρευνες απάντησαν σχεδόν συνολικά ότι θα βοηθούσε στην ανάπτυξη του τομέα με 26 υπέρ και 2 κατά στις συνεντεύξεις εικαστικών καλλιτεχνών και 97,2% «ναι» στο ανοιχτό ερωτηματολόγιο. Σύμφωνα παρουσιάζονται και οι συμμετέχοντες τοπικής αυτοδιοίκησης. Οι 19 από τους ερωτώμενους καλλιτέχνες υποστηρίζουν ότι το εργαλείο χαρτογράφησης θα βοηθούσε στην προβολή και κατ' επέκταση ανάπτυξη των εικαστικών Λάρνακας. Επίσης, το 93,5% θεωρεί ότι η προβολή της πόλης (branding) δια μέσου του σύγχρονου πολιτισμού της, θα μπορούσε να βοηθήσει στην προσέγγιση περισσότερου πολιτιστικού τουρισμού. Το ίδιο υποστηρίζουν και οι συμμετέχοντες από την τοπική αυτοδιοίκηση, με τον Δήμαρχο να υποστηρίζει ότι με τη χρήση του εργαλείου της χαρτογράφησης μπορεί να γίνει εμπλουτισμός τουρισμού και να διαμορφωθεί η εικόνα με την οποία επικοινωνεί η πόλη για την προσέγγιση τουρισμού. Ο πολιτιστικός υπεύθυνος της πόλης σημείωσε ότι η υιοθέτηση του εργαλείου χαρτογράφησης θα μπορούσε να στηρίξει την προσπάθεια branding της πόλης, ενώ η υπεύθυνη της Πινακοθήκης Λάρνακας τόνισε ότι θα υπάρξουν καλύτερα αποτελέσματα αν η προσπάθεια αυτή στηριχθεί και προωθηθεί από τις δημοτικές αρχές της πόλης.

Ένα από τα σημεία που ερευνήθηκαν επιπρόσθετα στην παρούσα έρευνα είναι η πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η κρατική υπηρεσία και κατ' επέκταση η τοπική αυτοδιοίκηση, κατά πόσο αυτή είναι σε συγχρονισμό με τις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει ο τομέας (όπως για παράδειγμα η προαναφερόμενη οικονομική κρίση). Οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις, συμπεριλαμβανομένων και των φορέων τοπικής αυτοδιοίκησης απάντησαν, «όχι» εκτός από 4 καλλιτέχνες που απέφυγαν να απαντήσουν στο ερώτημα, λόγω του ότι δεν είναι εις γνώση τους. Στο ερώτημα αν υπάρχει πλάνο στο Δήμο για τον τομέα, ο Δήμαρχος της πόλης κ. Βύρας απάντησε ότι γίνεται αναβάθμιση τη δεδομένη περίοδο και υπάρχει συνεχώς ένα πρόγραμμα ενίσχυσης της

πολιτιστικής δραστηριότητας. Ο πολιτιστικός υπεύθυνος της πόλης κ. Ιωάννου, σε αυτό το σημείο ανέφερε ότι ο Δήμος της Λάρνακας στηρίζει σημαντικά τις εικαστικές δράσεις στην πόλη και ίσως είναι μοναδικός στο έργο του στην Κύπρο, με στενές συνεργασίες με τοπικούς καλλιτέχνες και επιχειρηματίες στον τομέα. Η υπηρεσία όπως υπογράμμισε προσπαθεί να προβάλλει τους τοπικούς καλλιτέχνες με τη δράση της και αναφέρθηκε παραδειγματικά στην «Μπιενάλε Λάρνακας 2018», γεγονός στο οποίο όπως υποστήριξε ο Δήμος ήταν πρωταγωνιστής. Στην αντίπερα, οι διοργανωτές της Μπιενάλε Λάρνακας θεωρούν ότι ο Δήμος δεν στήριξε αρκετά την προσπάθειά τους, παρά μόνο πρόσφερε δωρεάν τη Δημοτική Πινακοθήκη για τις ανάγκες της διοργάνωσης. Ο οραματιστής της «Μπιενάλε Λάρνακας» Μιχάλης Ηλία, ανέφερε στη συζήτηση ότι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που συνάντησε ήταν η άγνοια των δημοτικών συμβούλων για τον θεσμό της «Μπιενάλε». Αυτό δυσκόλεψε, κατά την άποψή του, στην αναγνώριση της σημαντικότητας του γεγονότος και κατ' επέκταση την επιθυμητή οικονομική υποστήριξη των εκδηλώσεων από τον Δήμο. Οι αντιπρόσωποι της οργανωτικής ομάδας της πρώτης «Μπιενάλε» στη χώρα που έλαβαν μέρος στην έρευνα, ερωτήθηκαν επίσης για την οικονομική βοήθεια που έλαβαν από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες Κύπρου. Με βάση τα λεγόμενά τους, αναφορικά με την εμβέλεια και το μέγεθος της διοργάνωσης, δεν ενισχύθηκε οικονομικά αρκετά από τις κρατικές υπηρεσίες. Συγκριτικά με τις χορηγίες που δόθηκαν το 2018 σε άλλες εικαστικές διοργανώσεις διαφάνηκε ότι η Μπιενάλε Λάρνακας πήρε μια πολύ μικρή επιχορήγηση. Στο «Παράρτημα Γ» επισυνάπτεται το «Σχέδιο Στήριξης Εικαστικής Δραστηριότητας και Ανάπτυξης» του 2018 που αποδεικνύει την εγκυρότητα της άποψης των οργανωτών. Συγκεκριμένα, ο όμιλος «Άρτιο» εγκρίθηκε για επιχορήγηση του 70% των εξόδων που είχε στη διοργάνωση της Μπιενάλε Λάρνακας, το οποίο ανέρχεται στο ποσό των €8.000 και βρίσκεται στην 34^η θέση της λίστας. Αξιοσημείωτο είναι επίσης ότι ελάχιστες από τις εικαστικές δράσεις που επιχορηγήθηκαν από τις κρατικές υπηρεσίες πραγματοποιήθηκαν στη Λάρνακα ή από τοπικούς καλλιτέχνες. Πρωταγωνιστικό ρόλο στη λίστα από τη Λάρνακα κατέχει το «Ίδρυμα Πιερρίδη». Εντούτοις, από τις συνεντεύξεις διαφάνηκε ότι υπάρχει η πιθανότητα οι τοπικοί εικαστικοί καλλιτέχνες να μην απαιτούν συχνά και ίσως αυτό να αποτελεί και τον κύριο λόγο πίσω από τη μειωμένη υποστήριξη που δέχονται από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες Κύπρου, συγκριτικά με καλλιτέχνες από άλλες πόλεις. Συμπληρωματικά, στο σημείο αυτό υπήρξε το ερώτημα αν θεωρούν ότι ο τομέας των εικαστικών τεχνών στην Λάρνακα λαμβάνει αρκετή υποστήριξη από το Δήμο με 81,7% από την ανοιχτή έρευνα και 13 από τους 21 καλλιτέχνες να απαντούν «όχι». Επίσης, η πλειοψηφία των καλλιτεχνών θεωρεί ότι οι Πολιτιστικές Υπηρεσίες της πόλης δεν λαμβάνουν ικανοποιητική υποστήριξη από τις Πολιτιστικές Υπηρεσίες Κύπρου (13/21). Το ίδιο αποτέλεσμα αντλήθηκε από τη διαδικτυακή πλατφόρμα, με το 96,3% να θεωρεί ότι δεν υπάρχει αρκετή υποστήριξη από τις κρατικές υπηρεσίες. Ο Δήμαρχος σε αυτό το ερώτημα απάντησε ότι πιστεύει πως δεν υπάρχει αρκετή ανταπόκριση, ενώ ο πολιτιστικός υπεύθυνος της Λάρνακας, επισήμανε ότι δεν λειτουργούν αυτόνομα οι υπηρεσίες του Δήμου και τα αιτήματα που θέτουν απαντούνται σε πολύ μικρό βαθμό.

5.1.3. Συμπέρασμα

Η καλλιτεχνική έκφραση μπορεί να γίνει πηγή κοινωνικής και πολιτικής δράσης αφού έχει τη δυνατότητα να αναδιαμορφώσει τον κόσμο (Clammer, 2017). Η εικαστική τέχνη είναι μια συνιστώσα δύναμη, μέσω της οποίας η συλλογική δύναμη της ανθρώπινης απελευθέρωσης διαμορφώνει το πεπρωμένο της (Clammer, 2017). Η ταυτότητα και ακεραιότητα του σύγχρονου πολιτισμού ενσωματώνεται σε μεγάλο βαθμό στις μορφές τέχνης του (Clammer, 2017). Ο σχεδιασμός αναπτυξιακών πλάνων ο οποίος αγνοεί τις πρακτικές μορφές των τεχνών, ή ακόμα τις καταστρέφει κατά την επιδίωξη άλλων οικονομικών στόχων, δεν μπορεί να είναι πλήρης αφού περιορίζει το όραμα για ένα επιθυμητό μέλλον (Clammer, 2017). Ο πολιτισμός και οι σύγχρονες μορφές εικαστικής τέχνης, ως κεντρικοί άξονες στον οραματισμό αστικής αναζωογόνησης αποτελούν τεράστιο κίνητρο στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων οι οποίες αποσκοπούν στην επίτευξη θετικών κοινωνικών αλλαγών (Clammer, 2017).

Συμπερασματικά, μπορούμε να υποστηρίξουμε ότι ο πολιτισμός και οι εικαστικές τέχνες έχουν μια ισχυρή οικονομική διάσταση και μπορούν να αποτελέσουν καταλύτη για την αναγέννηση των πόλεων και την ανανέωση της αστικής εικόνας (Palermo, 2014). Η πρόκληση που υπάρχει στη σύγχρονη πραγματικότητα, είναι να αναγνωριστεί η σύγχρονη τέχνη όχι ως προσωρινό μέσο ανάπτυξης που κατευθύνεται προς εξωτερικούς στόχους, αλλά ως αυτοσκοπός που κρύβει ανεξίτηλες δυνατότητες μια μακροπρόθεσμης ανθρωποκεντρικής και βιώσιμης ανάπτυξης (Palermo, 2014). Τα αναπτυξιακά πλάνα και οι προσπάθειες αστικής αναζωογόνησης των σύγχρονων πόλεων θα πρέπει να θεμελιώνονται στις τέχνες και τον πολιτισμό για να υπάρξουν ουσιαστικά και μακροχρόνια αποτελέσματα και όχι επιφανειακές και παροδικές λύσεις. Η πόλη της Λάρνακας, έχοντας ένα πλούσιο αρχαιολογικό και ιστορικό πολιτισμό, σε συνδυασμό με το υποσχόμενο σύγχρονο πεδίο τεχνών που εμφανίζεται, μπορεί να αναδιαμορφώσει την εικόνα της και να οραματιστεί ένα μέλλον ουσιαστικής, ανθρωποκεντρικής και μακροχρόνιας ανάπτυξης. Μέσα από τις συνεντεύξεις που έγιναν στην διεκπεραίωση της έρευνας αναδύθηκαν κάποιες ενδιαφέρουσες προτάσεις αναβάθμισης της εικόνας της πόλης από τους ίδιους τους καλλιτέχνες. Οι εικαστικοί καλλιτέχνες οραματίζονται μια πόλη με καλλιτεχνική αισθητική αλλά ταυτόχρονα λειτουργική. Η πρόταση που είχε τις περισσότερες αναφορές είναι αυτή της πολεοδομικής επίπλωσης της πόλης και δημιουργίας δημόσιας τέχνης στους δρόμους. Για να αναδειχθεί το τοπικό σύγχρονο πολιτιστικό πεδίο, χρειάζεται περισσότερο ενδιαφέρον προς τους νέους καλλιτέχνες αλλά και περισσότερα γεγονότα και εικαστικές δράσεις, ιδιωτικές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις. Η αναβάθμιση της δημοτικής Πινακοθήκης είναι ένα θέμα που απασχολεί τους τοπικούς καλλιτέχνες επίσης, ιδιαίτερα μετά την παραχώρηση μέρος του χώρου για πολιτικούς γάμους, γεγονός που επηρεάζει την πρωταρχική λειτουργία του χώρου. Το σημαντικότερο όμως που προβληματίζει το τοπικό πεδίο των εικαστικών τεχνών, είναι το μικρό ποσοστό των κατοίκων της Λάρνακας που ασχολείται με τις σύγχρονες τέχνες, το οποίο παρόλα αυτά θα

μπορούσε να αποτελέσει και το σημείο εκκίνησης της προσπάθειας ανάπτυξης των εικαστικών τεχνών της πόλης. Μια εισήγηση είναι η προβολή και άμεση επαφή του τοπικού κοινού με τις εικαστικές τέχνες, που θα μπορούσε να επιτευχθεί με εικαστικές παρεμβάσεις σε δημόσιους χώρους.

Οι μελέτες χαρτογράφησης είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για τους φορείς χάραξης πολιτιστικής πολιτικής. Πρέπει να αποτελούν σημείο αναφοράς στη τοπική αναπτυξιακή στρατηγική, αλλά και για τους ακαδημαϊκούς ερευνητές και τους σχετικούς φορείς της Δημιουργικής Βιομηχανίας (P. Higgs, 2007). Οι έρευνες χαρτογράφησης είναι εν μέρη μια προσπάθεια να τεθεί ένα πλαίσιο «νέας οικονομίας» στις πολιτιστικές και ορισμένες σχετικές βιομηχανίες και να προσδιοριστεί κατόπιν η σημασία τους για την ευρύτερη οικονομία (P. Higgs, 2007). Η παρούσα μελέτη μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σημείο αναφοράς για την ανάλυση των κοινωνικών επιπτώσεων που έχουν οι εικαστικές τέχνες στην τοπική κοινότητα, καθώς και τον εντοπισμό των προβλημάτων και ευκαιριών για την ανάπτυξη στρατηγικού σχεδιασμού αστικής αναζωογόνησης και πολιτιστικής πολιτικής. Παράλληλα, η μελέτη υπογραμμίζει τα προτερήματα και τη σημαντικότητα της υιοθέτησης του εργαλείου της χαρτογράφησης, τόσο ως υποστηρικτικό μέσο αναπτυξιακών πλάνων, όσο και ως σημαντικό εργαλείο στην αναβάθμιση της προσπάθειας branding της πόλης. Οι εικαστικές τέχνες και ο σύγχρονος πολιτισμός έχουν τη δυνατότητα να θεμελιώσουν την προσπάθεια προσέγγισης του ντόπιου και του εξωτερικού πολιτιστικού τουρισμού. Η ενδυνάμωση του πεδίου των σύγχρονων εικαστικών τεχνών ενδέχεται να μετουσιώσει την κοινωνική άνθιση και να αυξήσει αισθητά την ποιότητα ζωής των πολιτών. Η Λάρνακα μπορεί να αναδιαμορφωθεί μέσα από την καλλιτεχνική φαντασία και να αναγεννηθεί μέσα από τον πολιτιστικό οραματισμό. Αντιμετωπίζοντας το πεδίο του σύγχρονου πολιτισμού ως κοινωνικό φαινόμενο, με τη δυνατότητα συμβολής του στα βιώσιμα οικονομικά αναπτυξιακά πλάνα της πόλης, αναδύεται το συμπέρασμα ότι η ανάγκη στήριξής του είναι καίριας σημασίας. Ο οραματισμός και μετέπειτα ο στρατηγικός σχεδιασμός αποτελούν τον πυρήνα κάθε ουσιαστικής προσπάθειας η οποία στοχεύει στην ανθρωποκεντρική, βιώσιμη και μακροχρόνια οικονομική ανάπτυξη.

Παράρτημα Α

Δομή για Ερωτηματολόγιο Συνεντεύξεων:

Πρόλογος:

Η παρούσα έρευνα αποσκοπεί στη συλλογή δεδομένων που αφορούν τον τομέα των εικαστικών Λάρνακας Κύπρου, με σκοπό τη σκιαγράφηση της πραγματικής εικόνας του πεδίου σήμερα. Δια μέσου του εργαλείου της χαρτογράφησης θα επιχειρηθεί η διαμόρφωση μιας ολοκληρωμένης πλατφόρμας που θα καταγράφει πληροφορίες για τους εικαστικούς καλλιτέχνες καθώς και τις υποδομές που φιλοξενούν και παρουσιάζουν τα έργα τους (γκαλερί, πινακοθήκες σύγχρονης τέχνης, εργαστήρια κλπ). Επίσης, επιθυμητό αποτέλεσμα μέσα από τη συλλογή δεδομένων είναι ο εντοπισμός διαχρονικών και σύγχρονων προβλημάτων που αντιμετωπίζει ο κλάδος, καθώς και ιδέες που θα βοηθήσουν στην αντιμετώπισή τους. Τέλος, απώτερος σκοπός της έρευνας είναι η προβολή του χώρου στο ευρύτερο κοινό και η ανάδειξη της σημαντικότητάς του στη τοπική οικονομία. Η μελέτη διερευνά το πεδίο των εικαστικών σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο, επιχειρώντας την αναγνώριση της επιρροής και σημαντικότητάς του στην καθολική εικόνα της πόλης έξω από τους ορίζοντες του πολιτιστικού πεδίου.

Ερωτηματολόγιο για Καλλιτέχνες:

1. Πόσα χρόνια ασχολείστε με τις εικαστικές τέχνες και ποιος είναι ο τομέας απασχόλησής σας;
2. Διατηρείτε κάποιο χώρο στην Λάρνακα;
  - Αν ναι πόσα χρόνια;
3. Έχετε λάβει κάποια οικονομική βοήθεια (ιδιωτική, εταιρική ή κρατική χορηγία) για τη δράση σας;
  - Αν ναι: Πόσο σημαντική ήταν για τη δράση σας;
  - Αν όχι: Θεωρείτε ότι θα μπορούσατε να κάνετε περισσότερα στο χώρο με κάποια οικονομική ώθηση;
4. Έχετε αντιμετωπίσει προβλήματα στην δράση σας στον χώρο των εικαστικών στην Λάρνακα (οικονομικά, αναγνωσιμότητας, επικοινωνίας, προσβασιμότητας κλπ);
  - Αν ναι παρακαλώ αναφέρετε και επεκταθείτε.
5. Θεωρείτε ότι η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία αναγνωρίζεται στην Κύπρο;
Αν όχι γιατί;

6. Πιστεύετε ότι το φιλότεχνο κοινό της Κύπρου (ντόπιοι και επισκέπτες) έχει πρόσβαση σε ολοκληρωμένη ενημέρωση για τα εικαστικά της πόλης (καλλιτέχνες, χώρους και δρώμενα);
- Αν όχι θεωρείτε ότι ο λόγος μπορεί να είναι η έλλειψη των σύγχρονων μέσων πληροφόρησης;
7. Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετό ενδιαφέρον (ζήτηση) από το τοπικό κοινό για τα προϊόντα εικαστικής τέχνης (προσφορά);
8. Θεωρείτε ότι ο Δήμος Λάρνακας στηρίζει όσο θα έπρεπε τα εικαστικά;
9. Πιστεύετε ότι το εργαλείο χαρτογράφησης θα βοηθούσε στην προβολή και ανάπτυξη των εικαστικών Λάρνακας;
10. Θεωρείτε ότι η πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η χώρα (κατ' επέκταση η πόλη) στον τομέα απαντά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις του;
11. Θεωρείτε ότι ο χώρος των εικαστικών τεχνών Λάρνακας λαμβάνει ικανοποιητική υποστήριξη από τις πολιτιστικές υπηρεσίες της Κύπρου;
12. Πιστεύετε ότι η Λάρνακα είναι μια πόλη περιθωριοποιημένη στην υποστήριξη που δέχεται από τις πολιτιστικές υπηρεσίες Κύπρου;
13. Θεωρείτε ότι οι εικαστικές τέχνες μπορούν να φέρουν ανάπτυξη στην πόλη;
14. Πιστεύετε ότι υπάρχει χώρος ανάπτυξης στον σύγχρονο πολιτιστικό τομέα της πόλης;
15. Ποιες αλλαγές θα θέλατε να δείτε άμεσα στην πολιτιστική εικόνα της πόλης;
16. Παρατηρήσεις / Σημειώσεις:
17. Ονοματεπώνυμο Συμμετεχόντων:
  1. Αγάθου Σπύρος
  2. Αλεξίου Μηνάς
  3. Αναξαγόρα Μ. Βασίλεια
  4. Αριστείδου Α. Μαρία
  5. Αχιλλέως Γιώργος
  6. Αχιλλέως Κυριάκος
  7. Βασιλείου Άννα
  8. Γεωργιάδης Γιώργος
  9. Δημητρίου Βάσσος
  10. Δουκανάρης Γιώργος
  11. Ευριβιάδης Εύρος

12. Ζάκου Αριάννα
13. Ηλία Μιχάλης
14. Λύτρα Άντρια
15. Παπαδοπούλου Θέκλα
16. Πολυχρόνης Νικόλας
17. Πτωχόπουλος Κωνσταντίνος
18. Σάντης Ανδρέας
19. Σπαθιά Μέλανη
20. Τζιαρίδης Αντώνης
21. Τσιγαρίδου Έλενα

Ερωτηματολόγιο για εμπλεκόμενους φορείς «Μπιενάλε» Λάρνακας:

1. Έχετε λάβει κάποια οικονομική βοήθεια από τις πολιτιστικές υπηρεσίες Κύπρου;
- Αν όχι που πιστεύετε οφείλετε αυτό;
2. Είχατε αρκετή υποστήριξη από την τοπική αυτοδιοίκηση της πόλης;
3. Πιστεύετε ότι η Μπιενάλε Λάρνακας είχε την επιθυμητή ανταπόκριση από το κοινό;
4. Υπήρχε επισκεψιμότητα από πολιτιστικό τουρισμό στην Μπιενάλε;
5. Πιστεύετε ότι ένα εργαλείο όπως αυτό της χαρτογράφησης εικαστικών θα βοηθούσε στην μεγαλύτερη επιτυχία του γεγονότος;
6. Θεωρείτε ότι οι εικαστικές τέχνες μπορούν να υποστηρίξουν τα αναπτυξιακά πλάνα της πόλης;
7. Πιστεύετε ότι δίνεται η πρέπουσα σημασία στα εικαστικά δρώμενα της πόλης;
8. Θεωρείτε ότι θα υπήρχε μεγαλύτερη ανταπόκριση από το κοινό εάν υπήρχε ένα εργαλείο χαρτογράφησης στα χέρια σας;
9. Πιστεύετε ότι οι εικαστικές επιχειρήσεις μπορούν να αναζωογονήσουν την πόλη;
10. Πιστεύετε ότι το φιλότεχνο κοινό της Κύπρου (ντόπιοι και επισκέπτες) έχει πρόσβαση σε ολοκληρωμένη ενημέρωση για τα εικαστικά της πόλης (καλλιτέχνες, χώρους και δρώμενα);
- Αν όχι θεωρείτε ότι ο λόγος μπορεί να είναι η έλλειψη των σύγχρονων μέσων πληροφόρησης;
11. Θεωρείτε ότι ο Δήμος Λάρνακας στηρίζει όσο θα έπρεπε τα εικαστικά;

12. Πιστεύετε ότι το εργαλείο χαρτογράφησης θα βοηθούσε στην προβολή και ανάπτυξη των εικαστικών χώρων στην Λάρνακα;
13. Θεωρείτε ότι η πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η χώρα (κατ' επέκταση η πόλη) στον τομέα απαντά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις του;
14. Θεωρείτε ότι ο χώρος των εικαστικών τεχνών Λάρνακας λαμβάνει ικανοποιητική υποστήριξη από τις πολιτιστικές υπηρεσίες της Κύπρου;
15. Πιστεύετε ότι η Λάρνακα είναι μια πόλη περιθωριοποιημένη στην υποστήριξη που δέχεται από τις πολιτιστικές υπηρεσίες Κύπρου;
16. Πιστεύετε ότι υπάρχει χώρος ανάπτυξης στον τομέα;
17. Ποιες αλλαγές θα θέλατε να δείτε άμεσα στην πολιτιστική πολιτική της πόλης;
18. Παρατηρήσεις / Σημειώσεις:
19. Ονοματεπώνυμο Συμμετεχόντων:

Βασίλης Βασιλειάδης

Μιχάλης Ηλία

Ερωτηματολόγιο για φορείς Τοπικής Αυτοδιοίκησης:

1. Θεωρείτε ότι η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία αναγνωρίζεται στην πόλη μας;
2. Τα αποτελέσματα της έρευνας (88%) έδειξαν ότι το κοινό της Λάρνακας (ντόπιοι και επισκέπτες) δεν έχει πρόσβαση σε ολοκληρωμένη ενημέρωση για τα εικαστικά της πόλης (καλλιτέχνες, χώρους και δρώμενα). Θεωρείτε ότι επιβάλλεται η υιοθέτηση εξειδικευμένων και εκσυγχρονισμένων μέσων πληροφόρησης;
3. Από τα αποτελέσματα της έρευνας αναδύθηκε ότι η πλειοψηφία (80,6%) θεωρεί ότι ο Δήμος Λάρνακας δεν στηρίζει όσο θα έπρεπε τα εικαστικά. Υπάρχει κάποιο πλάνο υποστήριξης και ανάδειξης των τοπικών καλλιτεχνών για τα επόμενα χρόνια;
4. Πιστεύετε ότι γίνονται αρκετά πολιτιστικά έργα στην πόλη, συγκριτικά με τον αριθμό των τοπικών εικαστικών καλλιτεχνών;

5. Θεωρείτε ότι η πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η χώρα (κατ' επέκταση η πόλη) στον τομέα απαντά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις του;
6. Ο χώρος των σύγχρονων τεχνών στην Λάρνακα λαμβάνει ικανοποιητική υποστήριξη από τις πολιτιστικές υπηρεσίες της Κύπρου κατά την άποψή σας;
- Αν όχι, ο Δήμος έχει απαιτήσεις από τις πολιτιστικές υπηρεσίες και ζητά κονδύλια;
7. Κατά την άποψή σας, οι σύγχρονοι καλλιτέχνες είναι ενεργοί και προσφέρουν στην εικόνα της πόλης και στην ποιότητα ζωής των πολιτών;
8. Πιστεύετε ότι ο ρόλος των εικαστικών επιχειρήσεων είναι σημαντικός στην πόλη τη δεδομένη στιγμή;
9. Θεωρείτε ότι ο τομέας του πολιτισμού θα μπορούσε να βοηθήσει την αναζωογόνηση και ανάπτυξη της πόλης;
10. Θεωρείτε ότι ένα εργαλείο όπως η χαρτογράφηση εικαστικών θα βοηθούσε στην προσέγγιση τοπικού και εξωτερικού πολιτιστικού τουρισμού;
11. Πιστεύετε ότι η χαρτογράφηση εικαστικών θα βοηθούσε στην εικόνα με την οποία επικοινωνεί η πόλη (branding) για προσέγγιση τουρισμού;
12. Θεωρείτε ότι οι εικαστικοί καλλιτέχνες της πόλης θέτουν ζητήματα και απαιτούν όσο θα έπρεπε από την τοπική αυτοδιοίκηση;
13. Υπάρχει κάποιο πλάνο για το μέλλον των εικαστικών τεχνών στην πόλη; Έχετε θέσει κάποιους στόχους;
- Αν ναι θεωρείτε ότι ένα εργαλείο όπως η χαρτογράφηση θα βοηθούσε στην επίτευξη των στόχων που θέσατε;
- Αν όχι θεωρείτε ότι είναι ένα σημαντικό κενό που θα κοστίζει στην ανάπτυξη της πόλης;
14. Πιστεύετε ότι υπάρχει χώρος ανάπτυξης στον εικαστικό τομέα της πόλης;
- Αν ναι θεωρείτε ότι επιβάλλεται να γίνει ένας οραματισμός από τους τοπικούς φορείς;
- Πιστεύετε ότι το εργαλείο χαρτογράφησης θα βοηθούσε στην προβολή και ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών Λάρνακας;
15. Θα γίνουν κάποιες αλλαγές στο σύντομο μέλλον στην πολιτιστική πολιτική της πόλης;
16. Παρατηρήσεις / Σημειώσεις:

17. Ονοματεπώνυμο Συμμετεχόντων:

Ανδρέας Βύρας – Δήμαρχος Λάρνακας

Άκης Ιωάννου – Υπεύθυνος Πολιτιστικής Υπηρεσίας Λάρνακας

Γιάννα Ξιαρή – Υπεύθυνη Δημοτικής Πινακοθήκης Λάρνακας

Αποτελέσματα από τις απαντήσεις Εικαστικών Καλλιτεχνών Λάρνακας (21 συμμετέχοντες):

1. Πόσα χρόνια ασχολείστε με τις εικαστικές τέχνες και ποιος είναι ο τομέας απασχόλησής σας;

10> ||| - 3

10-20 ||||| - 11

20< ||||| - 7

Ζωγραφική ||||| - 14

Κεραμική | - 1

Γλυπτική|| - 2

Φωτογραφία || - 2

Άλλο || - 2

2. Διατηρείτε κάποιο χώρο στην Λάρνακα;

ΝΑΙ ||||| - 18

ΟΧΙ ||| - 3

- Αν ναι πόσα χρόνια;

10> ||||| - 9

10-20 ||||| - 9

20< ||| - 3

3. Έχετε λάβει κάποια οικονομική βοήθεια (ιδιωτική, εταιρική ή κρατική χορηγία) για τη δράση σας;

ΝΑΙ

Αναμένω απάντηση | - 1

ΟΧΙ ||||| - 20

- Αν ναι: Πόσο σημαντική ήταν για τη δράση σας;

- Αν όχι: Θεωρείτε ότι θα μπορούσατε να κάνετε περισσότερα στο χώρο με κάποια οικονομική ώθηση;

ΝΑΙ ||| - 14

ΙΣΩΣ ||| - 5

ΟΧΙ || - 2

4. Έχετε αντιμετωπίσει προβλήματα στην δράση σας στον χώρο των εικαστικών στην Λάρνακα (οικονομικά, αναγνωρισιμότητας, επικοινωνίας, προσβασιμότητας κλπ);

- Αν ναι παρακαλώ αναφέρετε και επεκταθείτε.

ΝΑΙ ||| - 9

ΟΧΙ ||| - 12

5. Θεωρείτε ότι η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην κοινωνία αναγνωρίζεται στην Κύπρο; Αν όχι γιατί;

ΝΑΙ || - 2

ΟΧΙ ||| - 12

Υπάρχει Πρόοδος ||| - 7

6. Πιστεύετε ότι το φιλότεχνο κοινό της Κύπρου (ντόπιοι και επισκέπτες) έχει πρόσβαση σε ολοκληρωμένη ενημέρωση για τα εικαστικά της πόλης (καλλιτέχνες, χώρους και δρώμενα);

ΝΑΙ ||| - 12

ΟΧΙ ||| - 9

- Αν όχι θεωρείτε ότι ο λόγος μπορεί να είναι η έλλειψη των σύγχρονων μέσων πληροφόρησης; (όχι έλλειψη αλλά κακή χρήση)

ΝΑΙ ||| - 8

ΟΧΙ ||| - 13

1. Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετό ενδιαφέρον (ζήτηση) από το τοπικό κοινό για τα προϊόντα εικαστικής τέχνης (προσφορά);

ΝΑΙ ||| - 4

ΟΧΙ ||| - 17

8. Θεωρείτε ότι ο Δήμος Λάρνακας στηρίζει όσο θα έπρεπε τα εικαστικά;

ΝΑΙ ||||| - 8

ΟΧΙ ||||| - 13

9. Πιστεύετε ότι το εργαλείο χαρτογράφησης θα βοηθούσε στην προβολή και ανάπτυξη των εικαστικών Λάρνακας;

ΝΑΙ ||||| - 19

ΟΧΙ || - 2

10. Θεωρείτε ότι η πολιτιστική πολιτική που ακολουθεί η χώρα (κατ' επέκταση η πόλη) στον τομέα απαντά στις σύγχρονες απαιτήσεις και προκλήσεις του;

ΝΑΙ

ΟΧΙ ||||| - 17

Δεν γνωρίζω ||| - 4

11. Θεωρείτε ότι ο χώρος των εικαστικών τεχνών Λάρνακας λαμβάνει ικανοποιητική υποστήριξη από τις πολιτιστικές υπηρεσίες της Κύπρου;

ΝΑΙ ||| - 3

ΟΧΙ ||||| - 13

Δεν γνωρίζω |||| - 5

12. Πιστεύετε ότι η Λάρνακα είναι μια πόλη περιθωριοποιημένη στην υποστήριξη που δέχεται από τις πολιτιστικές υπηρεσίες Κύπρου;

ΝΑΙ ||||| - 14

ΟΧΙ ||| - 4

Δεν γνωρίζω ||| - 3

13. Θεωρείτε ότι με την ανάλογη υποστήριξη ο τομέας των εικαστικών τεχνών θα μπορούσε να βοηθήσει στην ανάπτυξη της πόλης;

ΝΑΙ ||||| - 21

ΟΧΙ

14. Πιστεύετε ότι υπάρχει χώρος ανάπτυξης στον σύγχρονο πολιτιστικό τομέα της πόλης;

ΝΑΙ ||||| - 21

ΟΧΙ

15. Ποιες αλλαγές θα θέλατε να δείτε άμεσα στην πολιτιστική εικόνα της πόλης;

Δημόσια τέχνη. Εκθέσεις και ανοικτές συζητήσεις καλλιτεχνικού περιεχομένου. Πολεοδομική επίπλωση της πόλης, λειτουργική πόλη. Οργάνωση και βελτίωση της αισθητικής εικόνας της πόλης. Περισσότερες εικαστικές δράσεις, ιδιωτικές πρωτοβουλίες και παρεμβάσεις. Περισσότερα γεγονότα και πολιτιστικά προγράμματα. Περισσότερο ενδιαφέρον προς τους νέους καλλιτέχνες. Είναι πολύ μικρή η μερίδα των Λαρνακαίων που ασχολούνται με τα καλλιτεχνικά – ίσως αρχίζαμε από εκεί. Εικαστικές παρεμβάσεις στον χώρο. Βελτίωση στα ωράρια των πολιτιστικών χώρων. Αγάλματα στην παραλία. Αναβάθμιση δημοτικής πινακοθήκης.

16. Παρατηρήσεις / Σημειώσεις:

«Ας οργανωθούμε εμείς οι καλλιτέχνες και να δημιουργήσουμε οι ίδιοι ευκαιρίες για της πόλη μας. Εμείς θα φτιάξουμε την εικόνα μας». «Χρειάζεται δουλειά και συνεργασία μεταξύ καλλιτεχνών πρώτα για να αναπτυχθεί ο τομέας των εικαστικών τεχνών».

17. Φύλο:

A ||||| - 13

Θ ||||| - 8

Παράρτημα Β

Ποσοτική Έρευνα που διεξάχθηκε στην "Google Docs":

Συμμετείχαν 107 άτομα

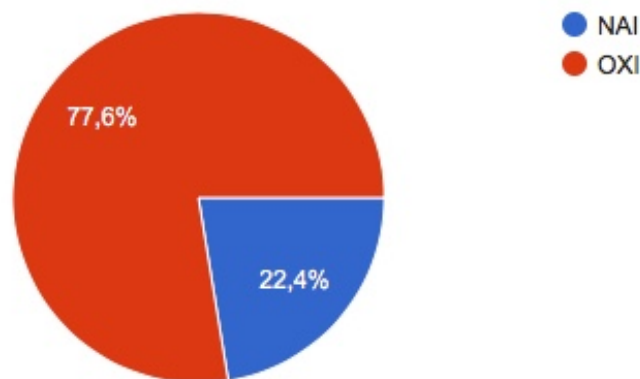
Πιστεύετε ότι οι εικαστικές τέχνες μπορούν να φέρουν μελλοντική ανάπτυξη στην Λάρνακα;

107 απαντήσεις

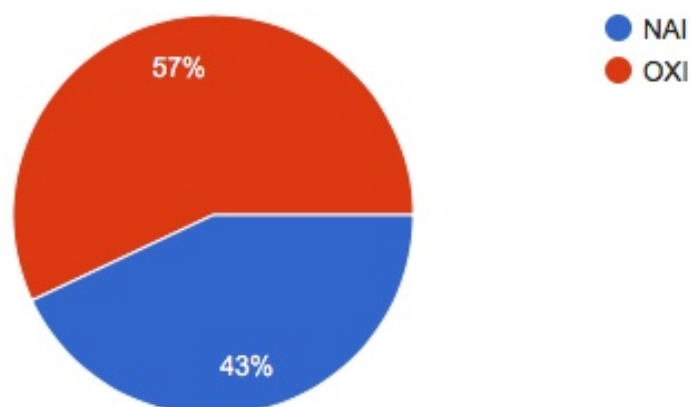
Θεωρείτε ότι αναγνωρίζεται η σημαντικότητα των εικαστικών τεχνών στην Λάρνακα;

107 απαντήσεις

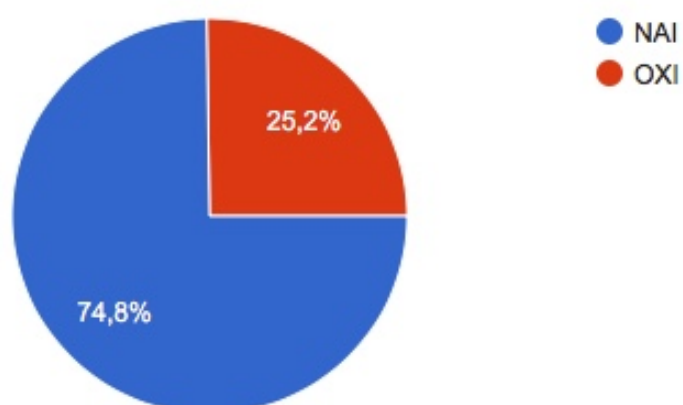
Ακολουθείτε συστηματικά τα εικαστικά δρώμενα που συμβαίνουν στην πόλη; (εκθέσεις, γεγονότα κλπ)

107 απαντήσεις

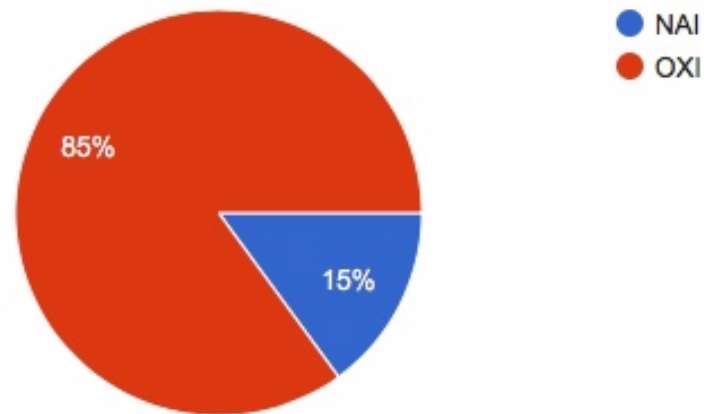
Γνωρίζετε αρκετούς (άνω 3) σύγχρονους χώρους τέχνης στην Λάρνακα; (γκαλερί, πολυχώρους, εργαστήρια κλπ)

107 απαντήσεις

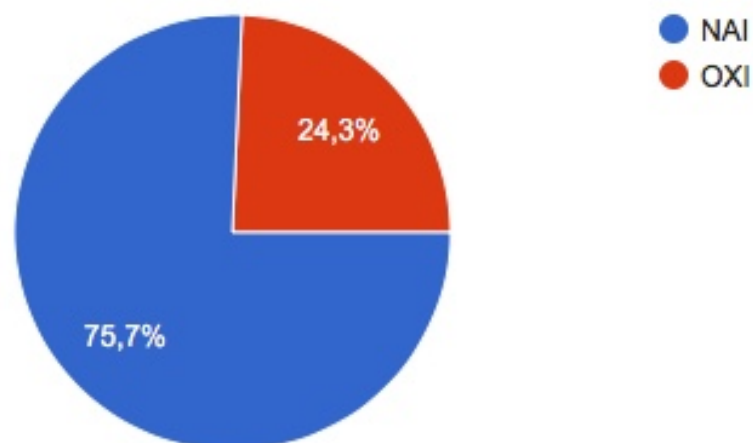
Κατά την άποψή σας υπάρχουν αρκετοί σύγχρονοι πολιτιστικοί χώροι στην πόλη;

107 απαντήσεις

Γνωρίζετε αρκετούς (άνω 3) τοπικούς εικαστικούς καλλιτέχνες;

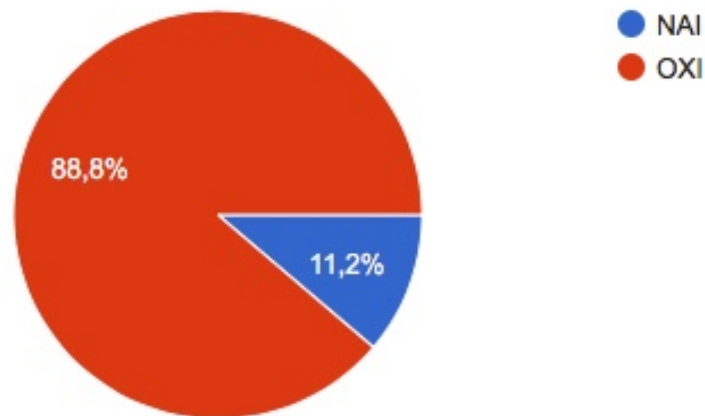
107 απαντήσεις

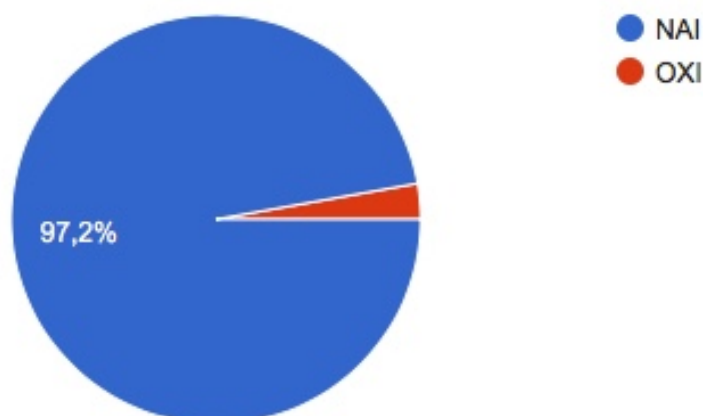
Θεωρείτε ότι υπάρχει αρκετή και ολοκληρωμένη ενημέρωση για τα καλλιτεχνικά γεγονότα που γίνονται στην πόλη;

107 απαντήσεις

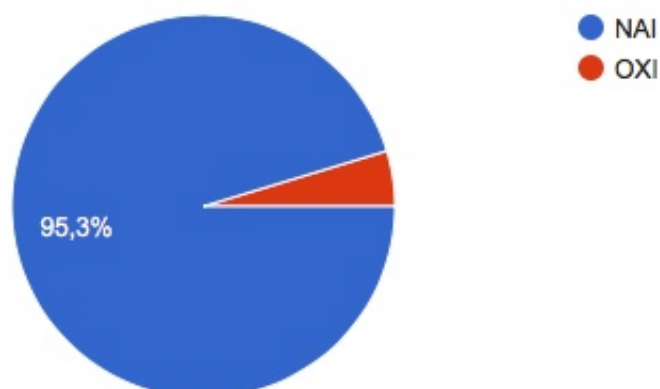
Πιστεύετε ότι ένα εργαλείο όπως η χαρτογράφηση θα βοηθούσε στην οργάνωση και μετέπειτα υποστήριξη των εικαστικών καλλιτεχνών και υποδομών;

107 απαντήσεις

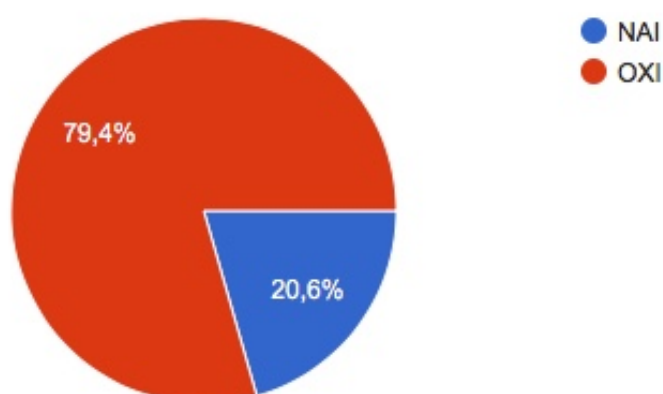
Η στήριξη των εικαστικών τεχνών, κατά την άποψή σας, θα μπορούσε να αναζωογονήσει την Λάρνακα οικονομικά αλλά και κοινωνικά;

107 απαντήσεις

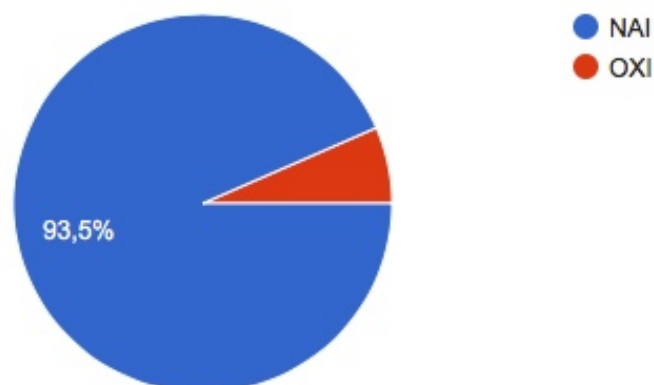
Πιστεύετε ότι οι πολίτες της Λάρνακας στηρίζουν αρκετά τις σύγχρονες εικαστικές τέχνες της πόλης;

107 απαντήσεις

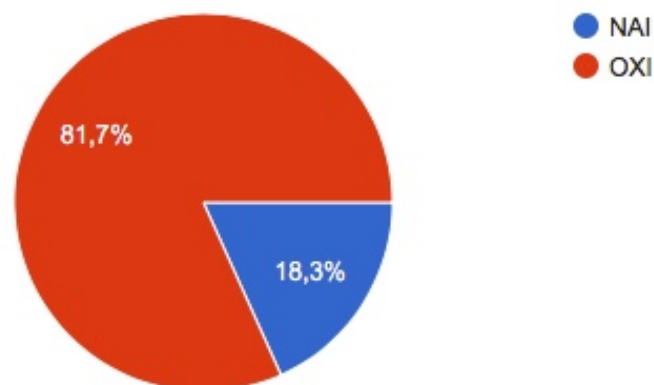
Η προβολή της πόλης (branding) δια μέσου του σύγχρονου πολιτισμού της, πιστεύετε ότι θα μπορούσε να προσεγγίσει πολιτιστικό τουρισμό;

107 απαντήσεις

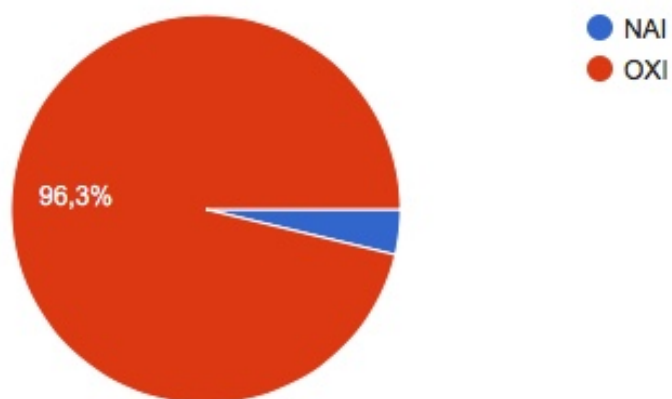
Θεωρείτε ότι ο χώρος των εικαστικών τεχνών στην Λάρνακα λαμβάνει αρκετή υποστήριξη από το Δήμο;

104 απαντήσεις

Η Λάρνακα δέχεται αρκετή υποστήριξη από τις πολιτιστικές υπηρεσίες Κύπρου, κατά την άποψή σας;

107 απαντήσεις

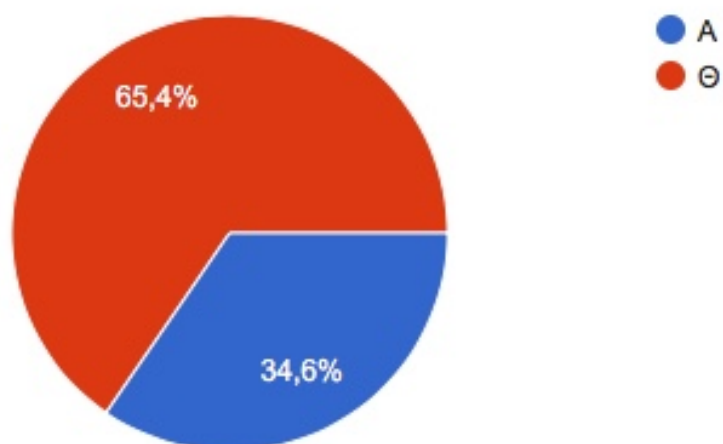
Πιστεύετε ότι η υιοθέτηση σύγχρονων μέσων επικοινωνίας και πληροφόρησης θα βοηθούσε στην προβολή, υποστήριξη και ανάπτυξη των τοπικών εικαστικών τεχνών;

107 απαντήσεις

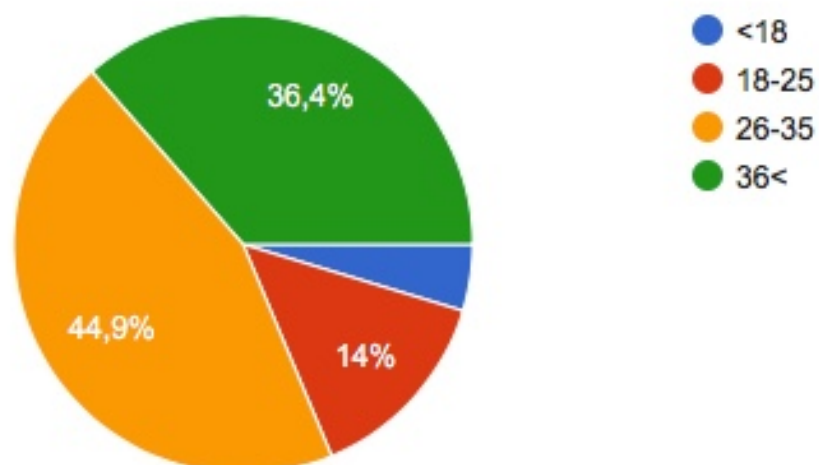
Φύλο:

107 απαντήσεις

Ηλικία:

107 απαντήσεις

Παράρτημα Γ

Υποπρόγραμμα : ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Σχέδιο : ΣΤΗΡΙΞΗ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

A/A	ΦΟΡΕΑΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ €
1.	ΙΔΡΥΜΑ ΠΙΕΡΙΔΗ	Διοργάνωση σειράς ομαδικών εκθέσεων Κύπριων και ξένων καλλιτεχνών υπό τον γενικό τίτλο <i>Drone Visions: Εχθροπραξίες, Επιτήρηση και Διαμαρτυρία</i>	90%	20.000
2.	ΙΔΡΥΜΑ ΠΙΕΡΙΔΗ	Διοργάνωση του Προγράμματος Φιλοξενίας καλλιτεχνών και θεωρητικών της τέχνης στο NiMAC	90%	20.000
3.	UNDO POINT CONTEMPORARY ARTS	Διοργάνωση ατομικής έκθεσης της Μαρίας Χασάπη με τίτλο <i>Staging</i> .	90%	20.000
4.	ACTUS ANIMA	Διοργάνωση ομαδικής έκθεσης Κύπριων και ξένων καλλιτεχνών με τίτλο <i>Εκφάνσεις του Carravaggio στο Σύγχρονο Έργο</i>	90%	20.000
5.	INTERNATIONAL ASSOCIATION OF PHOTOGRAPHY & THEORY	Διοργάνωση του 5 ^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου Φωτογραφίας και Θεωρίας <i>ICPT 2018</i>	90%	20.000
6.	NEME	Διοργάνωση σειράς καλλιτεχνικών δράσεων με τίτλο <i>The Idea of the Avant Garde</i>	90%	19.647
7.	UNDO POINT CONTEMPORARY ARTS	Διοργάνωση του Προγράμματος Φιλοξενίας <i>Point Residency IV</i>	90%	19.260
8.	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	Διοργάνωση της καλλιτεχνικής δράσης <i>Radical Community-Perceiving Academy</i>	90%	17.100
9.	ΣΧΟΛΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΧΑΡΑΚΤΙΚΗΣ ΧΑΜΠΗ	Διοργάνωση σειράς Εργαστηρίων, Περιοδικών Εκθέσεων και Εργαστηρίων	90%	13.860
10.	P.S. ARTIST LED PROJECTS	Διοργάνωση σειράς εκθέσεων υπό τον γενικό τίτλο <i>Πλατφόρμα Κριτικής Αντίληψης. Νέες Πρακτικές στη Σύγχρονη Τέχνη</i>	90%	7.821
11.	P.S. ARTIST LED PROJECTS	Διοργάνωση καλλιτεχνικών δράσεων υπό τον γενικό τίτλο <i>Off-site</i>	90%	6.795
12.	ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΩΝ-ΚΕΡΑΜΙΣΤΩΝ	Διοργάνωση σειράς εργαστηρίων με τίτλο <i>Σιωπηλό Άγγιγμα Τέχνης</i>	90%	4.230
13.	UNDO POINT CONTEMPORARY ARTS	Διοργάνωση εκθέσεων της Λητούς Κάττου και του Κωνσταντίνου Ταλιώτη υπό τον γενικό τίτλο <i>Conversations</i>	80%	12.000
14.	GRAPHIC STORIES CYPRUS	Διοργάνωση του 4 ^{ου} Συνεδρίου Γραφιστικής και Οπτικής Επικοινωνίας <i>Graphic Stories Cyprus 2018</i> και παράλληλων εκθέσεων	80%	12.000
15.	ABR-ALTERNATIVE BRAINS RULE	Διοργάνωση της καλλιτεχνικής δράσης <i>ABR-Innovation Lab</i>	80%	12.000

16.	ΙΔΡΥΜΑ ΠΙΕΡΙΔΗ	Διοργάνωση του εκπαιδευτικού προγράμματος <i>Εκπαιδευτικό Κέντρο Παιδιών</i>	80%	12.000
17.	KORAI PROJECT SPACE	Διοργάνωση σειράς εκθέσεων και καλλιτεχνικών δράσεων	80%	12.000
18.	ACTUS ANIMA	Διοργάνωση ομαδικής έκθεσης με τίτλο <i>The Sea Within</i>	80%	12.000
19.	PHANEROMENIS 70KK	Διοργάνωση σειράς εκθέσεων και καλλιτεχνικών δράσεων υπό τον τίτλο <i>Αστικές Λεπτομέρειες</i>	80%	12.000
20.	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	Διοργάνωση διεθνούς συνεδρίου και εικαστικής έκθεσης	80%	12.000
21.	ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΡΙΟ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ	Διοργάνωση του 2 ^{ου} Φεστιβάλ Εικαστικών Εγκαταστάσεων <i>ΕΦΕ</i>	80%	12.000
22.	ΙΔΡΥΜΑ ΚΩΣΤΑ ΚΑΙ ΡΙΤΑΣ ΣΕΒΕΡΗ	Διοργάνωση έκθεσης φωτογραφιών του Γάλλου αρχαιολόγου του 19 ^{ου} αιώνα <i>Camille Enlart</i>	80%	12.000
23.	ΦΩΤΟΔΟΣ	Διοργάνωση της 17 ^{ης} ομαδικής έκθεσης μελών της «Φωτοδού»	80%	11.960
24.	ΦΩΤΟΔΟΣ	Διοργάνωση έκθεσης μελών της «Φωτοδού» και του «Φωτογραφικού Κέντρου Θεσσαλονίκης»	80%	11.840
25.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΡΤΟΣ	Διοργάνωση του 10 ^{ου} Φεστιβάλ πειραματικών τεχνών <i>X-DREAM</i>	80%	9.156
26.	ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ	Διοργάνωση Παγκύπριας Έκθεσης Σκηνογραφίας, Σχεδιασμού, Φωτισμού και Ήχου	80%	9.360
27.	ΚΥΠΡΙΟΙ ΧΑΡΑΚΤΕΣ	Συμμετοχή στο 4 ^ο Διεθνές Φεστιβάλ Χαρακτικής Αθηνών	80%	9.040
28.	ΧΩΡΟΣ ΟΠΤΙΚΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΣΜΟΥ «ΟΑΣΙΣ»	Διοργάνωση της καλλιτεχνικής δράσης <i>Σημειώσεις Εν-όρασης</i>	80%	8.240
29.	ΠΑΓΚΥΠΡΙΟΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΑΓΓΕΙΟΠΛΑΣΤΩΝ-ΚΕΡΑΜΙΣΤΩΝ	Διοργάνωση της ετήσιας Παγκύπριας Έκθεσης Κεραμικής-Αγγειοπλαστικής	80%	8.080
30.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΡΤΟΣ	Διοργάνωση σειράς καλλιτεχνικών δράσεων υπό τον τίτλο <i>RE-neW</i>	80%	7.456
31.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΑΡΤΟΣ	Διοργάνωση σειράς καλλιτεχνικών δράσεων υπό τον τίτλο <i>Memory Lab</i>	80%	5.960
32.	ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΚΥΠΡΟΥ	Διοργάνωση του Παγκύπριου Φωτογραφικού Διαγωνισμού	80%	3.600
33.	ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΣΚΗΝΟΓΡΑΦΩΝ, ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΘΕΑΤΡΟΥ	Διοργάνωση Εργαστηρίου Σκηνογραφίας	70%	8.000
34.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΡΤΙΟΝ ΛΑΡΝΑΚΑΣ	Διοργάνωση της 1 ^{ης} Μπιενάλε Λάρνακας	70%	8.000
35.	ΦΩΤΟΔΟΣ	Διοργάνωση της σειράς διαλέξεων <i>Πέμπτες στη Φωτοδό</i>	70%	5.495
36.	ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΟΜΙΛΟΣ ΑΓΙΑΣ ΦΥΛΑΞΕΩΣ	Διοργάνωση έκθεσης παιδικής τέχνης με τίτλο <i>Η Αγία Φύλα Ζωγραφίζει και Κατασκευάζει</i>	70%	805

ΦΥΣΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΚΑΙ ΟΜΑΔΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ				
A/A	ΑΙΤΗΤΗΣ	ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ	ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗΣ	ΕΠΙΧΟΡΗΓΗΣΗ €
1.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής την αρχιτέκτονα Ελεονώρα Αντωνιάδου	Διοργάνωση του θερινού εργαστηρίου αρχιτεκτονικής <i>Χωρικές Συντισσιές IV</i>	90%	7.000
2.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής τη σκηνοθέτιδα/δραματουργό Μαρία Βαρνακίδου	Διοργάνωση της διατομεακής καλλιτεχνικής δράσης <i>Superimposition</i>	70%	7.000
3.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής τη σκηνογράφο Δέσποινα Χατζηλουκά	Διοργάνωση της ερευνητικής/καλλιτεχνικής δράσης <i>Citings</i>	90%	7.000
4.	Άτυπη ομάδα «Πάμε Καϊμακλί» (επικεφαλής Γιώργος Χατζηχρίστου)	Διοργάνωση σειράς καλλιτεχνικών δράσεων στο Καϊμακλί με τον γενικό τίτλο <i>Adopt an Artist</i>	90%	6.300
5.	Άτυπη ομάδα «Drive Drive» (επικεφαλής Νάγια Σάββα)	Διοργάνωση σειράς εκθέσεων με τίτλο <i>Drive Drive</i>	90%	6.345
6.	Άτυπη ομάδα «Creative Centre for Fluid Territories» (επικεφαλής Βερόνικα Αντωνίου)	Διοργάνωση σειράς καλλιτεχνικών δράσεων με επίκεντρο τον Άγιο Σωζόμενο και τίτλο <i>Timeless Encounters</i>	90%	6.210
7.	Άτυπη ομάδα με	Διοργάνωση της ομαδικής έκθεσης <i>Six</i>	90%	5.760

	επικεφαλής την επιμελήτρια Δημήτρα Ιγνατίου	Impossible Things Before Breakfast στην Αθήνα			
8.	Άτυπη ομάδα «Lefteris Economidou (επικεφαλής Χαραλάμπους)»	«Lefteris Archive» (επικεφαλής Δημήτρης)	Διοργάνωση ομαδικής έκθεσης με τίτλο <i>Επιτελέσεις</i>	90%	5.688
9.	Στέλιος Καλλινίκου		Παρουσίαση ατομικής έκθεσης στο Μουσείο Φωτογραφίας FOAM στο Άμστερνταμ	90%	3.000
10.	Κλίτσα Αντωνίου		Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>The Right to the Future</i> στην Αγία Πετρούπολη	90%	3.000
11.	Χάρις Επαμεινώνδα		Παρουσίαση της ατομικής έκθεσης <i>Vol. XXIV</i> στη Βιέννη	90%	2.795,80
12.	Τούλα Λιασή		Παρουσίαση της ατομικής έκθεσης <i>Where Have You Been</i> στη Χάγη	90%	2.317,50
13.	Κωνσταντίνος Ταλιώτης		Συμμετοχή στην 6 ^η Μπιενάλε Θεσσαλονίκης	90%	2.104,11
14.	Γιούλα Χατζηγεωργίου		Συμμετοχή στην εικαστική έκθεση της πλατφόρμας TILT στην Αθήνα	90%	1.935
15.	Παναγιώτης Μιχαήλ		Παρουσίαση της περφόρμανς <i>A Book of Small Things</i> στο Μουσείο Μπενάκη	90%	1.327,50
16.	Ανδρέας Μαλλουρής		Συμμετοχή στο εργαστήριο <i>Infruttati Palermo</i> στο πλαίσιο των παράλληλων εκδηλώσεων της MANIFESTA 12	90%	1.317
17.	Λητώ Κάττου		Παρουσίαση ατομικής έκθεσης στο <i>89plus Google Residency</i> στο Παρίσι	90%	900
18.	Έφη Σαββίδη		Παρουσίαση του φωτογραφικού πρότζεκτ <i>Nothing. With Time They Grew Tall</i> στην Αθήνα	90%	751,50
19.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής τον αρχιτέκτονα /θεωρητικό Γιώργο Θεμιστοκλέους		Διοργάνωση της καλλιτεχνικής διαδραστικής δράσης <i>Diplorasis Spectral Immersions</i>	80%	5.000
20.	Άτυπη ομάδα «Drive Drive» (επικεφαλής Ραϊσσα Αγγελή)		Διοργάνωση του Προγράμματος Φιλοξενίας <i>Test Drive</i>	80%	4.800
21.	Άτυπη ομάδα «Οσσιός του Φκιόρου» (επικεφαλής Ανθή Πάφου)		Διοργάνωση της καλλιτεχνικής δράσης <i>All Night Long</i>	80%	4.720
22.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής τον ηθοποιό και ποιητή Σώτο Σταυράκη		Διοργάνωση της διαθεματικής καλλιτεχνικής δράσης <i>Αισθητικός Μετανάστης</i>	80%	3.842,40
23.	Άτυπη ομάδα «Semiotic Encounters» (επικεφαλής Ευαγόρια Δαπόλα)		Διοργάνωση της σπονδυλωτής ομαδικής εικαστικής έκθεσης με τίτλο <i>SHARE: IRL</i>	80%	3.760
24.	Άτυπη ομάδα με επικεφαλής την επιμελήτρια Κυπριανίδου	Εφη	Διοργάνωση της ομαδικής έκθεσης <i>Die Kunst ist ein Ausweg bei Sexuellen Problemen</i> στο Μουσείο Ονείρων του Φρόνιτ στην Αγία Πετρούπολη.	80%	3.600

25.	Κλίτσα Αντωνίου	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>(met)aporisms</i> στη Βαλέτα	80%	2.000
26.	Μελίνα Νικολαΐδου	Συμμετοχή με επιμελητικό πρότζεκτ στις παράλληλες εκδηλώσεις του COP 14	80%	2.000
27.	Μαρία Κοτσώνη	Συμμετοχή στη φουάρ SIERRAAD στο Άμστερνταμ	80%	2.000
28.	Σούζαν Κερ-Ιωακείμ	Συμμετοχή σε ομαδική έκθεση σε γκαλερί στη Βιέννη	80%	2.000
29.	Μιχάλης Χαραλάμπους	Παρουσίαση της ατομικής έκθεσης <i>Voice of Space Vol. II</i> στο πολιτιστικό ίδρυμα Can Serrat στη Βαρκελώνη	80%	1.920
30.	Μαρία Κοτσώνη	Συμμετοχή στη φουάρ <i>Artistar Jewels 2018</i> στο Μιλάνο	80%	1.789,60
31.	Λητώ Κάττου	Παρουσίαση ατομικής έκθεσης στο Βερολίνο	80%	1.520
32.	Τατιάνα Φεραχιάν	Συμμετοχή στην 6 ^η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης <i>ShingLe 22j</i> στην Ιταλία	80%	1.372
33.	Άννα Βασιλείου	Συμμετοχή στη 18η Μπιενάλε Ασιατικής Τέχνης στο Μπαγκλαντές	80%	1.200
34.	Χριστίνα Γεωργίου	Συμμετοχή στη 2 ^η Morni Hills Performance Art Biennale (MHPAB-II) στην Ινδία	80%	1.065
35.	Γιούλα Χατζηγεωργίου	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>Platforms Project</i> στην Αθήνα	80%	1.120
36.	Κατερίνα Νεοφυτίδου	Συμμετοχή στην 7η Μπιενάλε Πεκίνου	80%	1.041,60
37.	Γιώργος Γαβριήλ	Συμμετοχή στην 7η Μπιενάλε Πεκίνου	80%	1.008
38.	Γεωργία Μιχαηλίδου	Συμμετοχή στην 7η Μπιενάλε Πεκίνου	80%	1.008
39.	Τζούλια Αστραίου-Χριστοφόρου	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>TexERE</i> στη Σουηδία	80%	905,55
40.	Λευτέρης Ολύμπιος	Παρουσίαση του κύκλου δουλειάς <i>Νεοφύτου του Εγκλείστου Ιστόρημα</i> στο Τελλόγλειο Ίδρυμα Θεσσαλονίκης	80%	840
41.	Μαρία Παπαχαραλάμπους	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>Platforms Project</i> στην Αθήνα	80%	656,99
42.	Ανδρέας Φασουλίδης	Συμμετοχή ως εμπυχωτής εργαστηρίου στο 11 ^ο <i>Festival of High Temperatures</i> στην Πολωνία	80%	640
43.	Κέττα Ιωαννίδου	Συμμετοχή στη 18η Μπιενάλε Ασιατικής Τέχνης στο Μπαγκλαντές	80%	616
44.	Λένια Γεωργίου	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεση <i>Platforms Project</i> στην Αθήνα	80%	547,98
45.	Άτυπη ομάδα «Lefteris Economidou Archive» (επικεφαλής Δημήτρης Χαραλάμπους)	Διοργάνωση έκθεσης του Μιχάλη Ορφανού με τίτλο <i>Μιχάλης Ορφανός-Αθέατα Έργα</i>	70%	3.000
46.	Άτυπη ομάδα «I Love Graphic» (επικεφαλής Έλενα Γεωργιάδου)	Διοργάνωση του 2 ^{ου} Φεστιβάλ Γραφιστικής <i>I Love Graphic</i>	70%	3.000
47.	Βάσω Θούπου	Συμμετοχή στο Διεθνές Συμπόσιο Ζωγραφικής και Γλυπτικής στο <i>Satokon</i> της Βουλγαρίας	70%	595

48.	Παρασκευή Πατσιά	Παρουσίαση ατομικής έκθεσης στην Κοπεγχάγη	70%	560
49.	Αγγελική Αθανασιάδη	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεσης γραφιστικής αφίσας <i>Writing, The Origins of Civilisation</i>	70%	315
50.	Μίλτος Καρράς	Συμμετοχή στην ομαδική έκθεσης γραφιστικής αφίσας <i>Writing, The Origins of Civilisation</i>	70%	315

Βιβλιογραφία

2. Τσιώλης, Γ. (2013, 01). Η Σχέση Ποιοτικής και Ποσοτικής Προσέγγισης στην Κοινωνική Έρευνα. *Researchgate*, 20.
3. Αυδίκος, Β. (2016). *Μελέτη για την χαρτογράφηση της Πολιτιστικής - Δημιουργικής Βιομηχανίας στην Ελλάδα*. Περιφερειακής Ανάπτυξης Παντείου Πανεπιστημίου. Αθήνα: ΕΣΠΑ .
4. Καραχάλης, Ν. (2006). *Η Δημιουργία και Διαχείριση Πολιτιστικών Τουριστικών Περιοχών σε Πόλεις Μεσαίου Μεγέθους: Ευρωπαϊκή Εμπειρία και Βέλτιστες Πρακτικές*. Πάντειο Πανεπιστήμιο, Ινστιτούτο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Καβάλα: Πάντειο Πανεπιστήμιο.
5. Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πώς Γίνεται Μια Επιστημονική Εργασία;* (2 ed.). Αθήνα: Κριτική.
6. Angelini, F. (2018, 10 18). Cultural and Economic Value: A Critical Review. *Journal of Cultural Economics*, 16.
7. Artprice. (2018, 06 30). *General Synopsis. Contemporary Art's Market Performance*. Retrieved 03 11, 2019, from Artprice: <https://www.artprice.com/artprice-reports/the-contemporary-art-market-report-2018/general-synopsis-contemporary-arts-market-performance/>
8. Bialynicka-Birula, J. (2018, 12 01). *Changes in the global art market*. Retrieved 03 10, 2019, from ResearchGate: https://www.researchgate.net/publication/330022054_Changes_in_the_global_art_market
9. ΒÍΝΑ, V. (2012, 05 01). *ESSnet-Culture Final Report*. Retrieved 12 01, 2018, from ec.europa.eu: http://ec.europa.eu/assets/eac/culture/library/reports/ess-net-report_en.pdf
10. BOP Consulting. (2010, 01 01). *Mapping the Creative industries: a toolkit*. (P. a. Wright, Ed.) Retrieved 11 10, 2018, from creativeconomy.britishcouncil.org: https://creativeconomy.britishcouncil.org/media/uploads/files/English_mapping_the_creative_industries_a_toolkit_2-2.pdf
11. Clammer, J. (2017). *The Aesthetics of Development: Art, Culture and Social Transformation*. (A. K. Giri, Ed.) New York, USA: Palgrave Macmillan.
12. Codignola, F. (2003, 02 01). *The Art Market, Global Economy and Information Transparency*. Retrieved 03 10, 2019, from repec.org: <ftp://ftp.repec.org/opt/ReDIF/RePEc/sym/PDF/symjournal152.pdf>

13. Commission of the European Communities. (2007, 05 10). *EUR-Lex*. Retrieved 02 28, 2019, from eur-lex.europa.eu: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52007DC0242>
14. Deloumeaux, J. P. (2009, 12 01). THE 2009 UNESCO FRAMEWORK FOR CULTURAL STATISTICS (FCS). Montreal, Quebec , Canada. Retrieved from unesdoc.unesco.org: <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001910/191061e.pdf>
15. Dickinson, S. (2017, 06 01). *Exploring the role of arts and culture in the creative industries*. Retrieved 11 12, 2018, from www.artscouncil.org.uk: <https://www.artscouncil.org.uk/sites/default/files/download-file/Exploring%20the%20role%20of%20arts%20and%20culture%20in%20the%20creative%20industries%20%28final%29.pdf>
16. Gail, L. D. (1999). The Power of Cultural Tourism. *Wisconsin Heritage Tourism Conference* (p. 14). Wisconsin: LORD Cultural Resources.
17. Hendricks, J. A. (2014, 02 10). Defining the Visual Arts. (D. M. Cawley, Ed.) *ART 230*, 4.
18. Hughes, H. L. (2002). *Culture and Tourism: a Framework for Further Analysis*. Manchester Metropolitan University, Department of Hospitality and Tourism Management. Manchester: Routledge.
19. Jones, B. (2014, 10). Leeds and the Northern Arts Prize. *Place Management and Development*, 13.
20. Liu, H. (2012). Art Tourism: The Game is Afoot. *BIMP-EAGA Conference 9-11 July, 2012* (p. 7). Kota Kinabalu: University of Malaysia Sabah.
21. McCarthy, K. F. (2005). *A Portrait of the Visual Arts: Meeting the Challenges of a New Era*. Santa Monica, L.A., U.S.: Arthur Books.
22. P. Higgs, S. C. (2007). *Methodologies, Australia's Creative Economy: Mapping*. ARC Centre of Excellence for Creative Industries & Innovation. Brisbane: Australian Research Council.
23. Palermo, L. (2014). The Role of Art in Urban Gentrification and Regeneration: Aesthetics, Social and Economic Departments. *Journal of the Section of Cultural Heritage* , 33.
24. Roodhouse, S. (2006). The Unreliability of Cultural Management Information: Defining Visual Arts. *Journal of Arts Management, Law and Society*, 48-65.
25. Sayre, H. M. (2010). A World of Art. In H. M. Sayre, *A World of Art* (Sixth Edition ed., p. 20). Upper Saddle River, USA: Prentice Hall.
26. Smedt, J. D. (2018, 09 1). *Cognition and Visual Art*. Retrieved 02 02, 2019, from Research Gate: https://www.researchgate.net/publication/327432447_Cognition_and_Visual_Art
27. Throsby, D. (2001). *Economics and Culture*. Cambridge, UK: Cambridge University.
28. UNESCO. (2009). *Investigating Cultural Diversity and Intercultural Dialogue*. United Nations, U.N. Cultural and Scientific Organization. Paris: United Nations Educational, Cultural and Scientific Organization.

29. UNESCO. (2012, 05). Culture: a driver and an enabler of sustainable development .
Thematic Think Piece UNESCO.
30. UNPD. (2010, 01 01). *Creative Economy Report 2010*. Retrieved 12 03, 2018, from unctad.org: https://unctad.org/en/Docs/ditctab20103_en.pdf
31. Vickery, J. (n.d.). *Spillover Effects in Europe – a new research front*. Retrieved 11 01, 2018, from www.encatc.org: <https://www.encatc.org/media/2668-2015encatcjournalvol5issue1511.pdf>
32. Voldere, I. D. (2017, 01 01). *Mapping the Creative Value Chains*. Retrieved 11 11, 2018, from www.keanet.eu: <http://www.keanet.eu/wp-content/uploads/Final-report-Creative-Value-Chains.pdf>
33. Wienclaw, R. A. (2017). Qualitative and Quantitative Analysis. *Research Starters*, 7.
34. Williams, R. (1989). *Resources of Hope*. (R. Gable, Ed.) London, UK: Verso.
35. Wilson, E. O. (2012, 05 30). On the Origins of the Arts. *Harvard Magazine*, pp. 32-37.